

KONIEC (3609) *sb m*

koniec (3609), [**końc**].

WN i A -ec (1898), -eć (10); -ec : -eć *RejJóz* (1 : 1), *KromRozm II* (11 : 1), *KrowObr* (62 : 1), (54 : 2), *RejPos* (120 : 1), *SkarŻyw* (101 : 2), *CzechEp* (61 : 1), *Calep* (11 : 1). -ńc- (1598), -nc- (100).

WN i A sg -o- (170), -ó- (67); -o- *OpecŻyw* (6), *MurzHist* (4), *MurzNT* (3), *MurzOrt*, *Mącz* (56), *KochJez*, *KochTr* (2), *KochFr* (12), *KochMuza*, *KochMRot* (2), *KochPhaen*, *KochPam* (4), *KochPieś*, *KochProp* (2), *ZawJeft*, *JanNKar*, *KochFrag* (6), *SarnStat* (20), *SiebRozmyśl* (2), *GosłCast* (2); -ó- *KochZg*, *KochSob*, *KochTarn* (5), *Strum* (4), *Oczko* (2), też *SienLek*; -o- : -ó- *OrzQuin* (3 : 43), *GrzepGeom* (1 : 3), *KochPs* (9 : 2), *PudłFr* (8 : 2), *KochWr* (4 : 1), *GórnTroas* (10 : 2), *OrzJan* (7 : 1). \diamond *W pozostałych przypadkach* -o- (202), -ó- (103); -o- *OpecŻyw* (11), *OpecŻywPrzedm*, *MurzHist* (6), *MurzNT* (4), *MurzOrt* (2), *KochZg*, *KochFr* (5), *KochDz*, *KochMarsz*, *KochPieś*, *PudłFr* (2), *KochProp* (2), *ZawJeft*, *KochCn*, *KochCz*, *OrzJan* (2), *WyprPl*, *JanNKar* (2), *JanNKarGórn* (2), *JanNKarKoch* (3), *SarnStat* (65), *SiebRozmyśl*; -ó- *OrzQuin* (8), *GrzepGeom* (8), *KochJez*, *KochTarn*, *KochFrag*; -o- : -ó- *Mącz* (60 : 4), *BiałKat* (2 : 3), *Strum* (1 : 61), *Oczko* (5 : 1), *KochPs* (13 : 2), *KochPhaen* (1 : 5), *KochWr* (2 : 2), *GórnTroas* (2 : 6). \diamond *e jasne*.

sg N koniec (532). \diamond *G końca* (1076). \diamond *D końcowi* (119), *końcu* (63); -owi *MurzHist*, *GliczKsiqż* (2), *LubPs* (4), *GroicPorz*, *KrowObr* (5), *BibRadz* (6), *Goski*, *Mącz* (6), *SarnUzn*, *LeovPrzep*, *RejAp* (2), *HistLan* (2), *KuczbKat* (3), *RejPosRozpr* (2), *RejPosWstaw* (2), *Strum* (2), *BudNT*, *CzechRozm* (13), *ModrzBaz* (4), *Oczko*, *CzechEp* (15), *CzechEpPORz*, *BielSjem*, *KochProp*, *KochWr*, *GórnTroas* (2), *KochFrag*, *PowodPr*; -u *OpecŻyw* (2), *ForCnR*, *BielŻyw*, *WróbŻółtGlab*, *RejRozm*, *KromRozm III* (2), *LeszczRzecz*, *OrzQuin*, *HistRzym*, *BiałKat*, *HistHel*, *BiałKaz*, *SkarJedn* (4), *SkarŻyw*, *WisznTr*, *GrabowSet*, *LatHar*; -owi : -u *FalZioł* (2 : 1), *RejPs* (1 : 6), *RejWiz* (1 : 2), *Leop* (1 : 1), *BielKron* (2 : 3), *SienLek* (1 : 2), *GórnDworz* (1 : 15), *RejPos* (11 : 3), *RejZwierc* (11 : 1), *WerKaz* (1 : 2), *ArtKanc* (1 : 1), *GórnRozm* (2 : 2), *SarnStat* (1 : 2). \diamond *A koniec* (1376). \diamond *I końcem* (51); -em (10), -(e)m (41). \diamond *L końcu* (286) [*w tym: bez przyimka* (11)]. \diamond *pl N końce* (18). \diamond *G końców* (14); -ów (3), -(o)w (11). \diamond *D końcãm* (1). \diamond *A końce* (31). \diamond *I końcami* *Strum* (2), *końcy* (1) *CiekPotr*. \diamond *L końcach* (15), *końcoch* (7); -ach *GlabGad* (2), *BielKron*, *Mącz* (8), *BudBib*; -och *FalZioł*, *RejPs*, *BibRadz* (4); -ach : -och *Strum* (3 : 1); ~ -ach (11), -ãch (2), -(a)ch (2); -ãch *BudBib*; -ach : -ãch (7 : 1); -och (1), -(o)ch (6). \diamond *du G (cum nm) końcu* (4) *FalZioł I 38c*, *BielKron 33, 96v*, *SienLek 78*. \diamond *A (cum nm) końca* (4) *Mącz 304b*, *BielSpr 74*, *BudBib Ez 15/4*, *KochPhaen 2*. \diamond *I (cum nm) końcoma* (5) *March¹ A4*, *RejWiz 31*, *SienLek 157v*, *BielSpr 61v*, *WerGość 226*. \diamond *L (cum nm) kóńcu* (4) *Strum B2v, C3, C3v, C4*.

Sł stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. *Granica przestrzenna, część dotykająca granicy; calx Mącz, Cn; ora Mącz; colophon, confinium, coronis, exodium, finis, terminatio Cn* (418) :

koniec czego (2): *Ora, Kray á koniec wżelákiey rzeczy. Mącz 267b, 32c.*

Szereg: »początek i koniec« (1): *prora et puppis, Przodek/ Początek y koniec. Mącz 327a.*

Wyrażenie przyimkowe: »na końcu« (1): *Subtexo – Na koncu przidluzam. Calep 1022b.*

A. *O przedmiotach pojmovanych jednowymiarowo: zakończenie* (245) :

a. O przedmiotach, w których nie odróżnia się początku od zakończenia; cornu Mącz; caput Cn (122) : tedy przodek okrętu wwiąznowłfy/ łtł nie rułfaiác [!] fie/ ále zádni koniec łamał fie od gwałtowney burzey. *Leop Act* 27/41; á to mowiacz/ wymie z rękawá łznur/ y da mu koniec ieden trzymác *GórnDworz* T7; *GrzepGeom* Bv, P3; *BielSat* N3v; *RejZwierc* 107; A włzakóz potrzebá tego/ áby waźnik Synwagę obracał/ káždy raz inłszym kóńcem *Strum* B2v, B3, C2v, C3, C4, Gv, G4, H2v; *BielSjem* 40; Pátrzayże [...] / W iáki fie óná kołnierz miáłto krezow łtroi. Do łáwego fie páłá końce mu łpuściły *ZbyłPrzyg* A2.

koniec czego (36): *FalZioł* I [115²]b, V 70 [2 r.]; *Leop Ex* 36/24; Zátym Anioł Páńfki łciągnął koniec łalki kthorą miáł w ręce łwey/ y dotknął mięłá *BibRadz Iudic* 6/21, *Ex* 28/25, 39/18, I 98d *marg*; *BielKron* 33, 314v, 329v; Cornua in proelio pro utraque parte exercitus, Końce skrzydłá/ álbo rogi włzikowanego woyská. *Mącz* 65d, 22b, 408b [2 r.]; *SienLek* 171v; *GrzepGeom* P3v [2 r.]; gdy drzewo łpádło vderzyło ná koniec delki/ leciáł kámieñ do miáłtá zábil kilka Ludzi. *BielSpr* 61v, 4v, 61v [2 r.]; *BudBib Ez* 15/4; *Strum* C2, H2v [2 r.], I2, I3v, I4 [2 r.], L2 [3 r.], N3v; *Oczko* 9v; *SarnStat* 1110.

koniec od czego (1): Rostra [...], Plác w Rzymie ták zwány ná którym końce álbo nofy od łodzi nieprzyacielóm woyennym obyczáyem odyęte [!] ná pámiątkę zwycięłtwá zówielzáne y przibiyáne były. *Mącz* 358d.

L sg bez przyimka w funkcji okolicznika miejsca (1): Ale kiedy będzie [upusta] kóńcu Grobléy/ kędywodá cienko leży w Stáwie/ przerwieli fye tedy nie ták wielkiéy łzkody vczyni. *Strum* L2.

W charakterystycznych połączeniach: koniec chudy, inszy, pocziwy, słaby, zadni; koniec cyrkła, dalekości, deski (3), gonta, gor, granic (2), groblej (6), krajki, łaski (2), ołtarza, włosienia, żołędzia; końce fugowania, łáncuszkow (2), przykopu, skrzydłá; u końca uwiázác; końca podnosić; koniec obracać, trzymác; końcem obracać (się) (2), połóżyć (3), postawić, wpuścić, [ku czemu] wypuścić; końce zawlec (2).

Fraza: »[gdzie] końce się kończą« (1): Dwa podłtáwki pod iedną tablicą kłádziono/ ná obudwu rogu (iednego Forłtu) ták gdzie końce fugowanía fie z chodzili y kończyły [ubi incastraturae laterum in angulis terminantur]. *Leop Ex* 36/24.

Zwrot: »szukać słabego końca [= jakiegokolwiek słabego miejsca]« (1): Gdy go włowiá wędá tedy iefłti nie może vgrifć wędy / tedy łzuka łlabego kończa, powroza albo łánczucha/ á thako gi vgrizie y vchodzi łmierci. *FalZioł* IV 40d.

Wyrażenia: »cienki koniec« [szyk 7 : 1] (8): *SienLek* 157v; pámiętay/ ábyś obracał złób cienkim kóńcem do Stáwu *Strum* H, Gv [2 r.], G4v [2 r.], H, M3.

»miąźszy koniec« [szyk 7 : 1] (8): Tedy tho wiedz/ iż iefłi łpodkiem chcełz złégo pozbyć/ mułifz roždźkę ku mięłłzemu kóńcu łkrobác *SienLek* 157v; *Strum* G, G4v, H [2 r.], Hv, H2v, M3.

»koniec niebieski« = biegun niebieski (1): Polus, [...] łzpicá álbo koniec niebieski. *Mącz* 308c.

»nie mając końca« = okrągły (1): Też iefłcze korona złotá iefł okrągłá/ niemaiątz końtza *OpecŻyw* 187.

»oba(dwa) końce« (12): Oto óná [łatorołka] podána iefł áby byłá łpalona ogniem/ ogieñ ponifzczył obádwa końce [duas summitates] iey/ á łródek iey zgorzał *BibRadz Ez* 15/4; *BielKron* 33; *SienLek*

78; *BielSpr* 61v, 74; *Strum* B2v, C3 [2 r.], C3v, C4; Sáma os/ która prędkie krąg niebieski toczy/
Z mieycá lwégo by namniéy nigdy nie wykroczy. Ale trwa niezrużzona/ ziemię przenikáiąc/ A w
poły práwie nieba obá kóncá máiąc Wíczépioné *KochPhaen* 2; Nie może byđz cnotliwy ten, kogo
od ziemié Podniołá ku niebiofóm. bywa to ná trámie Położonym obiemá końcy ná dwu lochách.
CiekPotr 72.

»obiema końcoma« = *ustami i odbytnicą* (4): Ten który rzotkwyę pożywa/ rad obyemá końcomá
rzyga. *March*¹ A4; *RejWiz* 31; *SienLek* 157v; *WerGośc* 226.

Szeregi: »(jeden) koniec, (a) drugi (koniec); drugi koniec, pierwszy« (14; 1): Potym położ kraykę
ieden khoniecz na they wodzie/ á drugi koniecz na to fuche naczynie *FalZioł* II 3a, V 26v, 70; wyrzał
przez fen drábinę ftoiąc iednym końcem ná zyemi/ á drugi sięgał áż do niebá *BielKron* 14v; *SienLek*
171v; *BielSat* Nv; *BielSpr* 4v [2 r.], 61v [2 r.], 63v, 70; *Strum* B2v, L3v; *BielSjem* 37.

»od końca do końca; od końca (jednego) do drugiego (końca)« (2; 2): rozumiéy łobie prostą Linią
od kóncá iednégo do drugiégo/ to ieft/ od a. do b. *GrzepGeom* P3; day przebić Przekopę/ od kóncá
do kóncá Grobléy *Strum* I4, H2v, L3v.

»od końca do końca« = *od stóp do głów* (1): kiedy dziurę dałz vczynic w żłobie/ coby sye nią
chłop ná obie ftrónie od kóncá do kóncá wyćińnął *Strum* G.

»szpica albo koniec« (1): *Mącz* 308c cf »koniec niebieski«.

Wyrażenia przyimkowe: »(aż) do końca« (5): żebyś kazał żłób robić od cienkiego kóncá im dáléy
tym fzerzéy áż do kóncá. *Strum* G4v. Cf »od końca do końca«.

»od końca (a. końcow)« (6): żeby czálu Gościnnéy wody ónego chróftu włożónégo wodá od
cienkich kónców nie podięłá. *Strum* M3. Cf »od końca do końca«.

»od końca« = *na końcu* (1): Lingula seu ligula, Zelázna kopyftká którey Bárwierze y Aptekárze
wżywáją/ y wżeláki ynłzy Inłtrument który od yednego kóncá fzeroki á płáski yeft *Mącz* 194b.

»u końca« (5): *BielSpr* 61 v; A v żłobu niechay bęđzie Próg na kóncu nie wybity/ to ieft/ v tego
kóncá/ który obróciłz w Báłztę do Stáwu. *Strum* G4v, G4v, H, Hv.

»z końca« (1): Poczniłz od fpodku s kóncá [groblej] kłásć wárftę miáñłzá *Strum* H2v.

»z końcow« = *na końcach* (1): á z obu kóncu fkrzynie vczynicie dwá Aniołki Cherubiny ze złotá
przećiw łobie ftoiące *BielKron* 33.

»ku końcowi« (5): *SienLek* 157v [2 r.]; czynić ku mięñłżemu kóncowi dziurę więťszą dla lepśzégo
odchodzenia wody. *Strum* G, H.

~ *Wyrażenie*: »ku końcowi kończysty« (1): Ad imum cuneatior, Ku końcowi cieñniéyfy álbo
konczifłzy. *Mącz* 72b. ~

»w koniec« = *przy końcu* (1): Ieft w kóniec gór Rákułkich ku Gorycyéy mieycé w okrág głębokié/
y niemálé *Oczko* 9v.

»na końcu (a. końcach)« (14): *FalZioł* I [115²]b; Ty przezwiłká Hemát y Sedádá/ známionuią
mieycá zacnieyłze/ ktore fą ná końcu gránice Gálileyfskiej *BibRadz* I 98d marg; *BielKron* 314v;
BielSpr 61v; niechay wetknie lafkę ná kóncu rołzczépiwłzy *Strum* C4, B2, B2v, B4, C2, C4 (9).

~ *Wyrażenie*: »na samym końcu« (1): iefli Młyn poftawiłz nie ná lámym kóncu Grobléy *Strum*
I3v. ~

»przy końcu« (1): Ale chcézli mieć ná ónym Stáwie Młyn/ zbuduyże go ná końcu Grobléy/ tám kędy iuż wodá miálko leży w Stáwie/ nie tám przy tym końcu/ kędybyś miał Vpuftę budowác Strum I2.

»w końcu (a. końcach)« = *na końcu* (6): Kiedy małz Vpuftę zákładác/ nie buduyże iéy nigdy wełrzodku Grobléy/ ále iéy pátrz mieyfćá w końcu Grobléy. Strum L2, C2v, C3 [3 r.], C3v.

»w końcu« = *w pobliżu końca* (1): y ftánęli [panowie] w końcu ołtarzá wielkiego BielKron 329v.

W przeni (5) :

koniec czego (1): A czo mu [człowiekowi] może záfzkodzc łákomfthwo? gdy on tho rozważywfy piéknym rozumem wzgárdzi/ á fład inąd/ á s počciwżego kończá fżuka obefcia fwego. RejZwierc 71v.

Zwrot: »od cienięgo, chudego końca počzác (a. počzynać)« [w tym: z elipsą czasownika (1)] = *rozpočzynać od rzeczy mniejszej wagi, od błahostki; wykonywác coś stopniowo* (3 : 1): RejPos 38v; Bo iefli niektore tylko będziefz miał ná baczeniu/ ábo tyłko drobniefzych/ opuściwfy wiefłze/ poprówuiefz/ od chudego końcá (iáko iefł v náłzych w przypowieści) rzeczy bárzo wielkie počzynałz [a re admodum ... tenui ... sumis exordium] ModrzBaz 99v; A w nię záfiadáiác/ niechay od końcá cieniżęgo počnie: piérwéy ráno niech godzin półtory fiedzi/ w wieczór tákże/ náziutrz trochę wiécéy Oczko 27, A4.

b. *O przedmiotach, w których wyróżnia się počzątek: punkt najdalej położony lub taki, w którego kierunku odbywa się ruch; u broni i narzędzi: część końcowa najistotniejsza ze względu na funkcję: ostrze, grot, szpic; acumen Mącz, Calag; mucro Mącz, Calep; cuspis Calag, Calep; coronis Mącz; acies, fastigium Calep; extremum Cn* (123) : FalZioł III 13b, V 93; Ná chorągwi nadworney był Orzeł [...] / miecz goły nioł obrociwfy końcem ku fobie ná doł. BielKron 425; Mącz 3a; Krwáwnice fą żyły w ogonicy/ máiac końce iáko brodawki. SienLek 20v; Calag 458a; Calep 409b.

koniec czego (64): MetrKor 37/4; rozmaczaiacz gębkę albo chuftę w onym przikładay ná ftolecż prawie ná koniec ielita tym vleczifz FalZioł I 12c, I 3a, 27b [2 r.], 54c, 72b, 84d (16); nie ktore z nich [dymów] wftępuią aż w konce palczow, tamże od zimności wiatru okolicznego z fiadaią fie y twardzieią, z tich że fie paznocti mnożą. GlabGad D4v, N8v, P2v; March² D3v; RejPs 174; MurzNT Luc 16/24; á co zoftánie oleiu wlewey ręce/ pomáże koniec vchá práwego Leop Lev 14/17, Lev 8/23, 24, 14/14, 24, 28, Ios 18/19, 19/22; RejZwierz 140v; BibRadz 1.Reg 6/24 [2 r.], Esth 5/2; bronili fie dobrze z łukow ftrzeláiác iádem końce ftrzał pomázawfzy BielKron 447, 37 [3 r.], 37v, 282v, 307v, 405v; Mącz 235b; Theż koniec rogu Bykowego vpalony á ná proch ftarty [...] / bárzo płucá fłázone nápráwia. SienLek 93v, 35v, 166v; RejAp 79; GórnDworz M5v; HistRzym 103v; RejPos 161v; KwiatOpis A4; BielSpr 5v; KochPhaen 3, 17; BielRozm 5; WujNT Luc 16/24; SarnStat 1110 [2 r.]; CzahTr L2. Cf Zwroty, »koniec gory«.

koniec u czego (4): Acumen cultri. Koniec álbó/ fspiczáfłtość v nozá. Mącz 3a, 66b; Calep 17b, 281a.

koniec w czym (1): Mucro – Szpica, koniec voftrzu. Calep 676a.

A sg w funkcji okolicznika miejsca (3): (nagł) Wielkie páznokty. (–) [...] Bárzos názybit zápuścił/ koniec pálcow rogi. RejZwierz 140v [idem CzahTr]; Zylá koniec Nofá/ pomaga przeciw ciężkości w głowie SienLek 35v; CzahTr L2.

L sg bez przyimka w funkcji okolicznika miejsca (2): ziechał [...] do dworu iego/ który ieft przez rzekę od miáftá Grodná końcu móftu *BielKron* 405v; *BielRozm* 5.

W charakterystycznych połączeniach: koniec broniej, członku, drzewcow, igły (u igły) (2), jelita (6), u miecza (2), mostu (2), nici, nogi, nosa (u nosa) (3), u noża, ogona, w ostrzu (2), palca (8), rogu, u rzeczy, rzeki, sceptrum, skrzelow, skrzydła, strzał, ucha (9), wody, żył(ek) (5); dotknąć się końca (4), nie tracić; poczynać się od końca; przywiązać u końca; mający koniec [jaki] (2); omoczyć koniec, otwierać (4), pomaz(ow)ać (6), wetknąć, widać; iść na koniec, kłaść, utykać, wetknąć; uwiązać za koniec; na końcu widać, zawięzować (3), zakrzywiony (skrzywiony) (2); końcu mostu (mosta) (2).

Zwroty: »na końcu języka siedzieć« = być obmawianym (1): Wzgárdę zewfząd odnošim/ fzyderftwá cierpimy/ Práwie wfzyftkim ná końcu ięzyká ſiedzimy. *KochPs* 66.

»siedzieć [komu] na końcu języka« = ktoś chwilowo czegoś zapomniał (1): Versabatur mihi in labris primoribus, Plotło mi fie w vſciech/ ſiedział mi na koncu yęziká. *Mącz* 322a.

»na końcu mieczow granice mieć« = zbrojnie rozszerzać granice (1): Rozſzerzał z nimi włoſć w fzerz, wzdłuz, fzeroko, Gdzie záyrzeć mogło w ktory kray ich oko. Ná końcu Mieczow gránice fwe máiąc, A nieprzyázny m plácu doftawáiąc. *KlonKr* A.

Wyrażenia: »koniec gory« = szczyt (1): idź ná koniec gory/ A pátrzay przeciw morzu iákieykolwiek chmury. *HistHel* C2.

»ostry koniec« (1): y około kielców/ okroy mu puſzczádłem/ álbo oſtrym końcem nożowym/ á fołą nátrzy. *SienLek* 167.

»szpiczasty koniec« (4): rostratae naves, Noſáte lodzie/ to yeft ná przedniey ftronie ſzpiczafty koniec máyące. *Mącz* 358c.

»szYROKI koniec« (2): ma być puſzczadło ſzyrokiego kończa *FalZioł* V 60v [*idem*] *Goski* *2.

Wyrażenia przyimkowe: »aż do końca« = usque ad consummationem, ad ortum seu summitatem *JanStat* (3): tąż rzeką nádół wfępuiać aż do końcá iéy gdzie wpada w rzekę Schirowintę *SarnStat* 1110, 1110.

~Wyrażenie: »do samego końca« (1): ochędożayćie przybytek páńlki rozmáytemi przyprawami aż do łámego końcá ołtarzá iego. *RejPs* 174. ~

»u końca« (2): Przecziągną powroz przes wodę [...] Prziwiążą kota v koncza *RejRozm* 398; *BielKron* 282v.

»ku końcowi« = ad imum *Mącz* (3): *FalZioł* I 147d; Cauda in tenuitate desinens, Ogón co dáley ku końcowi tym cieńszy. *Mącz* 449a, 469d.

»na końcu (a. końcach)« = in fine *Vulg* (26): Paiąk ieft h riba morzka rzeczona tako: iż vchem biie/ bo ma na kończu ſkrzelow oſtre kołci *FalZioł* IV 30c, I 3a, 84d, 113d; Nos wielki proſty na konczu zkrzywiony/ iako v Iaſtrżaba, znamio. náfmiewcę *GlabGad* N7v, N8v, Pv, P3v; *Leop Ios* 18/19; *RejFig* Bb3v; *BielKron* 456; Scorpio, [...] oſtrze czerniowe/ ołowem ná końcach obłane *Mącz* 373d; *SienLek* 169v; *RejAp* 79; Nákręć trąbek s pápiero/ formę vdziaławſzy/ Zawięzuy ie nákońcu ná ſtypułek wdziaławſzy. *BielSat* N3; *BielSpr* 61, 63, 69, 74 [2 r.]; *BielSjem* 39.

~ Wyrażenie: »na samym końcu« (2): żyłka ktora ieft ná łamym kończu w poſrzodku noła: puſzczadłem otworzona/ ciężkość głowy [...] oddala *FalZioł* V 58; *RejFig* Bb8. ~

»w końcu« (3): zlitzył márcholt/ iż tyle ftáwów było wogonie yle wkońcu chrzeptá. *March*² D3v; *BielSpr* 5v; Stimulus – Palczat w koncu maiąci oftre zelazo *Calep* 1006a.

W przen [czego] (2) :

W przeciwstawieniach: »koniec ... początek, przodek« (2): ośleń ná tę Exekucyą idziemy: nákoniec/ mimo przodek iéy godząc y równie ták czynimy/ iákobym ia czynił/ gdybym chciał być w Wárfzawie/ nie ieżdząc z Przemyśla ná Iárofláw *OrzQuin* C; Y powieda thám dáley Socrates/ iż Ezop [...] iáko wiele inych básni złożył/ ták by też był tę iednę nápiiał/ około boleści/ á rofkofzy/ iż kiedy Bog tych dwu między łobą nieprzyiaciół/ zyednać á zyednoczyć nie mógl/ że ye łpiął wirzchy do łiebie tym łpołobem/ iżby tám gdzie ieft koniec iednego/ był ná tymże mieyfcu drugiego początek. *GórnDworz* H8v.

α. *Wystająca, zwykle podłużna (czasem samodzielna) część połączona z całością (19) :* Fuscina, telum tridens piscatorium, Widelki o trzech końcach ribitwskie. *Mącz* 141b; Minae sunt etiam eminentia murorum, Wychodzące końce z murów álbo z płotów. *Mącz* 222a, 75d, 418d, 465a; zawięzać ten gárniec mocno z wierzchu chułtami ómolonemi/ obwiązawłzy w koło około gárncá knoty łuche/ [...] coby wifiało łżeść álbo ósm końców v niego *BielSpr* 74v, 74v.

koniec czego (5): GrzepGeom C4v [2 r.]; Gdy ten gárniec będziefz chciał cińnąć [!] ná idące ku łzturmu/ zápal pierwey ony końce knotów *BielSpr* 74v. *Cf Wyrażenie.*

W charakterystycznych połączeniach: długi koniec, wychodzący; koniec cerkła (2), knota; pomazać koniec, postawić, zapalić; rozdzielić końcem, stać, toczyć; o trzech końcach (5).

Wyrażenie: »nie miejąc końców« = *gładkiej powierzchni (1):* Czemu łerce ieft tak oble niemaiąc konców ani łtarku żadnego. *GlabGad* E3v.

»koniec morza, wody« = *zalew; cauda maris, finis aquae JanStat* (1 : 1): włzyłtká źiemia Pomorzka [...] z Morzem/ Rzékami/ Wodami/ Morzem/ łowieniem Ryb: które łą ná końcu morzá [ku *Królestwu Polskiemu ma należeć*] *SarnStat* 1088, 1089.

Szeregi: »jeden koniec, (a) drugi koniec« (2): połtáwże kóniec ieden Cérklá na a. á drugim kóncem tocząc/ vczyń łztukę kołá z iednę łtronę Liniéy *GrzepGeom* C4v, C4v.

»koniec ani stark« (1): *GlabGad* E3v *cf Zwrot.*

»szpica, (rog), (a) koniec« [szyk 2 : 1] (3): Tridens, [...] Herb Neptunufów/ y co tákowego o trzech końcach á łzpicách. *Mącz* 82a, 428b, 464c.

αα. *Członek męski (1) :* á onym łokiem niech tobie koniec pomáže mężczyzná/ á niewiałtá kraie/ gdy máią dárcie od kámieniá. *SienLek* 106.

B. *O przedmiotach pojmowanych dwuwymiarowo (98) :*

a. *Punkt, miejsce, w którym schodzą się boki: róg (16) :* Spráwili też dwie drugie obráčzki złote/ ktore przypráwili do kraiów humerálnych v Efodu przeciwo onemu gdzie łie v dołu końce łchodźliły ná háftowaniu Efodowem. *BibRadz Ex* 39/20.

koniec czego (12): połtáwiwłzy Cérkiel ná dole ná dłuźzym kóncu Bláźzki/ miérzże wzgóre do obudwu włzek *Strum* B3v, C2; łukná cwykiél/ to ieft płát kliniałty/ w wodę wetknął/ áby go kóniec dáleko nád łáźczką zawięłzony/ párá która wzgóre idzie łye nápełniał *Oczko* 11. *Cf* »oba końce«, *Wyrażenia przyimkowe.*

W charakterystycznych połączeniach: długi koniec, zawieszony; koniec blaszki (3), napierśnika (5), płotna; uwięzać u końca; za koniec spuszczoney; po końcach (końcoch) przyprawić, zawlec (2); o sześci końcach.

Wyrażenia: »cztery końce« (2): y wyźrzał niebo otworzone/ á sftępuiące k niemu naczynie iákies/ iákoby prześcierádło wielkie zá cztery końce [*quattuor initiis*] ípułzczone z niebá ku ziemi *WujNT Act 10/11, Act 11/5.*

»oba(dwa), dwa końce [czego]« = *duae extremitates PolAnt (4 : 1):* á ony dwie obrączce przypráwili do obu końcow Napierfniká *BibRadz Ex 39/16, Ex 28/23, 26, 39/15, 19.*

Szereg: »rog, koniec« (1): Sexangulus, O ízesći rogách/ Koncách. *Mącz [390]c.*

Wyrażenia przyimkowe: »u końca (a. końcow) [czego]« (2): Poczynili też łáncufzki v obudwu końcow napierfniká [*super pectorale catenas terminationis*] ná wierzchu *BibRadz Ex 39/15;* vwież v końcá płotná powrózek/ ftań z dáleká od koniá *SienLek 181.*

»z końcow [czego]« (1): A nád tem Napierfnikiern wprawifz dwie Obrączki złote/ z obu końcow [*super duabus extremitatibus*] iego. *BibRadz Ex 28/23.*

»na końcu (a. końcach)« = *super extremitatibus PolAnt (4):* chufthką od bozego vmáczenia przed kofzciolem nád grobem ftoyącego oderznawfchy na konczu dlya ínadnyeyfchego pyenyedzy wigarnyanya obwyazal yefth *LibMal 1547/124v; BibRadz Ex 28/26; Strum B3v, C2.*

»po końcoch [czego]« = *in a. super extremitatibus PolAnt (3):* A do onych záwlekli dwa łáncufzki złote/ pokońcoch napierfniká. *BibRadz Ex 39/17, Ex 28/24, 39/19.*

»w końcu [czego]« (1): tedy íznurek ma być w Rézie/ y ma zákrywác onę džiurkę która będzie w kóncu Bláfzki. *Strum C.*

b. Linia ograniczająca: brzeg, kraj, krawędź; limes, postremitas, regio Cn (38) :

koniec czego (5): Leop Ex 19/12; Mącz 125c; Strum Ov; CzechRozm 114; Woła (ten ślepy) ífz fkoró fię dotknął końcá fukniey / którą święte kości odziane były/ wzrok mu fię wrocił. SkarŻyw 567.

W charakterystycznych połączeniach: koniec gory, osierdzia, sukniej; dotykać się (dotknąć się) końca (2); napęlnić do końca.

Wyrażenie: »oba(dwa) końce« (2): *FalZioł I 38c;* Ten też Zydy pińác náuczył od prawey ftrony do lewey/ bo pirwey pińáli od obu końcu/ iáko gdy orzą rolą. *BielKron 96v.*

Szeregi: »od jednego aż do drugiego końca« (1): Kánáffes wylál bárzo wiele krwi niewinney/ ták íż iá nápełnił Ieruzálem/ od iednego áż do drugiego końcá [*de latere ad latus*] *BibRadz 2.Reg 21/16.*

»od wierzchu aż do końca« (2): Ali oto záfłoná kościelna rozdárłá fię ná dwoię/ od wierzchu áż do końcá *LatHar 701, 735.*

Wyrażenia przyimkowe: »z końcow« (2): CZyrwony żywokořth Ieft ziele podobne ku pięćperfthowi/ ábowiem ma fiedmń lífthkow z obudwu kończu kořmathe *FalZioł I 38c; Strum Ov.*

»na końcu« (1): Margineus et Marginalis, Co ná końcu/ brzegu/ krawędzi á kráyu yeft. *Mącz 210a.*

»przy końcu« (1): Tu naprzod przez gorę świętá nie rozumie fámeý oney gory Syońkiey/ przy ktorey/ końcu Ieruzálem y kořciół zbudowány był *CzechRozm 114.*

W przeni (4) :

Zwroty: »od końca począc« (1): A tu dopirko oko Páńłkie/ á co wiedzyeć od ktorego końca począc to wfpomináć/ iáko fie brzydzi á iáko fie odwráca od oney márney bełtíey *RejPos* 228.

»przywieść ku końcowi« = *zmieścić w oznaczonych granicach* (1): Abyś przywiodł káżdą rzecz ku końcowi [*ut ducas ... ad terminos*] íwemu *Leop Job* 38/20.

Wyrażenie przyimkowe: »od końca« (3): Y wczýnił fie Pan napirwey przed nim iákoby głódnym á láknącym/ áby fie mu dopuścił napirwey od tego końca pokuścić *RejPos* 71, 71v. *Cf* »od końca począc«.

Przen: *Krańcowa opinia, krańcowy punkt widzenia* (2) :

Szereg: »koniec abo strona« (2): Boć áni Trzech Bogow wczý/ áni też z Bogá Oyca/ y Syná Bożego/ y Duchá S. nie zlewa iednego Bogá/ co Heretykowie wádzác fię miedzy íobą wczýnili. Iáko fię tho z tych końcow abo ítron różnych obaczyc może *GrzegRóżn* M3, M3v.

α. *Granica geograficzna; extremitas, terminus Mącz* (21) : A podle gránice Gad áz na południe: y będzie koniec od Thámár áz do wod odporu *Leop Ez* 48/28.

koniec czego (16): *BibRadz Num* 34/4, I 463v *marg*; á tám iuz koniec Krześcijáńłtwá/ á ínádz wżytkiey Europy. *BielKron* 430v, 278v [2 r.]; Ora et extremitas regionis, Koniec á gránicá kráiyiny. *Mącz* 112c, 168d; *BudBib Ios* 17/9, 18. *Cf* *Zwroty, Wyrażenia przyimkowe.*

koniec czemu (1): Przypłynáwży Kolumbus pod wysep Ioannę miefiácá Liłtopádá chciál gi oględáć iáki íeft. A gdy baczył iż mu nie mógl końca naleść/ wrocił fie zalię *BielKron* 440v.

W charakterystycznych połączeniach: *koniec Europy* (2), *Finlandyjej, Hiszpanijej* (2), *kráiny, krześcijaństwa, Szwecyjej, ziemie* (4); *rozciągnąć się do końca; koniec naleść.*

Zwroty: »kończyć się końcem [czego]« (1): Kończy fie Gottia od pułnocy końcem Sweciey *BielKron* 293v.

»koniec trzymać [czego]« = *być na granicy* (1): Wiburg koniec trzyma Finłándiey *BielKron* 294.

Szereg: »od końca do końca; od jednego końca aż do drugiego« (1; 1): *BibRadz* I 463c *marg*; Widząc náłzy íwoie ízczęście/ przechodźili Siewierłką ziemię od końca do końca palác/ biorác/ zamkow dobywáiąc prześpiecznie. *BielKron* 417.

Wyrażenia przyimkowe: »bez końca« (1): Sine ora et extremitate regio, Kráiyiná bez końca/ To yełt bárzo wielką. *Mącz* [267]b.

»aż do końca [czego]« (1): A iż Słowieńłki narod rościágnął fię od południá/ to íeft/ od Włółkiey ziemie y Wenecyej/ áz ná włchod łłóncá/ ku Grecyej/ y ná pułnocy/ alź do końca Europy/ do Wolgi rzeki *SkarJedn* 225.

»z końcow [czego]« (1): Przeto oto ia otwarzam bok Moáwow od miałt/ od miałt íego/ z końcow [*in extremo*] íego *BudBib Ez* 25/9.

»na końcu [czego]« (2): Gades na Herkulefowym/ gdzie kámienne łłupy záłóżył ná końcu Hiłzpániey. *BielKron* 461v.

~ *W przeciwstawieniu:* »na przodku a na końcu« (1): gdzie tám [*Herkules*] záłóżył łłupy kámienne w morzu ná przodku Afryki á ná końcu Hiłzpániey *BielKron* 269v. ~

»w końcach [czego]« (1): Y wyciágnęli z Kadefzu/ y položyli fię ná Horu gorze/ (która) wkońcach [*in extremo*] ziemie Edomłkiey. *BudBib Num* 33/37.

c. *Miejsce odległe od punktu odniesienia, znajdujące się w pobliżu przeciwległej krawędzi, granicy; extremitas Cn (43)* : Puścże wodę po łtole/ drugim końcem drugą/ Wnet będą mieć przechadzkę do łiebye nie długą. *RejWiz* 113.

koniec czego (41): *OpecŻyw* 30v; *RejPs* 27v; A gdy náprzod ná koniec obozu przychodzili/ nie znaleźli tam nikogo. *BibRadz* 2.Reg 7/5, 2.Reg 7/8. Cf *Zwrot, Wyrażenia, Wyrażenia przyimkowe*.

[A sg w funkcji okolicznika miejsca: z tyłu, za: koniec tej izby, szopa ku chowaniu cegły *LustrWpol* I 15, 12.]

W charakterystycznych połączeniach: koniec Azyjej, lasow, nieba, obozu (2), poła, pustyniej, puszcze, rolej, skrzynie (2), wody; wszystkie końce (4).

Zwrot: »[czego] końca nie widać« (1): *SarnStat* *7v cf »ani początek, ani koniec«.

Wyrażenia: »ostateczny koniec [czego]« (1): Indyja rzeczóná od rzeki Indus/ leży ku wśchodu Słońca/ ośtáteczny koniec Azyey *BielKron* 268v.

»(wszytek) koniec (wszytkiej a. wszej) ziemie, świata« = *bardzo dalekie kraje; cały świat; extremum terrae Vulg, PolAnt (16 : 9)* : niechayłie go boiá wśzytki kończe ziemie. *TarDuch* D8, A4; *RejPs* 32v, 94, 144; *MurzNT Mar* 13/27; *KromRozm III* E2; *LubPs* P2v; *Leop Iob* 38/13; *RejZwierz* 133; *BibRadz Is* 24/16, *Ier* 25/33; *BielKron* 45 [2 r.]; Oto iuż nie dáleki čás do przyłcia Kriřtufá mego [...]. Ktorego dam ná światłóć pogánom/ áby był zbáwicielem [!] moim/ áż do końcow ziemie wśzytkiej. *RejPos* 58, 66v; *BudBib Dan* 4/11, 22; *SkarJedn* 386 [2 r.]; W Portugáliey abo Luzytániej iest miásto práwie ná końcu światá na zachod Lifyboná ábo Vlizboná *SkarŻyw* 542; *LatHar* 461; *WujNT* 324; *SkarKaz* 40b; *SkarKazSej* 672a.

Szeregi: »od końca (aż) do końca; od jednego końca aż na drugi koniec (a. do drugiego)« = *cały; ab extremo (usque) ad extremum PolAnt (2; 2)*: Od iednego końca niebá áż ná drugi koniec miřternie przeskákuiąc/ á nikt práwie niedořwiadczył gorácořci iego [słońca]. *RejPs* 27v; Y weřzli do Kořćiołá Báálowego/ á był ich dom pełen od końcá [!] áż do końcá. *BibRadz* 4.Reg 10/21, *Ier* 25/33; *BielKron* 45.

»koniec abo ośtateczny kraj« (1): i zgromadźi wybrané řwoie/ ze czterzech wiatrow od ořtátku zięmie (*marg*) końca abo ořtatecznego kraiu (–) ařz do ořtátku nieba. *MurzNT Mar* 13/27.

»ani początek, ani koniec« (1): także w księgách które nie fą działem pewnym obrámwáné, iest iákoby w leřie wielkim przebywáć którego áni początku áni końcá nie widáć. *SarnStat* *7v.

Wyrażenia przyimkowe: »(aż) do końca (a. końcow) [czego]« = *a fine JanStat (12)*: *HistAl* I2; *KromRozm III* E2; *RejPos* 53v, 58, 66v; Wielkie było drzewo y mocne/ á wyřokoć iego sięgáłá do niebá/ widzenie lepak iego (áż) do końcá wřzey ziemie. *BudBib Dan* 4/11, *Dan* 4/22; A kiedy iuż przyydziefz do końcá wody łtáwowéy [...]: thedy vczyń pod Groblá wáłek równy z Groblá. *Strum* I3v, K2v; *WujNT* 324. Cf »od końca do końca«.

»(aż) ku końcu [czego]« (3): *RejPs* 32v; Ku końcu y zachodzie Świátá thego/ łtráćileř Słóńce Kořćiołá Bożego *SkarJedn* 386, 386.

[»w koniec [czego]« = z tyłu: W koniec stajniej izba masztalerska *LustrWpol* I 14.]

»na końcu (a. końcoch) [czego]« = *in extremis finibus Vulg; in fine PolAnt* (8): *RejPs* 144; *Leop Ex* 13/20; *RejZwierz* 133; *BibRadz Gen* 23/9; *Versura etiam*, Obrócenie wołów ná końcu roley w oraniu/ wrócenie álbo odwrot. *Mącz* 486c; *Strum* K2v; *SkarŻyw* 542; *SkarKazSej* 672a.

»w końcu [czego]« = *na końcu* (1): *Prziymi nas miły Pánye gdyś náffe zbáwyenyne/ Gdyż inego tákyego y w końcu fwyátá nye. LubPs* P2v.

C. O zbiorach i podziałach klasyfikacyjnych: ostatni element (18) :

koniec czego (2): CZarnogłów ieft ciepły y fzuchoy ná kończu wtorego fłopnia *FalZioł* I 123d, [*8].

Wyrażenia przyimkowe: »(aż) do końca« (9): *OrzQuin* O3; *Dáléy* także przybiy fztukę/ á zoftáwuy dziury między tymi fztukámi/ im dáléy tym wietfzéz/ áż do kónćá. *Strum* K2, K; *Przeto* tym czáfem infzych rzeczy pytay/ A moię xięgi przy fkonaniu czytay. A przeczytawfzy oddařz ie drugiemu Philozophowi także vczonemu. Y ták do kónćá niech fię podarzáią/ A przed fkonaniem tylko ie czytáią. *KochFr* 63, 25.

~ *Szeregi:* »z (a. od) początku do końca« (2): *Persequi voce aliquid Nieco* słowy wyliczyć/ to yeft. Z początku do kónćá rófpowiedzić. *Mącz* 386a; *CzechEp* 123.

»od śrózdku aż do końca; od końca do pośrózdku« (1; 1): *Gdyż* przedfie koniecznie iáko oni trzye pierwzy od przodkow páná Chriftoiowych/ ktorym był obiecán/ y z ktorych wedle ciáá wyfzedł iáko Mátheufz y Lukářz porządkiem ie wyliczáiąc czynią. Ieden z nich iákoby od śrózdku áż do kónćá. A drugi od kónćá wypełnionych obietnic (to ieft Iezufá Chriftuá) áż do pośrózdku rzecz fwą prowadząc. *CzechEp* 306. ~

»aż do końca« = *i tak dalej* (6): kiedy drugi raz będą trąbić/ tedy fie ma ruřzyc drugie wořko ktore będzie leżało od południá/ ná trzecie trąbienie od północy/ áż do kónćá. *BielKron* 39v, 382; *Strum* D4, N2; *Bo Heli* był fyn Máthátego, á ten fyn Lewiego: y także áż do kónćá. *WujNT* 203 marg, 203 marg.

»na końcu« (2): *FalZioł* I 123d; [*Ostatni fragment scen przedstawiających historię Prus:*] Ná końcu Olbrycht kłęczy w książęcym vbierze/ A od królá chorągiew rozpuřczoną bierze. *KochProp* 11.

»przy końcu« (1): Suchořć czwartego ftopnia: nie nayduie fie telko przy kończu trzeciego ftopnia. *FalZioł* [*8].

D. W połączeniach frazeologicznych (najczęściej zadrzeczonych lub o sensie przeczącym) wyrażających nieograniczoność liczby lub nasilenia (53) :

W charakterystycznych połączeniach: *swoj koniec, żaden; koniec dekretom, dobroci, krzywdom, łasce, łupiestwu, mądrości* (2), *miłosierdzia, miłosierdzieństwu, miłości, mocy, nieprawościom, pismom* (2), *proroctwom, przykładom* (3), *pychy, rozmnażaniu, rozmożeniu, rzece, skarbow* (2), *utratom* (2), *wiary, wielkości, wozom, wymysłom, zwirzchności; błędy bez końca, głosy, kommenty, konfesyje, miłosierdzie, wykłady, zbytek.*

Fraza: »końca nie masz, (by) nie było (a. nie będzie), nie(t)« [*w tym: czemu* (30), *czego* (1), *czemu a. czego* (7)] = *non est finis Vulg, PolAnt* [szyk zmienny] (24 : 11 : 3): *RejKup* n7v, bb5v; *Bo kónćá* niet miłofierdzieństwu iego wiecznemu *LubPs* dd5, Y4v, ff2v [2 r.]; *RejWiz* 43; *Leop Ps* 144/3, *Is* 2/7; *A* fnadźby tym przykładom y kónćá nie było. *RejPos* 150v, 12v, 39v, 175, 265, 275 (10); *BiałKat* 73v; *RejZwierc* 13v, [78²], 263; *WujJud* Bv; *Aza* złoć twoiá nie wielka? (áno) niemářz

końcá niepráwościami twoim. *BudBib Iob* 22/5, *Is* 2/7 [2 r.], 9/7; *CzechRozm* 177; *KochPs* 149, 200; *SkarŻyw* 384; *GrochKal* 17; *PowodPr* 24; O nieokreślona wielkości ktorey końcá nie máłz/ y wziętą fię nád niebá wśytki pokázuiefz. *SkarKaz* 279b, 351b; *CiekPotr* 29; *SkarKazSej* 704b.

Zwroty: »końca nie mieć« [*w tym: czego* (1)] [*szyk zmienny*] (4): *RejPs* 211v; *KochWr* 32; Troiéy obiecáné zlé nie ma kónccá íwégo. *GórnTroas* 33; A ty biaległowy Polłkie końcá fwoiey pychy y nádętości nie máią. *SkarKaz* 580b.

»końca nie naleźć (a. ledwie koniec moc naleźć); ledwie by koniec się nalazł (a. naleźć mógł)« [*w tymi czemu* (2), *czego* (1), *w czym* (1)] (2; 2): Bo końcá miłóšierdzia nie naydzie v bogá. *KochPs* 200; Ale iżby fię wiele tákich y owákich I. M. X. K. niezgod z inśzymi ítárymi mogłó nábierác/ ktorymby fię ledwie koniec nálał *CzechEp* 202, 163, 223.

Szeregi: »od końca do końca« (1): O ktorey mowi Sálomon [iż mądrość od końcá do końcá wśytko mocnie zátrzymawa/ y wśytko wdźięcznie rządzi. [...]] *SkarKazSej* 657b.

»koniec, (ani) liczba« [*szyk 1 : 1*] (2): Mądrościami iego liczby niet áni końcá żadnego *LubPs* ff2v; *BiałKat* 73v.

»(ani) miara, (i, ani) koniec« [*szyk 4 : 2*] (6): *WujJud* 75; *KochPs* 149, 200; ále iáko iego chćiwość niéma áni kónccá/ áni miáry/ ták y on ku dobrému miéniu nigdy nie przydzie *KochWr* 32; *WujJud* Bv; *CiekPotr* 29.

Wyrażenie przyimkowe: »bez końca« (5): *SienLek* 243; *BiałKat* 73v; *WujJud* 75; Stąd nieumiejętność y błędy bez końcá powśtáią/ gdy ślepi ślepe wodzą. *SkarJedn* 361. *KochPieś* 50.

2. *Granica czasowa; terminus Mącz, Cn; catastrophe, extremum, finis Mącz; exitus, fastigium, meta, modus, termen Cn* (1138) :

a. *Chwila, kiedy coś przestaje istnieć lub samo zaprzestanie istnienia lub działania* (904) : Ci ktorzy niecznie działáią/ W śmierci koniec pokládáią *BierEz* R2v; Y mądry gdy dom buduje Co rychley końcá pilnuie. *RejRozpr* F4v; *Leop Thren* 1/9, 1.*Cor* 15/24; A wten czás będzie koniec/ gdy Kriřtus zwyciężywśy práwie wśytki fwoie nieprzyacióły/ Bogu á Oycu fwoiemu zda kroleřstwo. *BibRadz* *7, 1.*Cor* 15/24; *RejAp* 87v; *RejPos* 259v; *BudBib Dan* 12/4, 9; *CzechEp* 209, 330; Obaczymy iże nie tu koniec/ ále ieden błád drugi wytrącał *NiemObr* 132, 136; *GórnRozm* A2; *LatHar* 121; *WujNT* 1.*Cor* 15/24.

koniec czego (180): *OpecŻyw* 40v; *BielŻyw* 31; *LibLeg* 7/33, 10/70, 11/26; *WróbŻółt* 118/96; *RejPs* 117v; *RejRozpr* F2 [2 r.]; *KromRozm I* F2; Iáko íe Pan ímieie gdy czo złořnik broi/ á iáko íeřt prędkí koniec złořci iego *LubPs* Kv marg, Kv; *RejWiz* 94v, 123v; *Leop* 4.*Esdr* 11/39, 1.*Petr* 4/7; *LeszczRzecz* A6v; Ty słowá mowi ku Bogu ktorego profi áby vmnieyřzył dni iego/ áźby corychley ogládał koniec boleřci fwoich *BibRadz I* 276b marg, *Eccle* 7/9, 4.*Esdr* 6/25, 8/5, *Hebr* 13/7; Koniec Alfyriyřkiey Monárchiey. *BielKron* 10v marg, 82, 89 marg, 91v marg, 107, 157 marg (9); Extremum omnium mors Koniec wřzifřtkich rzeczy řmierć/ álbo řmierć wřzifřtko zámyka. *Mącz* 112c, 41a, 228b, 450b, 451b; *OrzQuin* B2v, Y3, Zv marg; tákžec thež y on wiekuifřty Sábát/ [...] nie od końcá řzóřtego tyřřácá/ ále rychley poczác řye ma. *LeovPrzep* [K]; *RejAp* CC3v, 124v, 128, 160v, 174; *GórnDworz* H4v, S3v, Dd4, Hh, Hh5; *RejPos* 192v; *RejZwierc* 168v; *BudBib I* 197a marg, *Ez* 21/30, *Dan* 12/13, II 23c marg, 4.*Esdr* 9/5, 11/39, *Sap* 14/14; *BiałKaz* B4v [2 r.]; *CzechRozm* 34v, 35 [3 r.], 35v, 182;

KochOdpr C4; *KochPs* 183; *SkarŻyw* 234, 349; *CzechEp* 356, 362, 363; *ArtKanc* Kv, R18v; *WisznTr* 34; *GostGosp* 70; *GórnTroas* 14, 55; *GrabowSet* Q3v; *LatHar* 262; *KořakCath* A3v; *WujNT* 460, 629 marg, 1.Petr 4/7; *WysKaz* X2v; *SarnStat* 30, 689; *ták y my idziem do śmierci/ która ieřt końcem drogi nálezey* *SkarKaz* 422b, 423b, 551a marg, 639a [2 r.]; *KlonWor* 30. Cf »końca nie było«, »końca nie będzie«, »koniec uczynić«, »koniec świata«, »koniec żywota«.

koniec komu, czemu (110): A them rzeczam nyethilko yřch bi konyecz bil Alye ym dalyey thim wyeczey řzye mnoza. *LibLeg* 11/153, 11/184 [2 r.]; *RejJóz* B7v marg; *RejKup* n2v; *LubPs* N2, P6v, bb3 marg; *Ząda tedy Krol Polřki/ áby wřdy kiedy był koniec thym rořtyrkom* *BielKron* 231, 124, 198, 230, 254, 320v; *GrzegRóżn* C2; *GórnDworz* D5v; *RejPos* 278; *RejŻwierc* 225v; *BielSpr* 75v; *BudBib Dan* 12/6; *HistHel* D2v; *MycPrz* II C3; *BiałKaz* B4v; *CzechRozm* 62; *ModrzBaz* 92; *SkarJedn* 391; *KochPs* 135; *mowę ludziom/ á Bogu zász řłowo/ dla tego iż řobie řyná podobnego rodři (ále niewiem gđzie y kiedy będziem temu rodzeniu koniec) przypifuiąc* *CzechEp* 143, 195, 379; *ActReg* 33; *GrabowSet* K2v, Q3v; *Przeminęło wřzyřtko/ y to ierřliř řię w czym kochał/ y to ierřliř co przeciwnego ćierpiał/ wřzyřtkiemu koniec/ á teraz iuż nie przeyřrzána wieczność nálezęłá.* *WysKaz* 46; *SarnStat* 275, 594, 692, 694, 956; *PowodPr* 48. Cf »końca nie było«, »końca nie będzie«, »koniec uczynić«.

koniec czyj [= przez kogo spowodowany] (1): *Iobowę ćierpliwořć řlyřzeliřcie/ y koniec Páńřki widzieliřcie/ iż lutořciwy ieřt Pan* *WujNT Iac* 5/11.

W przeciwstawieniu: »początek ... koniec« (7): *BielŻyw* 31; *KromRozm I* F2; *Lepřzy ieřt koniec káżdey rzeczy niřli iey początek* [*Melior est finis rei quam principium eius*] *BibRadz Eccle* 7/9; *KochOdpr* C4; *GórnRozm* A2; *WujNT Hebr* 7/3; *PaxLiz* E2.

W charakterystycznych połączeniach: *koniec bliski* (4), *mamy, naznaczony* (2), *opłakany, pańřski, pewny* (3), *prędko, rychły* (2), *śnadny, Źwój* (14), *wieczny* (2), *zły* (2), *żaden (żadny)* (15); *koniec bezeceńřstwa, błędu (błędem)* (3), *boleřci, cesarřstwa, chęci, ćierpienia, czasow* (4), *dni domu* (2), *drogi* (2), *dziwom, egzekucyjej, frasunkom* (2), *gniewu, grze, grzechom, hańbie, herezyjom, kłopotow, kroleřstwa (kroleřtwu)* (25), *krolowania, kwasu, lat, litořci* (2), *mąk (mękam)* (2), *monarchyjej* (2), *mordow, nędzy* (3), *niedostatkow, nieszczęřciu, niezgodzie* (3), *obcowania, obiadu, obrzezaniu, ofiarom, panowania (panowaniu)* (2), *pasterzom, płaczu (płakania)* (3), *pociecham, pokoju* (4), *pokusie, pożytkom, pracej (pracam)* (5), *prawom, prawowaniu* (3), *prořbie, przestřachu, przypadkom, radořci, rodzeniu, rozkoszy, rozmowie (rozmowy)* (3), *rozniaty, roztyrkom, rořnořciam, rzeczy (rzeczam)* (16), *sejmu* (2), *skutkom, řłowom, smutku (smutkowi)* (2), *sporom* (2), *sprawy (sprawom)* (3), *řromocie, strachu, swarow (swarom)* (4), *tańca, trajedyyjej, trapieniu, uspokojenja, wieku, włodarřstwa, wojny (wojnie)* (2), *wszy(s)tkiemu (wszy(s)tkiego)* (6), *zaburzeniu, zapisom, złemu, złořci, zuchwalřtwu, zwycięřtwu, żaloby, żęglowaniu, żniwu; końca dojrzyć, nadziewać się* (2), *pilnować; ku końcu (końcowi) przybliźać się, wzdychać; koniec naleźć, odkładać, oględać* (2), *pokładać, przynieřć, sprawić, ukazować, widzieć (widać)* (3); *odłóżyć na koniec, pamiętać.*

Frazy: »(nigdy) końca (by) nie było (a. nie będzie), nie masz, nie dostaje; nigdy końca; nigdy by koniec nie był (a. nie będzie), nie nałażł się« [*w tym: czemu* (14), *czego* (3)] = *nigdy nie ustaje* [*řzyk zmienny*] (13 : 1 : 1; 1; 2 : 1): *Iedna řprawa drugą rodzy. A nigdy koncza na řwieczie Kto řię iuż wiec wnim zapleczie.* *RejKup* Fv; *KromRozm III* N4v; *BielKron* 82, 198, 369; *Praecipitant curae,*

Yedná praca drugą wyćiska/ to yeft pracóm końcá nigdy niemafz. *Mącz* 317a; A iákie przekleťwá á fregości niewiernym/ ták iż iuż tym ftráchom áni kończá/ áni rozumu nie doftáie. *RejPos* 278; *BielSpr* 76; *WujJud* 251 v; *CzechRozm* 138; *SkarJedn* 60, 61; *CzechEp* 326; Ale że końcá ich proźbye nie było/ Odmawiác mu lie dáley nie godziło. *KochSz* A2v; *GrochKal* 8; Kóncá widzę nie będzie twoiégo plákánia *GórnTroas* 55; *WujNT* 460; By iednego Piotrá y iego potomká nie było: nigdyby herezyom y niezgodom nie nálażł lie koniec. *SkarKazSej* 674b; *KlonWor* 30.

»końca nie będzie (a. nie ma być), nie masz; koniec nie będzie (a. nie ma być)« [*w tym: komu, czemu* (19), *czego* (15), *czemu a. czego* (9)] = *jest wieczny; non erit a. non est finis PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (31 : 6; 6); bo poczniefš ij porodziš fyne náwyfšiego boga [...] / a kroleťwa iego niebędzie konietz. *OpecŻyw* 8v, 167; Chwalem tego wifšokiego Boga [...]. ktoremv koncza nyemáfšch. *MetrKor* 46/46, 46/175; *MurzHist* N4, R3; *KromRozm III* Ev; *Leop Is* 9/6; *RejPos* 15, 16 [2 r.], 17 [2 r.], 168v, 270 [2 r.] (21); *WujJud* 25v; *BudNT Luc* 1/29[33]; *CzechRozm* 112, 181; *KarnNap* Ev; *KochPs* 199, 200; Ia fię męki y śmierci boię/ ále oney wieczney ktorey końcá niemáfš *SkarŻyw* 126; *CzechEp* 299; *KochPhaen* 1; *WujNT Luc* 1/33; *SiebRozmysł* E3; *SkarKaz* 551a, 639b.

»jeszcze nie (jest), nie już(ci), nie wnet koniec« = *nondum (statim) (est) finis PolAnt, Vulg* (12 : 4 : 1); *RejRozpr* F2; *MurzNT Matth* 24/6; *RejAp* 87v; *GórnDworz* S3v, Hh5; *RejPos* 259v [2 r.]; O iefzczęście ftąd niewybrnęli/ nie iużci koniec. *WujJud* 249v; *BudNT Mar* 13/7; *SkarJedn* 391; *SkarŻyw* 349; *CzechEp* 379; Wróćąc fyne y dobre látá/ Iefzczę nie tu kóniec światá. *KochSob* 57; *ActReg* 70; Boć fię to muší sftác: ále iefzczę nie iefť koniec. *WujNT Matth* 24/6, *Mar* 13/7, *Luc* 21/9.

»przybliża (a. przybliży) się, bliski (jest) koniec; przybliżyć się ku końcowi; bliski końca« = *finis appropinquat Vulg* [szyk zmienny] (6 : 5; 1; 1): A gdi lie koniec żywota iego przybliżał. Wfzitci lie iego wczniowie [!] kniemu zbieżeli *BielŻyw* 90; *LubPs* Kv, hh6v; *Leop 1.Petr* 4/7; *Terram videre* proverbialiter, Długiey á ciężkiey pracey koniec widzieć/ przybliżyć się ku końcowi. *Mącz* 451b; *GórnDworz* Dd4; *HistRzym* 124v; *KarnNap* E3v; *SkarŻyw* 15, 511; *WujNT 1.Petr* 4/7; Iáko kto ná drogę wyfzedł/ gdy dzień drogi wfzedł/ iuż bliżly końcá *SkarKaz* 422b, 423b.

»przyjdzie (a. przychodzi) koniec« = (s)kończy się; *veniet finis PolAnt, Vulg; veniet consummatio Vulg* [szyk zmienny] (14); *MurzNT Matth* 24/14; Przyfšedł koniec ná lud moy IfráelŃki *Leop Am* 8/2, *4.Esdr* 11/39; *BibRadz 4.Esdr* 12/34; *RejAp* 160v; *RejPos* 192v; *BudBib 4.Esdr* 11/39; *SkarŻyw* 51; *CzechEp* 356, 364, 365; *ArtKanc* Kv; O kiedyż wždy przyidzie koniec wfzytkich prac y fráfunkow? *LatHar* 602; *WujNT Matth* 24/14.

Zwoty: »czekać końca« = *musieć się skończyć* (1): A ielli y tá światłość ták pięknego fłóncá/ Y ten okrąg niebieŃki czeka fwego końcá: Za by fyne człowiek mniémał godnieyfzym żywotá *KochTarn* 77.

»końca, do końca czekać (a. doczekać)« (3 : 2); *RejWiz* 123v; *CzechRozm* 185; iŃz bárzo z wielką teŃknošciá końcá obiádu doczekać mógl. *SkarŻyw* 234; ia do końcá Chcę czekać twéy łáŃki Ńwięty *KochPs* 78; *GórnTroas* 71.

»koniec dać« = *skończyć* (1): Ták Ńmierć temu błażeńŃtwu/ máry koniec dáłá *HistHel* D2v.

»mieć koniec« = *konczyć się, ustawać; finem habere PolAnt, Vulg* [szyk zmienny] (9); *BibRadz Iob* 20/5, *4.Esdr* 9 arg; *SarnUzn* F5; *BudBib Ez* 21/34; *BudNT Mar* 3/26; *CzechEp* 168; á zaŃz co ná

swiecie iest/ coby początek máiąc końcá mieć nie musiało? *GórnRozm* A2; *OrzJan* 129; *WujNT* Mar 3/26.

»ku końcowi mieć się« = *ad reliqua transire* *Mącz* [szyk zmienny] (2): Moderandum mihi est iam orationi meae, [...] Ale już należy ná mię ku końcowi rzeczy moyey lie mieć *Mącz* 228b, 105d.

»końca nie mieć, nie mający« = *nie ustawać* [szyk zmienny] (2 : 1): *GrzegRóżn* A3; Ale tym plotkam ich/ niech tu iuż koniec będzie/ chociaż końcá nie máią/ gdyby fię nimi kto párać chciał. *CzechEp* 173; *GórnRozm* G.

»końca nie mieć, nie mający« = *być wiecznym* [szyk zmienny] (14 : 6): aletz to mily Iezu rychlo ominie/ a chwálę którą wezmieś za to/ końtza mietz niebędzie. *OpecŻyw* 101; *PatKaz* II 49; *RejWiz* 52v, 110v; *RejAp* 50; *RejPos* 27v; *KochMon* 29; *CzechRozm* 34v, 36, 73v, 181; *CzechEp* 68, 277 [2 r.]; *ArtKanc* A5; *LatHar* 396; *WujNT* 765, Xxxxx2v; Bo ácz Pánná bołtwá nie rodziłá: bo iest nie poczęte y końcá nie ma bołtwo: ále tego nośi w żywoćie [...] / który iest práwym Bogiem. *SkarKaz* 579a, 637b.

»końca naleźć nie moc« = *nie móc (się) skończyć; nec finem invenire* *Mącz* [szyk zmienny] (2): Acż ci fłyżę/ ifz/ kiedi wy mowić pocźniećie/ Końcá wfwych oracyach naleść niemożećie. *KochSat* B3; *Mącz* 482d.

»do końca prowadzić, prowadzenie; ku końcu prowadzić« [szyk zmienny] (2 : 1; 1): *Mącz* 447b; *GórnDworz* Eev; ále iuż zá początki témi Prowadźileś do końcá rzeczy tryby fwęmi *KochJez* A4; *WitosłLut* A5v.

»koniec przyjąć« = *skończyć się* (1): a ten Ismayl [prawywfchi fwoy dlug ma ten lyfth wrocycz [...] tedj tą rzecz koniec ma przyacz *LibLeg* 11/108v.

»ku końcowi, do końca przyść (a. przychodzić); dojsć końca« [w tym: *jakiego* (2)] = (s)kończyć (się) (w jakiś sposób); *venire usque ad summitatem* *PolAnt* [szyk zmienny] (5 : 2; 1): *SienLek* 18v; który [Zbawiciel] v Máttheufzá EwányeliŃty powiedźieć raczył/ żeby te dwa tyśiácá ołtáteczne niemiály do końcá przyść *LeovPrzep* H3; *RejAp* 189v; *BudBib* Dan 11/45; *SkarJedn* 294; *BielSjem* 36; áż oná ták wielką/ y ták zacna rzeczpołpolita ku temu końcowi przyfzłá/ że iéy y cień nie zołtał. *KochWr* 28; *GórnTroas* 18.

»bez końca trwać« [szyk zmiennu] (5): Błogołáwyone ymyę Máyeřtatu yego/ Ktore ták trwa ná wyeki bez końcá żadnego. *LubPs* Q4v, ee, ee6v; *RejAp* 158v; *LatHar* 561.

»koniec (u)czynić« [w tym *czemu* (37), *czego* (4), *czemu a. czego* (7), *z kim* (2)] = (s)konczyć, zaprzestać, (kazać)przerwać; *finem imponere* *Vulg, Modrz, JanStat*; *cessare facere, consummare, finire* *PolAnt*; *finem statuere, tollere* *Mącz* [szyk zmienny] (50): *OpecŻyw* 190v; *RejPs* 87; gdy z Dáriufem koniec wczynię tedy fwęmi będę rozmawiał. *HistAl* D2; Franciřzek gdy Biřkup rzeczy fwyi koniec wczynił/ ták powiedźiał. *MurzHist* I3v, O; *LubPs* bb3; *Leop* Iob 18/2, *Sap* 18/21; *BibRadz* Gen 17/22, *Ex* 34/33, *Ez* 30/10; *BielKron* A5v, 203, 224; *Mącz* 412b, 457c; *LeovPrzep* F2v; *GórnDworz* V3v, Zv; *HistRzym* 12; *KuczbKat* 135; Ja jednak będę swego chciał dochodzić zbrojnie Leżac tu, áż uczynię przedsię koniec wojnie. *KochMon* 29; *WujJud* 150; *BudBib* *Sap* 18/21; *CzechRozm* 80v [2 r.], 124, 256, **3; *ModrzBaz* 92; *MWilkHist* E3v; *CzechEp* 332 [2 r.], 356; *ReszPrz* 96; *ArtKanc* I16v; Koniec

Pentefilea ftráchu vdziááá Grékóm/ kiedy od oycá mégo gárlo dáá. *GórnTroas* 21, 35; *GrabowSet* K4; *OrzJan* 12, 104; *SarnStat* 275, 594, 692, 694, 956; *WitosłLut* A4v; *PowodPr* 75, 86; *GosłCast* 51.

»nie uznać końca« = *nie zaginąć w pamięci* (1): tak iż nigdi potim Imię twoie niezgafnie/ ani uzna końca *KochSat* C2.

»koniec wziąć, brać« [w tym: *jaki* (5)] = (s)konczyć (się), upaść, zginąć, wyczerpać się, zostać unieważnionym, zlikwidowanym, skonfiskowanym (w jakiś sposób) [szyk zmienny] (31 : 3): *RejKup* G; *BielKom* C7; *LubPs* E4v; A to zówzdy musi być márne pogorśzenie/ Poki końcá nie weźmie ludzkie pokolenie. *RejWiz* 124; *BielKron* 244v, 279; *KuczbKat* 60; *RejPosWstaw* [41³]v; gdy to fłowem Bożym okazáno będzie/ iż obrzelká iáko y fzábát/ iuz fwoy koniec w Chrístufie wzięá *CzechRozm* 73v, 71, 72v, 74, 78v, 95v (9); Grá koniec bierze/ kiedy náiechány Krol nie ma nigdzyey wciec pewney fciány. *KochSz* A3v; *KochPieś* 47; *ArtKanc* D18; Zkąd koniec Troiá oplákány wzięá. *GórnTroas* 12, 8, 20, 34, 44, 74, 75; *LatHar* 601; *KolakCath* A3v; *WujNT* 318, 403; ták iż czworgiem dożywocia káżdá fummá ma wziąć koniec y extenuaciá fwoię. *SarnStat* 367, 300; *CzahTr* H3v.

»końca nie wziąć« = *być wiecznym* (1): Y powtore ma przyść z chwałá fądzić żywe y vmárle/ ktorego kroleństwo końcá nie weźmie. *LatHar* 91.

Wyrażenia: »niepodległy końcowi« = *wieczny* (1): fwemu imieniowi Ziednałz cześć niepodleglá żadnému końcowi. *KochProp* 16.

»ostatni (a. ostateczny) koniec« [szyk 3 : 1] (4): *RejWiz* 94v; *Woyćiech* z *Pilzná Káznodzieiá* kóniec *Kroleństwa Polkiégo* vkázuie ofátáni. *OrzQuin* Y3 marg. Cf »do ostatniego końca«.

»koniec świata« [szyk 30 : 1] (31): *SeklWyzn* e3; *KromRozm II* f2v; Ale chocia zá Károlá Wielkiego toż złączenie Plánetow było/ tedy przedfię tám niemogł być koniec światá. *LeovPrzep* F, a2, F4v, I3, I4v; *KuczbKat* 50; *WujJud* 38v, 239v; *KarnNap* F2v; *SkarJedn* A7v, 78, 163, 167, 204; śmiał fię bárzo z tego/ iż my wierzym koniec światá przyślzy/ y ciał zmártwychwítanie *SkarŻyw* 102, 112, 597, 601 [2 r.]; *KochSob* 57; *BielRozm* 2; *RybGęśli* B3; *WujNT* 717, 836; *SkarKaz* 156b, Ooooc [2 r.], Oooo2c [2 r.].

»koniec (dniow) żywota (a. życia)« = *finis vitae* *Modrz, Vulg, JanPmyw* [szyk 28 : 4] (32): *OpecŻyw* 97; ij chciéy pratzowatz w té nauce/ aż do końtza żywota twégo. *OpecŻywPrzedm* C4v; *PatKaz III* 151; *TarDuch* E4; *BielŻyw* 90; *HistAl* N2; *BielKom* C7; W gorácościm ięzykiem fwym wzywał Pána fwego By mi raczył zyáwić konyec żywotá moyego. *LubPs* K4v, hh6v; *BielKron* 12v; *HistRzym* 108v, 124v; *RejPos* 263v; *KochMon* 30; *RejPosWstaw* [41³]v; *BiałKaz* Cv; *KarnNap* E3v; *ModrzBaz* 25, 105; *SkarJedn* 294; *SkarŻyw* 15, 51, 511; *WerKaz* 291; *GórnTroas* 29; *LatHar* 35, 301, 384, 679; *WujNT Hebr* 7/3; *SarnStat* 11, 941.

Szeregi: »kres a koniec« (1): gdzie zá thákowá odmiána/ blifki kres/ á koniec/ fwoiey przeciwko iemu chęci/ poftáwą opowie *GórnDworz* Dd4.

»miara i koniec« (1): mogłem potym przyść ná one/ miáry y końcá nie máiące/ y doftátkiem wfzelkim opátrzone niebiefskie gody twoie *LatHar* 396.

»((a)ni, i) początek i ((a)ni, tak też) koniec« [szyk 24 : 2] (26): *RejWiz* 52v, 110v; *Wfzytki* rzeczy máią początek y koniec. *BibRadz* 4.*Esdr* 9 arg; *SarnUzn* F5; *RejAp* 50; *KochMon* 29; *Iż* *Melchifedek*

był bez oycá y mátki/ y nie ma początku dni y końca *CzechRozm* 35, 35 [3 r.], 35v, 36, 68, 277 [2 r.]; *KochPhaen* 1; *Phil P*; *WujNT* 765, Xxxxxx2v; *SkarKaz* Ooooc. Cf »bez początku i końca«.

»skaza a koniec« (1): Ikąd mozem obaczyć/ iż nie nie máłz ná świecie thák mocnego/ coby Ikázie á końcowi powinowáto nie było. *BielKron* 268.

»koniec a skończenie« (1): Catastrophe, [...] Obrocenie/ skończenie rzeczy. Metaph. Koniec á skończenie káżdey rzeczy. *Mqcz* 41a.

»śmierc i koniec« (1): Monárchye/ máią początek fwoy/ maią młodość/ máią frzędni wiek/ máia [!] Itárość/ á zá Itárością/ do śmierci y końca przychodzą *GórnRozm* A2.

»koniec a upadek« (1): Wykláda koniec á vpadek Bábilonu *RejAp* CC3v.

»koniec i zaście« (1): Plato wprzod o tym tymi fłowy powiedział [...] / że iáko przyrodzone początki y wefcia fwe máią Rzeczypospolite y Páńftwá káźde/ ták też koniec y zaście vkázuiączy/ że by też nalepiey y nagruntowniey byłá poftánowiona Rzeczpospolita/ iednák czáfu fwego zginie fpráwami y vftáwami fwymi. *Phil P*.

Wyrażenia przyimkowe: »bez(e), przez końca« = *wieczny, wiecznie; nigdy* (64 : 6): Poydzi/ poydzi przeto oblubienitzo moja z gory czyfłosci/ a koronę krolewką wezmi/ abych iá polozył w tobie ftoletz moy/ to ieft chwálę bez końtza. *OpecŻyw* 185v, 187v, 191; *PatKaz I* 18; *PatKaz III* 107; *RejPs* 43v, 94v, 200, 213v, 220; *Pifály y Sybille* chocia y go nie znály [...]. Iáko [Bóg] ieft y był ząwždy/ y bez końca będye *RejWiz* 113v; *RejAp* 9, 178; *CzechRozm* 142v; *Bálwochwálcom*/ bez końca męki y śmierc bez śmierci zgotowaná ieft. *SkarŻyw* 126, 4 [2 r.], 21, 63, 74, 179, 408, 584; *SkarŻywBog* 357, 358; *WerGość* 213; *Calep* 533b; *GrabowSet* K2v, P2v; *LatHar* 571; *PowodPr* 7; *SkarKaz* 208b, 637b, 639b.

~ *W połączeniach szeregowych* (2): *LubPs* ee; iuz było Inadz lepiey áby był s ciebie iáki kámięń álbo iákie ine źwirzę fthworzono/ ktoreby thu do czáfu odćirpyawfzy śmierc fwoię/ iuzby dáley wiecznie/ á nigdy/ á bez końca ćirpiec nie mogło *RejPos* 293.

W przeciwstawieniu: »do czasu ... bez końca« (2): po trzykroc błogofłáwieni ktorzy będą wezwáni albo pułzczeni ná ty ták wdzyęczne gody/ ktore nie do fłufznego czáfu iáko zyemfkie gody/ ále wiekom wiecznie á bez kończá iuz máią trwác iemu. *RejAp* 158v; *RejPos* 293.

W charakterystycznych połączeniach: *bez końca swojego, wszego* (5), *żadnego* (5); *bogactwo bez końca, chwála* (3), *cześć, krolestwo, męki (piekielne)* (2), *Pan, utrapienie, wiek* (2), *złe, żywot* (3); *błogosławić bez końca, być* (8), *chwalić* (2), *ćirpieć* (2), *dziwować się, krolować* (6), *nakrywać, obiecować, otworzyć, podległy, pożywać, przemieszkawać, rozkoszować, szerzyć się, śpiewać, ustać, użyczyć* (2), *wielbić, wysławiać, zachowawać, złączony, zostawać, żyć (żywiący)* (3).

Wyrażenie: »bez końca wieczny« [szyk 1 : 1] (2): Co fwiadczy Miefiác/ gwiazdy/ y iáfność fłoneczna/ Iáka ieft twa dziwna moc á bez końca wieczna. *RejWiz* 2v; *SkarŻyw* 245.

Szeregi: »nigdy a bez końca« (1): gdzie by iufz náffe kochanie wtobie panu fwoiem nigdy a beskonca vftac niemogło. *RejPs* 99v. [Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.].

»bez początku i (bez) końca« (6): *RejPos* 34v; ktory kroluie bez początku/ y będzie bez końca ná wiek wiekow *Arnen RejZwierc* 179v; *CzechRozm* 35v; *SkarJedn* 282; *CzechEp* 313; *GrabowSet* B4v.

»z początku i (aż tak) bez końca« (2): *RejPs* 195; Ktoremu fię dziwuie świat z początku fwego/ Y dziwować fię musi bez końca żadnego. *KołakCath* B3v.

»wieczny a (i) bez końca« [szyk 3 : 2] (5): Ale iż tu Ian święthy wypráwuie widzènie fwe około oney nowej ofiádłości ktora iuż po ładnym dniu ma być wieczna á bez końca w rádościach niebiefskich *RejAp* 185v, 178; *SkarJedn* 202; *SkarŻyw* 1, 428.

»(ninie i) na wiek(i) (wiekow a. wiekom) bez końca; od wiekow bez końca; bez końca aż do wiekow« [szyk 7 : 5] (10; 1; 1): yfz by ftożą mógł krolowacz mynye [!] y nawyekye [!] przefzkonycza. Amen. *PowUrb* +3, +v, +3v; ktory zywiefz bez konca afz do wiekow. *RejPs* 54, 195; *LubPs* Q4v, ee6v; *RejWiz* 154; *RejAp* 16; *RejPos* 277; *RejŻwierc* 179v; *SkarŻyw* 504.[*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»(ninie i) (wiekom) wiecznie, (a, i) bez końca« (8): *PowUrb* +2; *LubPs* O5, ee6; *RejAp* 158v; A teraz nędznik fám fkacze z diabłem pośpołu gdzyeś ná trzy fkoki/ y będye fkakał wiekom wiecznie á bez końca fwoiego. *RejPos* 321v, 318v, 326v, 329v. [*Ponadto w połączeniach szeregowych 2 r.*].~

»(aż(e)) do końca« [bez przydawki dopełniaczowej często znaczy '(na) zawsze, nigdy'] = (*usque*) *ad a. in finem* *PolAnt*, *Vulg*, *JanPrzyw* (259): *BierEz* R4v; *OpecŻywPrzedm* C4v; *WróbŻółt* 73/10; to być inaczey niemoże/ że nas do końca pan opuścić nieraczy *RejPs* 133v, 102, 117v, 174v, 209v, 211v; Vkazuie fie nam przodkiem Pazdziernik niepogodny/ Ale ku ořatniey czwieri/ wyda fie dali Bog na pogodę aże do koncza. *LudWieř* B3, B2, B2v [2 r.]; *SeklWyzn* e3; *KromRozm II* o, y; *KromRozm III* H6v; *BielKom* B2, D3v; Y yużełz ták do końca będye gnyew twoy Pánye *LubPs* S2v, G3v, H2, S5v, T5v, aa3, gg3; *Leop Am* 8/7, *Hebr* 3/6; *RejŻwierc* 33v; *BibRadz Sap* 3/17; przeto pifał do fwych wrzędnikow zá rzekę/ áby nie przekażáli Zydom do końca budować kořciolá y miáltá *BielKron* 116, 90, 143v, 173v, 422v; *Mącz* 207c, 316d, 417d; *OrzQuin* E2v, G3; *LeovPrzep* F4v, H2v [2 r.]; *RejAp* 32, 32v, 128, 192; *HistRzym* 108v; *RejPos* 245, 289v; *BiałKat* 18v; *RejŻwierc* 155; *WujJud* 38v; Zás mąż gdy przeda dom (ábo) miefzkánie/ w murze mieyfckim/ tedy okup iego będye afz do końca roku [*donec compleatur annus*] (od) przedánia iego/ przes cały rok będye (wolny) okup iego. *BudBib Lev* 25/29, 3.Reg 11/5; *MycPrz* I Bv; *Strum* H2v; *CzechRozm* 52v, 102, 145v, 203v, 223v [2 r.], 255; *SkarJedn* 152, 163, 167, 204, 400; *KochPs* 14, 32, 96; *SkarŻyw* 62, 103, 112, 135, 207 (10); *CzechEp* *4v, 7, 85, 138, 252; *NiemObr* 26; *KochFr* 20, 112; *KochDz* 106; *WerKaz* 291; *ArtKanc* G14v; *ActReg* 54, 164; *KochCzJan* A3; *WyprPl* C3v; *LatHar* 40, 571; *RybGęřli* D3; *WujNT Ioann* 13/1, 1.Cor 1/8, *Hebr* 6/11, s. 836, 837; *JanNKarGórn* H; KTo fie náuczy lewą ręką robić/ powiáda Philozoph/ woli iá dokońcá robić póki żyw *SarnStat* 550, 879, 1300, 1306; *PowodPr* 3; *SkarKaz* 154a, 156b, 159a, 207b; *CzahTr* A4, B2, [D]2; Przeto zycze małżeńřtwá/ áby ten ákt święty/ Sam do końca fpráwował Pan Bog niepoięty. *SapEpit* B4, B4v; *SzarzRyt* A4v.

~ *W przeciwstawieniach*: »z przodku (a. naprzod) (4), do (tego) czasu (2), na czas ... do końca; począć ... do końca wytrwać« (8): yakofzmy sprzothkv przirzekly, y tho chcymy do koncza trzymaczy *LibLeg* 7/42; miłość nye tylko ná czás ále záwřffe áż do końca ma fie okazowác. *GliczKsiąż* Q3v; iż ten ktory ciebie do thego tzału żywił/ pożywi cię do końca *KrowObr* 149; bo nie ten ktoby począł/ ále ktoby do końca ftátecznie wytrwał [...]/ zapłátę weźmie. *CzechRozm* 145v; Y mam pewną nádzieię/

że tenże Bog/ który Vcciął mię naprzod/ będzie y do końca łzczęścił. *KochOdpr* B4; *ActReg* 31; *OrzJan* 93; *WujNT* 208.

W charakterystycznych połączeniach: prawie do końca; do końca łaskawy; do końca [ilu] lat, miesiąca, roku, tajemnic, wybawienia; do końca bluźnić, błogosławić (błogosławieństwo dać) (3), bronić (2), budować, być (12), chwałę oddawać, chodzić (iść) (2), cierpliwy być, czynić (3), dany jest, dobrze czynić, gniewać się, mieć w baczności, naśladować, niepokalany być, objaśniać, odnieść, opisować, opuszczać (opuścić) (2), osiedzieć, panować, pilnować, podawać, poganiać, pokazywać (okazywać się) (2), pomnażać, powinienem jest, (po)żyćwić (2), przeminąć, przestawać (3), przypaść, przyznawać, robić (2), rozpalić się, rządzić, słuchać (słuchany) (2), sprawić, sprawować (odprawować) (4), sprawować się (2), stać, strzec (przystrzegać) (7), szczęścić, śmierdzieć, świadectwo wydawać, ufać, (u)miłować (4), umocnić, (u)służyć (dosługować) (4), utwierdzać, użyczać, używać, wywiadować się, wywyższać, zachować, zakryty być, zapomnieć, (za)trzymać (4), zostać (2), zwątpić, żywot wieść.

Zwroty: »do końca czekać« cf »końca, do końca czekać«

»do końca kończyć (się) (a. konać)« (3): *Abowiem ci Konárłcy táki zwyczaj máią/ Gdy co poczną łtátęcznie do końca kónaią. PaprPan* Rv; *CzechEp* 168; *OrzJan* 93.

»jako (co) począć (a. zacząć), (tak (i), już) do końca [coś robić]« = *continuare Calep* [szyk zmienny] (8): *KrowObr* A; *BielKron* 244v; *CzechRozm* 224 [2 r.]; *PaprPan* Rv; *KochPs* 142; Ty mnie służyć iákoś począł do końca y z domem twym będzieł *SkarŻyw* 269; *Calep* 252b. [*Ponadto w przeciwstawieniu 1 r.*].

»do końca prowadzić, przyść« cf »do końca prowadzić«, »ku końcowi, do końca przyść«

»do końca przywieść« (2): *GroicPorz* v; *tám łye pokaże/ [...] ięfli náturze pláguie lékárłtwo: tedy od połowice/ bądź to dnia dżięsiátęgo/ bądź piętnáltęgo/ po trólze wymuiąc/ zás tąż miárą aż do końca przywieść Oczko* 27v.

»do końca (wy)trwać (a. dotrwać, a. zetrwać), wytrwanie (a. zetrwanie), trwający« = *perdurare, perseverare ad ultimum Mącz; perseverare a. sustinere (usque) in finem Vulg; permanere in finem a. in perpetuum PolAnt; permanere Calep; ad finem durare a. praeferre JanPrzyw* [szyk zmienny] (62 : 3 : 3): *MurzHist* H, Lv; *MurzNT Matth* 24/13; A to kres porządku ápołtołłkyego/ który po dżięń przez tyło wyekow w kołcyele krzełciyáńłkim trwa/ y do końca trwać będzie. *KromRozm III* H7, D8v; *Dayże mi yuż ták do końca moy włłechmocny Pánye/ W tey śwýętey náuce twoyey tu mocne wytrwánye. LubPs* E2, C2, E2v, bb6, ee5v; *KrowObr* A, 237v; *BibRadz Sap* 16/6, *Matth* 10/22; *BielKron* 244v, 346; *Mącz* 98b, 390b; *RejAp* 33, 41; *RejPos* 187v, 259v [3 r.], 265, 286, 289; *RejPosWiecz*³ 99; *RejZwierc* 181, 259; *RejPosWstaw* [143³]v; *BudBibKaw* A2v; *CzechRozm* 60v, 145v, 226v [3 r.]; *SkarJedn* A7v, 78; *Zczego Bogu włłechmocnemu cześć/ [...] zapłátá wieczna trwájącym do końca/ ná wiek wiekom. Amen SkarŻyw* 546, 15, 30, 208, 349, 571, 601; *Aby potym przyłtawłzy do niego [...]/ przy nim iuż do końca wytrwáli CzechEp* 427, 358, 360; *WerKaz* 291; *ArtKanc* A13v, A16v, G12v, I20v, K19v, K20v, Q10; *Calep* 784b; *LatHar* 233; *WujNT Matth* 10/22, 24/13, *Mar* 13/13, s. 369, 518, 815; *SarnStat* 11, 941; *Telko mi w tey łtáłości day trwać aż do końca CzahTr* C2v.

»do końca (za)cho(wy)wać (a. dochować), zachowan« = *servare in aeternum PolAnt; (usque) in finem custodire a. retinere a. servare Vulg* [szyk zmienny] (28 : 2) : *KromRozm III* G6v; *Modlitwá áby*

Pan do kończą zachował wiernego w miłofierdzyu twoim. *LubPs* O5 *marg*, H3 *marg*, S6v; *BibRadz Ier* 3/5, 4. *Esdr* 12/21, *Apoc* 2/26; *BielKron* 253v; *RejPos* 239v, 263v; *RejPosWiecz*² 93; *WujJud* A7, 239v; *WujJudConf* 139; *CzechRozm* 66v, 102, 198v; *KarnNap* F2v; Nie vmié/ nie zwykł fye on wiecznie fráfowác/ Ani do końcá fwoiéy frogości chowác *KochPs* 153; *SkarŻyw* 62; *CzechEp* 27, 66; *ActReg* 31; *LatHar* 35; *WujNT* 1. *Tim* 6 *arg*, *Hebr* 3/6, 14, s. 796, *Apoc* 2/26, s. 845.

Wyrażenia: »do ostatniego końca« = *ad ultimum finem* *Modrz*, *JanPrzyw* (2): o což infzego mam Bogá prośić/ iedno ábych to zezwolenie wálze/ do ofátniego żywotá mego końcá mogł znośić? *ModrzBaz* 25; *SarnStat* 941.

»do końca samego« (1): Tákżec co z nim ftworzono/ wiecznie będye trwáło/ Áż do końcá fámego odmiany nie znáło. *RejWiz* 115v.

Szeregi: »dotychmiast i do końca« (1): Bo nye dla ápoftólow to pan rofkazał/ ále dla zbudowánia kołcyoła fwego/ kthory fye do tych myaft buduye/ y do końcá budowác będye *KromRozm III* N3v.

»od początku do końca« (6): *KromRozm II* f2v; *KromRozm III* D8v; [trzeba spisać] żálobę/ potym odpowiedź [...]. In fummá/ wftykę fprawę od początku áż do końcá. *GroicPorz* e; *BielKron* 79v; *GórnDworz* L1v; *KořakCath* C5.

»od środka do końca« (1): Duciy tych tho tákich vzywáią [...]/ poczáwfy od mniéy gođzin/ á do wiécýy ku środka vzywánia/ poftępując/ tákżec od środka do końcá vmnieyřzájąc. *Oczko* 17.

»teraz i do końca« (1): ktorey Monárchiey czwartey teraz idą y poydą áż do końcá řwiáthá ofátki *LeovPrzep* I4v.

»(nie) na wieki (a. wiecznie), (ani teź, i) (aż) do końca« = *non in sempiternum neque usque ad finem* *Vulg*; *nunquid in saeculum, num in aeternum* *PolAnt* [szyk 4 : 1] (5): Bych do końcá vziwác mógl twych rádości wiecznie. *LubPs* D3; *RejWiz* 115v; *Leop* *Is* 57/16; *BibRadz Ier* 3/5; *KochPs* 153.

»zawždy (a. zawsze), (i) do końca« (5): *BielKron* 67, 230; *LeovPrzep* a2; Abowiem iuź fie ták záwždy áż do końcá muři toczyć ten nędzny á omylny řwiát *RejPos* 323; *KochOdpr* C2.

»z końca« (2): Było po dwu lat (*marg*) Włáfnie/ y było z końcá dwu lat dni. (-)/ że fie řniło Fáráonowi *BudBib Gen* 41/1, I 197a *marg*.

»(aż) na koniec« = *do konca* (2): A ty idzi ná koniec [*ad finem*]/ á odpoczyniesz *BudBib Dan* 12/13.

~*Zwrot*: »trwác na koniec« (1): a tak trwájątz áż na konietz/ a tedy doftąpil bych doftoynégo nářwiętfłégo ciala twégo ij krwie przyięciá *OpecŻyw* 91. ~

»na koniec« = *przy końcu* (1): Oczyřtz mnie grzeřłného na konietz dniow żywotá mégo *OpecŻyw* 97.

»na koniec« = *nigdy* (1): niezapamiętay nakoniecz duřz vbogich twoich. *WróbŻořt* 73/19.

»(aż) na końcu« = *in fine* *PolAnt* (4): *TarDuch* B8; *BudBib Dan* 12/13; *WujNT* 717; Vmiłowawfy řwoie ktore ná řwiećie zořtáwował/ do końcá ie vmiłował/ y ná końcu vmierájąc náwięřřą im miłóć pokazał. *SkarKaz* 154a.

»przy końcu« (1): Przy końcu niepokálanégo żywotá fwego/ ták wiele dobrowolnie dla zbáwienia twego vćierpiáł *LatHar* 679.

α. *Naznaczony czas* (4) : táiemnice czáfow ykoniec oznáymilem mu *BudBib* 4. *Esdr* 14/5.

koniec czego (3): *HistRzym* 104v; Kto wsi vtraca/ ordinaryą prozno má poštánović: wízákož gdyby wiedział koniec śmierci/ mogłby *GostGosp* 154; iáko ie Pan vpomina: iż iuž dobre ich/ y błogofławieństwo/ y koniec odkupienia ich przyštępuie. *SkarKaz* 6a.

β. *Śmierć* (56) : Lecž poštami y przekładánim frogich mąk piekielnych/ y końcem á rośsypanim w proch ciála fwego/ mocnie tákie myfli odganiał *SkarŻyw* 56; *WisznTr* 8; *ArtKanc* R19v; Świętey y pobožney śmierci życž/ życž końcá cočby fię fpodobał: o wieczny obrońcá *GrabowSet* Q2; *LatHar* 668; *KlonKr* A3v; *KlonWor* 20.

koniec czyj [w tym: *pron poss* (12), *G sb, ai i pron* (8)] (20): wiadomy vczin mi panie koniec moy. *TarDuch* E3; *RejPs* 78; *Leop Ps* 38/5, *Sap* 4/17; *BibRadz* I 8a *marg*, *Iob* 6/11, 7/6, *Eccle* 7/3; *HistRzym* 58v [2 r.], 104; *BudBib Iob* 6/11, 7/6; *BudNT 1.Petr* 4/7; A ieden brát z kłařtoru onego/ był wypráwion znim/ od wiernych/ dla iego pořługi: y žeby mógł żywym świádkiem bjc. á im o iego końcu oznaymić. *SkarŻyw* 75, 441, 566; *KochFrag* 54; *GórnTroas* 53; *WysKaz* 12.

W charakterystycznych połączeniach: *koniec ciału (ciała)* (4), *ludzi*; *koniec łaskawy, święty* (2), *wszech, zbawienny*; *sposob końca, rozmyślanie*; *nie wiedzieć końca* (2), *życzyć*; *k(u) końcu gotować się, spieszyć się*; *oznajmić [komu] koniec, uczynić, wiedzieć*; *o końcu oznajmić*.

W przeciwstawieniu: »początek ... koniec« (1): tu mamy rozważyc fład fię wziął początek nářz y ku iákiemu końcu przydz mamy/ á od kogochmy wzięli początek od tego mamy řfukác wyrozumienia dokończenia nářfego. *RejPs* 180v.

Fraza: »koniec przybliżył się« (1): Wřzech lepak koniec przybliżył fię [*finis appropinquavit*]. *BudNT 1.Petr* 4/7.

Zwroty: »ku końcowi się chylić« = *umierać* (2): Owa widząc że fię iuž ku końcowi chylił/ [...] Chciał áby był Teřtáment s pámięciá řpráwiony. *HistLan* E, Ev.

»czekać końca« (1): Iáko fłomá gdy fię wznieći/ wnet řpłonie nie długo řwieći/ thák nářze dni dźis y wczorá/ czekác końcá á wieczorá. *ArtKanc* P18v.

»koniec czuć« (1): A czyalo fnać koniec czuie Pod fię na nie wimietuie. *RejKup* m3.

»dobiegać końca« (1): Tul mię tež á wodź řcieřzkámi twoimi/ Ktore řá řcisłe/ ztąd nie řnádnie nimi Dobiegać końcá *RybGęřli* D3v.

»koniec mieć« [w tym: *jaki* (2)] = *umrzeć (w jakiś sposób)*; *deficere PolAnt* [szyk zmienny] (6): Z fkały go na doł zrzucili: Ezop tákowy koniec miał *BierEz* H2; *BibRadz Iob* 7/6; *BudBib Iob* 7/6; *SkarŻyw* 115; oto wyrzucam czárty y wykonywam vzdrawiánia dźis y iutro/y trzeciego dnia koniec mieć będę [*et tertia die consummor*]. *WujNT Luc* 13/32; *SapEpit* A4v.

»koniec naležc« = *umrzeć* (1): Tákw mowiác řzyię řciágnął y koniec zbáwienny nálał *SkarŻyw* 441.

»ku końcu przyřć (*a. przychodźć, a. iřć*); *końca dořć*; *koniec przyszedł*« [w tym: *jakiemu, jakiego* (5)] = *umrzeć (w jakiś sposób)* [szyk zmienny] (5; 1; 3): Gdy pochlebcow řłuchác będzieřz/ Dobrego końcá nie doydzieřz. *BierEz* S4; *BielŻyw nlb* 6; *RejPs* 180v; Przyřzedł koniec [*Finis ... venit*] wřzelkiemu ciálu przedemną *BibRadz Gen* 6/13; *BielKron* 4v, 203; *BudBib Gen* 6/13; *SkarŻyw* 115; *KochFrag* 54.

»przywieřć ku [*jakiemu*] końcu« (1): racž przywieřć nas ku łaskawemu koncu tu znędzone pielgrzymowanie nářfe nawieki. *RejPs* 48v.

»koniec wziąć« = *umrzeć; finiri Vulg* [szyk zmienny] (2): *BibRadz 4.Esdr 12/21*; iedno [dziecię] śmierć połknęło/ Háftkę lichą połknąwży: tak śwóy koniec wzięło. *KochFr 37*.

Wyrażenia: »dobry (a. niedobry) koniec« [szyk 3 : 2] (5) : *abi my bil lafkaw nad wyelkoścya grzechow moggich dobri ij śwytati konye [!] ij blogoślawyone ij chwalyebne śmartwi wftanye dlya nyewimownego myłośyerdzya twego. raczi my dac BierRaj 22; BierEz S4; BielŻyw nlb 6*; wczynięli to/ tedy moy koniec niedobry będzie/ bo zginę hániebną śmiercią *HistRzym 58v; SkarŻyw 99*.

»męczeński koniec« (1): *y zrozumiał ielzczę łpiąc/ iłz ten napoy y kielich znaczył męczeński koniec SkarŻyw 74*.

»zły koniec« (1) : *Przełożonym dowodzył Hyłtoryámi iáko zówždy okrutnicy ku złemu końcu przychodzili BielKron 203*.

Szereg : »koniec i (to jest) śmierć (a. dzień śmierci)« [szyk 4 : 1] (5): *Koniec śwoy y dzień śmierci wiedziáá. SkarŻyw 193, 114, 227, 297; WujNT 845*.

Wyrażenie przyimkowe: »k(u) końcowi« (9): *Z ráná zła nádzieiá byłá/ iák Lew we mnie kości krłżyłá/ od záránku k wieczorowi/ im dáley tym mię k końcowi. ArtKanc P18v. Cf »ku końcowi się chylić«, »ku końcu przyść«, »przywieść ku końcu«.*

γ. Nagroda lub kara w życiu przysłym (27) : *CzechRozm 60*; będę czekał śmierci/ á to mi łie krotko zdác będzie: poczym łepłzy koniec náłtápi. *SkarŻyw 196; WujNT Rom 6/22; LatHar 367*.

koniec czego (1): *ráduiécie łię wefelim niewymownym y chwálebnym: odnołząc koniec wiáry wálzey/ zbáwienie dułz WujNT 1.Petr 1/9*.

koniec czyj [*w tym: G sb i pron (15), pron poss (3), ai poss (1)*] (19): *KrowObr 77v, 240*; iáko zgrzebi zwinione ták ielst zgromádzenie grzełłących: á koniec ich ielth płomień ogniłty. *Leop Eccli 21/10, Eccli 21/11, Philipp 3/19, 1.Petr 4/17; BibRadz I 141b marg, Is 1 arg, Philipp 3/19; RejAp 189v; RejPos 260v, 261; BudNT 2.Cor 11/15*; Ale gdzie przyidzie ná Bogaców/ wczáfu wzywáiącego y przeciw Lázarzowi niemiłóšiernego/ koniec pátrzyć: baczyć to możemy iłz mu y kropie wody/ w ogniu vpálonemu/ ná ięzyk nie dádzá? *CzechEp 63; WujNT Rom 6/21, 2.Cor 11/15, Philipp 3/19, 1.Petr 4/17; SkarKaz 209b*.

W charakterystycznych połączeniach: *lepszy koniec, požądany, srogi*.

Zwroty: »oczekawać końca« (1): *tedy łie będą okázowác dziwne znáki [...] ták iłz ludzie będą drzeć á łchnąc przed łtráchy wielkimi/ oczekawáiąc końcá co łie dáley z nimi w thák wielkich łtráchoch á w tych łrogołciach dziać będzie. RejPos 5v*.

»do końca prowadzić« (1): *Pan Bog włzechmogący[...] W. X. M niech w tym łtanie rządzi/ y do požádanego końcá/ dobr nieprzemiennych zówłze bez przełtánku niech prowadzić raczy. WysKaz X3v*.

»do końca przychodzić« (1): *Połłáł P. Bog Słowo y mądrosć [...] / ná którym práwie bełpiecznie polegác/ y w náuce iego nieomyłney do zbáwienia y końcá łzczęłcia nawyłłżego przychodźić może. SkarKaz 488a*.

Wyrażenie przyimkowe: »na końcu« (1): *Drogá grzełłących ielst vburkowána kámieniem/ á ná końcu [in fine] ich piekło/ łciemnołci/ y męki. Leop Eccli 21/11*.

δ. Rozstrzygnięcie, rozwiązanie, wyrok (43) : *ForCnR* D4v; *abi to wyachanie spolne prozne niebilo ale yzbi sye koniec nanym taky stal sprawiedlywj* *LibLeg* 11/24, 11/33, 47v; *WujJud* 37; *PowodPr* 64.

koniec czego (8): *GroicPorzRej* C3v; *OrzRozm* V; *ModrzBaz* 62; *GórnRozm* H2v [2 r.]; *Wízelkiego íporu koniec íeít przyśięgá. WujNT* Bbbbbb3, *Hebr* 6/16; *PowodPr* 48.

koniec około czego (1): *gdyż wítáwy wíflech oycow [...] záchowáły rozíádek bífkupow/ á konyec około nawyíííých ípraw kófcyelnych/ y wííýítek wyrok o rzeczach bóíkich* *KromRozm III* P4.

koniec czemu (10): *LibLeg* 10/70v, 11/19, 26v, 138v; *Diar* 75; *OrzRozm* T4; *ná ktore [koncilijum] máią być wybieráni zewízego narodu ludzie godni [...]/ ktorzy wedlug íłowá Bożego/ roznyce vznáwác máią/ á koniec im wíozyć* *BielKron* 213; *SarnStat* 954; *PowodPr* 48; *SkarKazSej* 674b.

koniec w czym [= czego] (7): *Czo my czáfczya dla thego czerpymy ze síá nadzyevamy koncza wthey rzeczy od Cefarza dobrego* *LibLeg* 7/103, 9/51v, 10/68, 11/132v, 133; *W grániczeniu poítępek íáki bydz ma y koniec. SarnStat* 840, 592.

W charakterystycznych połączeniach: koniec dostateczny, krotki, pewny, rzádný, sprawiedliwy (sprawiedliwości) (3); koniec prawa (2), prawujácym síę, rozsádkow, sporu (2), sprawy (sprawie, około spraw, w sprawach) (4), w graniczeniu, (w) rzeczy (8); koniec stáć síę ma; kóńca dostápić síę, nadziewác síę; koniec wíozyć.

Zwroty: »koniec brác« (2): *DiarDop* 109; *Tóž íie y o Tribunale rozumieć ma/ ná którym kauzy koniec brác máią* *SarnStat* 809.

»koniec mieć« = exitum pendere *Modrz; finem habere* *JanStat* [szyk zmienny] (5): *íuż dżiad y óciec dawno onych Caus pomárlí/ íynowie íeízcze kóńcá niemáią/ y mieć podobno nie będą* *OrzRozm* T4v; *OrzQuin* C2v; *ModrzBaz* 62; *SarnStat* 592; *PowodPr* 48.

»koniec naleźć« = finem constituere *Mącz* (2): *Non possum evolvere exitum rei. Nie mogę kóńcá náleść/ álbo nie mogę wywíklác co íie zámotáło. Mącz* 507a, 412d.

»na dobrym kóńcu postanowíć postanowiony« (1 : 1): *abi ony [...] polia y zyemie V. C m od pana mego pol y zyem odgranyczyly y na dobrim konczy postanowly* *LibLeg* 11/[32²]v; *RejPos* 334.

»do kóńca przywieść« (1): *tákíeímy nížey opííáne Tráktaty y namowy míędzy sóbá wczynili: któréímy zá íáífká bożá do tego kóńcá y do téy konkluziiéy [..]/ przywíedli. SarnStat* 1019.

»koniec (u)czyníć, udziałác, uczynienie« (10 : 1 : 1) *abichmi syachawíchi sye tani koniec wczinyly ílufzni na obyie ítronie* *LibLeg* 11/18v, 9/51v [2 r.], 10/68, 70v, 11/19, 26v (10); *Ocieć Papiež [...] dáł Komiísiá na bífkupy Políkie [...]/ ná wyíłuchánie íprawy o Pomorífká zímieí/ y koniec wedlug práwá á ípráwíedliwości wczynienie* *BielKron* 370v; *SarnStat* 954.

Szereg: »koniec i konkluzya« (1): *SarnStat* 1019 *cf* »do kóńca przywieść«.

ε. Realizacja, wykonanie, spéínienie (57) :

koniec czego (1): *Potym krolewná poííáíá/ áby pokoy miedzy sóbá mieli [...]. Wízákže Domárat ná to nie dbáí/ pobíerał íláchcie imienia [...]. Wzyęto potym Stároístwo wíelkie Domáratowi/ ále przedíe nie był koniec pokoíá* *BielKron* 380v.

W charakterystycznych połączeniach: dostateczny koniec, słuszny (2); koniec pokoja, żádościam.

Zwroty: »koniec brác, wzíáć« (2 : 1): *DiarDop* 109; *Po rzeczy oíádzoney wíele przekázy bywa v nas/ áby wykonánie kóńcá íwego niebráío [fines imponantur].* *ModrzBaz* 96v, 96.

»koniec naleźć [czemu]« (1): A thu [w najwyższej piękności] dopiero ofthátni/ y błogofławiony kres/ y koniec naidziem náłżym żądofciam *GórnDworz* Mm6.

»przyść do końca, ku końcowi; dojść końca« (1 : 1; 1): To żeglowanie czwarte Amerykułá było láthá 1503. ále nie dofzło fwego końcá dla niefortuny ktora lie mu przygodziłá ná morzu Atlántyńkim *BielKron* 448, 376v; *WujNT przedm* 5.

»ku końcu przywieść, przywiedziony; do końca przywieść (a. dowieść)« = *ad exitum perducere* *JanStat* (2 : 1; 2): Ale tego iednánia do końcá nie dowiodł *BielKron* 395v; áby tákże gdy wákowác będzie vrząd fádowy iáki Ziemiłki: nietylko Káfztelan Oświęcimłki/ ále téż y Stárofta Oświęcimłki [...] obieránié nowego vrzędniká/ zá zléceniem tegóz Wielmożného Woiewody Krákowłkiego fzláchcie zložyc/ y ono do fłuźného końcá przywieźdz mógl *SarnStat* 1217, 55, 1026, 1216.

Szeregi: »kres i koniec« (1): *GórnDworz* Mm6 cf »koniec naleźć«.

»koniec a (i) skutek« (2): jakoby ci, ktorzy są na urzędziech postawieni [...] tego tak pilni byli, jakoby to dostateczny koniec a skutek brało zawždy, co jest w prawie wolności i w inych ustawach napisano a postanowiono. *DiarDop* 109; *SarnStat* 1026.

αα. *Spełnienie proroctw o Bogu* (44) : Przy ktorey Hiftoryey wykłádaniu/ to naprzod obáczać potrzebá/ że wżyftki infze táiemnice ściągáią sie ku Wniebowftąpieniu iáko ku końcowi *KuczbKat* 55.

koniec czego (17): gdyż koniec zakonu y prorocztwa wśelkiego iefth pan Chrifthus. *WróbZóltGlab* A4; *KromRozm II* k3v; *KromRozm III* B4v; *Leop Rom* 10/4; Niech przyftąpiá á nam oznaymiá co ma być/ powiedayćieź co iuż przefzło/ a będziemy rozbierác ábyfmy wiedzieli co zá koniec ich ma być ábo nam przyfzłe rzeczy powiedzcie. *BibRadz Is* 41/22; *KuczbKat* 55 marg; *CzechRozm* 92, 93v, *v; *WujNT przedm* 31 marg, s. 557, *Rom* 10/4, s. 559 [4 r.], Ccccc4v.

koniec czemu (4): *RejPos* 303; Gdzie Prorok [...] fprawiedliwofci wieczney przywiedźnienie/ y proroctwom onym zakonnym koniec opowieda. *CzechRozm* 169v, 92; *CzechEp* 32.

koniec w czym [= *czego*] (1): Iużechmy ftyfzeli iáko nam Pan poprzyfiadz raczył y nie długi czas zámierzył/ iż nam ma w pociechach náłżich á w obietnicach fwoioh pewny koniec vczynić. *RejAp* 87v.

koniec w kim, w czym [= *w postaci kogo, czego*] (7): iefliby mowię w Ezechiafzu [obietnica] koniec fwoy wzięłá? *CzechRozm* 142v, 91v, 143v, 145, 237v; *CzechEp* 307; *LatHar* 258.

W charakterystycznych połączeniach: koniec obietnicam (w obietnicach) (2), *pewny, posyłania prorokow, proroctwa (proroctwom)* (2), *przykazania, tajemnic, wyrokom, zakonu (zakonowi)* (16).

Zwroty: »koniec mieć« = *spełnić się; finem habere Vulg* [szyk zmienny]+ (4): abociém iuż wślytko tzożkoli o mnie piáno/ będzie mietz konietz. *OpecŻyw* 98; *CzechRozm* 236; *LatHar* 718, *WujNT Luc* 22/37.

»koniec (u)czynić« = *spełnić* [szyk zmienny] (5): *RejAp* 87v; GDyż iuż był vmyfłił Pan koniec vczynić onym nieomylnym wyrokom á obietnicam fwoim/ ktore był záflubił fwiętym Prorokom y Pátriárchom fwoim *RejPos* 303, 232; *CzechRozm* 92; *CzechEp* 32.

»koniec wziąć« = *spełnić się* [szyk zmienny] (16): iuż lie proroctwá wypefniły/ zákon koniec fwoy wziął/ á nowe przymierze ná to mieyfce náftąpiło. *CzechRozm* 165, 82, 86, 89, 91v, 92 (12); *CzechEp*

307; Ktore obiáwienie po wypełnieniu siedmidziefiat tegodniow w wieczor teź koniec fwoy wziáć miáło. *LatHar* 12, 258, 522.

Szeregi: »amen, to jest (i, abo) koniec« [szyk 2 : 1] (3): Trzečia iz figury one wzyftkie zakonne nań fie ściągály/ y w nim Amen fwoie/ ábo koniec wzięły *CzechRozm* 143v, 91v; *CzechEp* 307.

»koniec albo skończenie« (1): A gdyż yuż pan Kryftus/ ktory yeft konyec álbo skończenye zakonu [...] przyfiedł/ á oni go nyeprzyyęli [...] zárzucił ye teź bog *KromRozm II* B4v.

»skutek i koniec« (1): Bo napřednieyfe figury w męce Pánfkiey fkutek y koniec fwoy wzięły. *LatHar* 258.

»koniec, to jest wykonanie« (1): A wedle Chryfoftomá/ Chriftus ieft końcem/ to ieft wykonaniem y wypelnieniem zakonu *WujNT* 559.

»koniec i (abo) wypełnienie« (2): Chriftus ieft końcem y wypełnieniem zakonu *CzechRozm* *v, 91v. [*Ponadto przy innym szeregu 1 r.*].

b. *Okres końcowy, ostatnia faza (234)* : zaczmí fzye Miefziacz wfifitek/ [...] ktorego Mołkwa fzye dobrze napa[t]rzy/ potim Kiowianie/ Wiłnowczy liedwa niełrzyotku/ A Połnanczy konczowi fzye przypatrzą. *Goski kt.*

koniec czego (48): *MetrKor* 46/47v; *FalZioł* I 106c; *MiechGlab* *4; Ieft drogá ktora fie zda człowiekowi być fprawiedliwa: á koniec iey wiedzie do łmierci. *Leop Prov* 14/12, *Sap* 11/14; *Goski kt.* 16v; *OrzRozm* Q4; *BielKron* 260, 399v, 408, 413, 463; *Mącz* 112b, 386b, 425a; *LeovPrzep* C2v, D3, E3v, E4 [2 r.], E4v [2 r.], H3v; *GórnDworz* Aa5v; *BudBib* I 271e marg; *CzechRozm* 138; *SkarŻyw* 114, 318, 472; *StryjKron* 737; *KochPhaen* 12; *GórnRozm* E4, H4; *ActReg* 85; *LatHar* +11, 262, 602; á ieft nápiřano dla nápomnienia náłzego/ ná ktore przyfzły końce wiekow. *WujNT* 1.Cor 10/11; *SarnStat* 1282, 1294, 1297. Cf *Wyrażenia*.

W przeciwstawieniu: »przodek ... koniec« (1): Druga drogá ieft niewoley/ Bárzoć łatwi przodék v niey: Ale koniec bárzo trudny *BierEz* F.

W charakterystycznych połączeniach: koniec barzo trudny, dni, męki, miesiáca, obiadu, sejmu, stopnia Kozorozca, Strzelca, wiekow, wyřcia; ku końcu iřć, řciskać się; koniec przedłużyć; zostawować na koniec.

Zwrot: »na koniec zachować« (1): Nákoniec záchował Pan ten Sákráment. *SkarKaz* 159a marg.

Wyrażenia: »koniec řwiata« (2): Dał Pan Chryftus do kořcioła řwego Apořtoły/ Ewánieliřti/ Doktory/ Pářterze: nie ná czás ieden/ ále ářz do [...] ořtátneho Chřeřciáininá/ ktory fie ná końcu řwiátá vrodzi. *SkarJedn* 79; *PowodPr* 56.

»koniec żywota (a. řycia)« (4): ktorys EzechiařzowiKrolowi řydowřkimu/ ze łzami ciebie prořzácemu koniec řwego żywota przedłužil *TarDuch* E4; *HistRzym* 128; *RejPosWiecz*² 90v; *SkarKaz* 154a.

Szereg: »poczátek, pořtepek i koniec« (1): kiedy fię nabořnie vwařaniem poczátku/ pořtepku y końcá męki Páná náłzego zábáwimy. *LatHar* 262.

Wyrażenia przyimkowe: »ku końcowi« (6): *SkarJedn* 383; ále gdzie nie ładzą/ ářz we dwie lećie/ to tám ku końcu Seymu/ nie ná dwie niedzieli Krol *dilatiq* dawa/ ále ná dwie lećie. *GórnRozm* H4; Iednák lice rumiáné [...] Przyiemnię ku kóńcowi wzyřtkim zářwięciło. *GórnTroas* 73; *PowodPr* 56.

~ Szeregi: »ku końcowi i na początku« (1): ku końcowi Mieŝiącá Czerwcá/ y ná początku Lipcá látófięgo roku zefzli fie málem nie wŝythy Plánetowie w iedno znamię niebiełkie Lwá *LeovPrzep* B3v.

»ku końcowi jako z przodku« (1):y tyléż godzin ku końcowi/ iáko z przodku/ ŝiádać [*w wodzie*] *Oczko* 27v.~

»na koniec« (5): *FalZioł* V 9v; zámilczć fię niegodzi ięgo Apoftolłkiego fercá y dufz prágnienia/ fktorym fię ięŝczé ná koniec popifał. *SkarŻyw* [236]; Potym nakoniec obiadu, ŝedłem do Pana Hetmana *ActReg* 85; *SkarKaz* 159a. Cf *Zwrot*.

»na końcu« = *exitu, sub finem Mącz; in fine JanStat* (46): Piŝan wConŝtantinopolyw na konczw myeŝŝyanczá Romaŝan. *MetrKor* 46/47v; *FalZioł* I 19c, 106c; *MiechGlab* *4; *Goski* 16v; *OrzRozm* Q4; Ten wŝtáwił we mŝzy Orate pro me fratres et ŝoiores etc. y ná końcu Deo gratias. *BielKron* 161, 260, 399v, 408, 413, 463; Extrema hieme apparuit, Ná końcu žimy fie vkazał. *Mącz* 112b, 386b, 425a [2 r.]; ktorego zámienienia poczná ŝye ŝkutki Ieŝieni tegoż roku/ y ŝkończá ŝye ná końcu roku ktorego piŝać będą 1569. *LeovPrzep* D3, E4 [2 e.], E4v [2 r.]; *GórnDworz* Aa5v; *HistRzym* 128; *RejPosWiecz*² 90v; *BudBib* I 271 c marg; *CzechRozm* 138 [2 r.]; *SkarJedn* 79; Ták oboiá płęć/ táká wiárą y ŝzczęŝciem wŝwey ŝtároŝci y ná końcu ŝwego wieku obdárzona/ wŝytkim nam pobudką zoŝtáłá/ niewiáłtom y mężom/ ábyŝmy fię tefz do tákiego końcá y tákiey ŝmierci kwápiłi. *SkarŻyw* 114, 318; *StryjKron* 737; *KochPhaen* 12; *GórnRozm* E4; *LatHar* +11; Aczkolwiek ná końcu/ kiedy zupęłnoŝ Pogánow do koŝciołá wnidzie/ tedy też wŝytek oŝtátek Zydwow pocznie oczy otwárzáć *WujNT* 520; *SarnStat* 799, 1282, 1297.

~ *W przeciwŝtawieniu*: »na początku ... na końcu« (1): Czemu na początku ŝpania rzadko ŝny bywaiá ale więcey na konczu. *GlabGad* L5.

W charakteryŝtycznych połączeniach: na końcu dni, jesieni, lat [ilu], lipca, mieŝiáca (10), nocy, poŝtu, rady, rokow (3), roku (3), Ryb, Skopu, ŝpania, ŝtopnia Kozorożca, ŝynodu, trybunału, wieczerzej, wieku, wiosny, zimy, znamion (3); na końcu kłáŝć, poŝtawić (uŝtawić) (2).

Wyraŝenie: »na ŝamym końcu« (1): bowiém niektórzy ku oŝzukániu y ná ŝámym końcu Roków zwykli zdáwáć *SarnStat* 1294.

Szereg: »na początku, (w poŝrzodku), (a) na końcu« [*ŝyżk* 3 : 3] (6): Tęgo czaŝu Słóńce przechodzi thrzy znamiona. Na początku przechodzi znamię Skopu. W poŝrzodku Byka. A na kończu Bliznięta. *FalZioł* V 53v, V 53v, 54v; *LeovPrzep* C2v, E3v, H3v. ~

»przy końcu« = *in finem Vulg* (2): *Leop Sap* 11/14; aŝ przy końcu onych dni czterdzieŝci/ ludzie nabożni/ ktorzy go zwykli byli náwiedzác [...]/ ták go náleżli *SkarŻyw* 472.

»w końcu« (2): Dnia 9. księzicza Sticznia zaczm iŝye Mieŝiácz wŝŝŝtek/ w konczu ŝtopnia Kozorożca *Goski kt*.

~ *Szereg*: »przy początku, w poŝrzodku, w końcu« (1): Tęgo czaŝu Słóńce przechodzi troie znamion. Przy początku Wagi. W poŝrzodku Smoka. W kończu Strzelca. *FalZioł* V 54. ~

α. *To, co ŝię ŝtáło potem*: ŝkutek, náŝępstwo, wynik, finał, obrót ŝprawy; *exitus Mącz; eventus Cn* (167) : *GliczKŝiż* E4v; *Leop Ier* 29/11; *BielKron* 301 marg; *ModrzBaz* 71; nam nie lza/ ieno być gotowo: Koniec v Bogá w mocy *KochPam* 86; *ActReg* 161; *OrzJan* 43; *LatHar* 694; A Piotr ŝzedł zá

nim [...]. A wżedłzy tám/ siedział z łługami: áby widział koniec [ut videret finem], *WujNT Matth* 26/58.

koniec czego (40): *BierEz* D4v, Nv; *PatKaz III* 145v; *RejWiz* 49 marg, Cc6v; Koniec łkromności boiaźń Pánfka/ bogáctwá/ łławá y żywoth. *Leop Prov* 22/4; *BibRadz Is* 26 arg, 2.*Mach* 5/7, 2.*Tim* 3 arg; ktorego Zakonu wálzego koniec/ pewny vpadek Korony Polłkiej ieft/ á nie innego. *OrzRozm Bv*; *BielKron* 112; *Mqcz* 330a; *OrzQuin Fv*; naidzie łie drugi život/ ktory *actiuam vitam* zowá: ále koniec iego/*vita contemplatiua* będzie/ iáko ieft/ koniec woiny/ pokoy: á koniec pracey odpoczywánie. *GórnDworz* Gg8v, Hb, Hh2 [2 r.]; *RejPos* 141v, 142v, 261; *RejPosWiecz*³ 98v; *ModrzBaz* 117v, 121, 130; *SkarŻyw* 27, 59 [2 r.]; *WerGośc* 231; *GórnRozm K*; *LatHar* 111; *WujNT* 263, *Hebr* 6/8, s. 860; To vpátrował, ze nie pewny częłto Ieft koniec Marłá, niofác łtrátę gełto. *KlonKr* B4; Poydę. lecz co zá koniec tego będzie niewiem. *CiekPotr* 2; *GosłCast* 37; *SkarKazSej* 674b; *SapEpit* [B]2v.

koniec w czym [= w postaci czego] (1): A wżakofz ona niewiałta ieft przytym łiły dobrej/ [...] á ktemu dziecię w żywoicie czerłtwo łie rułza/ małz pewná nadzieię dobrego kończa á pociefznego w częłliwym [!] porodzeniu. *FalZioł* V 18d.

koniec w czym [= czego, robiąc co] (7): Cf *koniec w czym k czemu*, *Przysłowia*, »koniec znaleźć«.

koniec w czym k czemu [=jaki] (1): Sam ten Pan wżechmogący niech to nam łzykuie/ A koniec w tym k dobremu niech nam pokazuie. *MycPrz* I B4.

W przeciwstawieniu: »początek... koniec« (1): *LatHar* 111 cf *Przysłowia*.

W połączeniu szeregowym (1): Onći ieft twoią załługá/ on zapłátą twoią/ on owocem twoim/ on wżywaniem/ on końcem. *LatHar* 279.

W charakterystycznych połączeniach: koniec barzo gorzki, fortunny (3), (nie)dobry (36), nietrefny, pewny, pochwalny, pocieszliwy (pocieszny) (2), pożyteczny, przystojny, rządny, słuszny, szczęśliwy (4), śmiertelny, zaraźliwy, zły (5), żalościwy; koniec biesiady, dostatku, drogi, fałszywych nauczycielow, grzechu (2), heretykow, Marsa, miłości, nauki, pociech(y) (2), pokoja, postanowienia, pozwow, prac(y) (prace) (3), rad, rozkoszy, rzeczy (w rzeczy) (8), sądow, skromności, spraw (w sprawie) (3), wojny (4), wolej, w uczynku, zakonu, zdrady, z oprawcami; nadzieja końca; obawiać się końca, spodziewać się (2); kłaść do końca, przyść; ku końcowi pospieszać się, przypaść, zataczać się; koniec dać, gubić, pokazować, przeglądać, przeźrzeć, widzieć (2), zdarzyć.

Przysłowia: W koźdey rzeczy końcá pátrzay. *BierEz* H3; Koniec przeźrzy niź co poczniefz/ A ták w łzkodę nie vpádniefz. *BierEz* H3v; Gdy co działáłz końcá czekay/ Przewiedziełzli tedy łpieway. *BierEz* Iv; Gdy co działáłz mądrze działáy/ A koniec rzeczy przegláday *BierEz* Nv; *RejJóz* E4v marg; Dobrze mądrzy nauczaly łz koncza patrzyć kazaly. Tu na łwieczie wkaźdey łprawie *RejKup* f5v; Cokolwiek czyniłz/ rołtropnie czyni/ á pátrz końcá.*RejWiz kt*; W káźdey łprawie pocźciwość miárę záchowaymy/ A co s końcem przypaść ma/ ná to pogłádaymy. *RejWiz* 17v; Koniec káźdey rzeczy ma być ná pyecz(y). *RejWiz* 49 marg, 49v, Cc6v; *HistRzym* 58 [2 r.], 60; Gdy małz co czynić długo łie rozmyłay/ Prętko rołpráwuy końcá ná wżem pátrzay. *RejZwierc* 214v; COkolwiek czyniłz rozmyłay łie záwždy/ A końcá pátrzay/ ná czo ma przyść káźdy. *RejZwiercTrzec* Aaa2v. [Ogółem 16 r.].

Akażda rzecz vkwapna rado tak więcz bywa Nie przychodzy ni kcżemu y zły koniecz miewa *RejJóz* 12; Kážda rzecz ktora bez rozmyřłu bywa/ Nietrefny koniec ząwždy rádą miewa. *RejZwierc* 228v; iřz to nygdi konca dobrego wziac niemialo co fie řpretka zatznie *PaprUp* G.

ktorey rzeczy konyecz dobry wřzytka rzecz dobra *PatKaz III* 145v.

y początki iego [*grzechu*] řlodkie y mię/ ále koniec bárzo gorzřki. *LatHar* 111.

Fraza: »jaki koniec czeka« = *co się z czym stanie (1)*: O mury nieřmiertelnych ręku roboto/ Iáki koniec was czeka? *KochOdpr* Dv.

Zwroty: »końca (do)czekać« [*szyk zmienny*] (6): *BierEz* D4v, Iv; Czożkolwie rząd opuřci, to koncza dobrego nie doczeka. *BielŻyw* 169; *RejWiz* 28v; *StryjWjaz* C4; *PaprUp* H3.

»[jaki] koniec mie(wa)ć« (6): *FalZioł* V 52v; *RejJóz* 12; *BielKron* 200; *RejZwierc* 228v; Powiedz mi/ co wždy zá koniec v tych Pánow nářzych zá wysřugę mieć możem? *SkarŻyw* 76; *Phil* S4.

»ku końcowi mieć się« (1): boć wřřelka rzecz ku řwemu końcowi pewnemu cyągnye y ma fie. *GliczKsiąż* Ov.

»ku [*jakiemu*] końcowi, na [*jaki*] koniec obrocić (*a. obracać*) się« (7 : 1): *RejPs* 72v, 106; Pátrzayże/ iřz Pan częřtokroć y wřtawy řwe łamie/ gdj fie ku złemu końcowi obráćaią/ á mocno ie zářię dzierży/ poki ie iemu ludzie řtátecznie á wedle iego woley dzierżą *RejPos* 56, 56v [2 r.], 279v; *RejZwierc* 144, 162v.

»patrzeć (*a. patrzyć*) końca; koniec upatrować« = *videre finem PolAnt; fines prospicere Modrz* [*szyk zmienny*] (15; 1): *BierEz* H3; *RejJóz* E4v *marg*; *RejKup* f5v; *RejWiz* kt, 49v; A ták chceřzli ty Pořle/ o Exekucyey mówić/ pátrzayże kóńcá iey/ ku czemu řye wřzyřtká řkláda. *OrzQuin* Fv; *HistRzym* 58 [2 r.], 60 [2 r.]; *RejZwierc* 214; *RejZwiercTrzec* Aaa2v; *MycPrz* II Bv; *BudNT* Matth 26/58; *ModrzBaz* 130; Nizacź prawdy nie máiać/ áni kóńcá pátrzac/ Do ktorego rzeczy przyřć zá ich rádą muřzą. *KochOdpr* C3.

»do [*jakiego*] końca prowadzić« (2): Dał teź znać on Dyogenes [...] / że ámbicya iest Szaleńřtwo takie/ ktore człowieká do nieřprawiedliwořci y do złego kóńcá prowadzi. *Phil* K; *LatHar* 358.

»k(u) końcowi, do końca, na koniec przyřć (*a. przychodzić*)« [*w tym: jakiemu, jakiego, jaki (13)*] (11 : 2 : 1): *OpecŻyw* 46; *ForCnR* E2v; i wieřzto Bóg/ ku ktoremu końcowi řynowie moj przyřdą/ wierzę iřz się zdomem moiem co dzień to gorzei dziáć będzie *MurzHist* H2; *GliczKsiąż* F2; *KrowObr* 38; *RejWiz* 49, 49v; *OrzQuin* V3v; ktore rzeczy wiele Krolom ná koniec niedobry przyřdą *LeovPrzep* B4v; *RejPos* 39v; *RejZwierc* 16v, 38, 176v; *WerGoř* 222.

»k(u) końcowi (przy)wieřć (*a. przywodzić*), przywiedzion(y); do końca przywieřć (*a. przywodzić*), przywiedziony; przywiedzenie do końca« [*w tym: jakiemu, jakiego (29)*] = *ad finem ducere Vulg* (16 : 3; 9 : 1; 1): *OpecŻyw* 125; *FalZioł* IV 50b; *RejPs* 95v, 150v; *LubPs* P6v *marg*; náucźże mie tego/ Iákobych ia řwe řpáwy do kóńcá tákigo Mogł przywieřć/ ktoreby/řie potym podobáły/ Bogu *RejWiz* 49; *Leop Sap* 19/4; *LeszczRzecz* A6v; *OrzRozm* 12; *BielKron* 209v; řtrzeź Pánie Boże/ áżeby tá nowa Ewányelia/ nas ku záłořciwemu kóńcu/ z Królem [...] / ledá kiedy nie przywiodłá *OrzQuin* K4; *RejPos* 26, 27v, 138, 139, 279v; áno táká pořtáwá y řpáwá ni nacź fie dobrego nie przygodzi/ á wřzytko rychley zářrudni niřli ku kóńcowi przywiedzie. *RejZwierc* 139v, 78, 101v, 139v, 146, *ReszHoz* 139; *ActReg* 147, 149, 170; *LatHar* 13, 183, 344, 634; *SkarKaz*)(4).

»ku [jakiemu] końcowi ściągać się (a. ciągnąć)« [szyk zmienny] (7): *GliczKsiąż* Ov; *GórnDworz* Ee2v, Hh2v, L13; *RejPos* 138v; *RejZwierc* 146v; Malżeńłtwo poniewolne/ nie ku dobremu fię końcowi ściąga. *WerKaz* 303.

»[jaki] koniec wziąć, brać« = *exitum habere Vulg* (10 : 5): *Diar* 84; yáko łtych łfat á vbyorow żadne łłczęłcye dobrego końca nye byerze *GliczKsiąż* F2; *LubPs* R2; *Leop Ruth* 3/18; trudno mam człowieká ładzić łzczęłliwym zá żywotá iego/ gdyż niewiem iáki ielzche koniec weźmie łwoich rzeczy ná ołtátku *BielKron* 112, 231v; *GórnDworz* Aa5; *RejPos* 218, 218v, 322v; *RejZwierc* 194v; *SkarŻyw* 309; *CzechEpPorz* *4; *PaprzUp* G; *KmitaSpit* C6v.

»[jaki] koniec [w czym] znaleźć« (1): Bo gdybył przyrodzeniu łwey woley dopułcił/ nigdybył żadnego łłufznego kończá w łwey żadney łpráwie poćiwey nie znalazł *RejZwierc* 151.

Szeregi: »koniec, kres« (1): Co rok fię przeto na łeymy z iezdzáią [...]: wiele czáfu ná biełłádách trawiá: á ná ołtátek na kmiećie y ná miełzczány podatek włtáwiáią. To koniec/ to kres [*Hic finis, haec meta*] włzytkich rad. *ModrzBaz* 121.

»koniec a (i) zapłata« (3): *RejPos* 261; Y wielce fię rozrádowáli/ ilz nalezli Páná łwego/ koniec y zapłátę ták dlugiey drogi/ y wielkiey prace łwoiey. *SkarŻyw* 27; *WujNT* 263. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

Wyrażenia przyimkowe: »do końca« (18): Pilnie fię trzebá wczýć człowiekowi cnemu. Iáko iuż ma do końca przez to morze płynąc/ Aby fię gdzie ná brzegu nie przyłzło ochynąc. *RejZwierc* 120v, 120v, 180. Cf »do końca prowadzić«, »do końca przyłć«, »do końca przywiesć«.

»(aż) do końca« = *az do osiągnięcia pożądanego skutku; ad summitatem PolAnt* (6): á takiemże łpołobem na ty rołpadliny przyładay [!], zwłázcza gdi fię pierwłzú máłciú rana wyczyłci/ thedy potym tę kłáć aż do kończá *FalZioł* V 107v; Będzielz ty nań [*na Skanderbega*] miał lepłze łzczeńcie y łpráwiedliwołć niźli ia/ á nieprzełtáy go do końca. *BielKron* 251, 113v, 251; *PaprzPan* B2; *KochSz* C3v.

»k(u) końcowi« (48): Ale iáko to potym wychodzi á dlugoli to trwa/ á ku ktoremu to końcowi przypada/ tho o tym mamy y przykłádow w píłmie wiele *RejPos* 72v, 352v; *GórnTroas* 9. Cf »ku końcowi mieć się«, »ku końcowi obroćić się«, »ku końcowi przyłć«, »ku końcowi przywiesć«, »ku końcowi ściągać się«.

3. Ostatnia część tekstu pisanego lub mówionego; *umbilicus Cn* (520) :

a. *Miejsce, gdzie tekst lub jego określona część przestaje być kontynuowana* (299) : ktory [*Krystus*] tylko łam ielł lekárłtwem zbawiennym [...]. Nie Ognie/ nie Popioł/ nie Bágnio/ nie Ziele/ nie Owies/ nie Złoto nie Mirrhá/ nie Kádziłło. Aleć ielłtze nie koniec/ poydziemy do drugich wálłfych Kryłthułow. *KrowObr* 97; *GórnDworz* S3; *GórnRozm* G.

koniec czego (25): *MurzNT* 18v; *Exitus orationis* Koniec rzeczi. *Mącz* 105a; *Prot* E; *SienLek* T2; *RejAp* BB7v; *GórnDworz* Gg8; *CzechRozm* 118; *StryjKron* 380; Doktorowie Kátoliccy/ to co ielł Dán. 11. od tych łłow aż do końca kápituły/ wykłádáli o Antycliriłłcie *CzechEp* 410, 166, 167, 246, 335, 365, 427; ' *Kommá*/ ábo pułkołká ná wierzchu przy końcu łłowá wyrázone/ znáczy koniec roźnego czytánia/ ktore ná kráiu ielł pokazáne. *WujNT przedm* 28, *przedm* 16, 28, s. 124, 187, 298, 418 *marg*, 751. Cf »koniec uczynić«.

koniec czemu (21): *KrowObr* 100v; *RejPos* 354; A tuby iuż temu przypifkowi był koniec *BudNT* Ff8v; Lecż tu iuż cudom/ y rozmowie o kroleſtwie Chriřtuiowym niech będzie koniec. *CzechRozm* 191; *ModrzBaz* 30v; *CzechEp* 173, 186, 230; *WerGořc* 222; *WysKaz* 30. Cf »koniec pokładać«, »koniec uczynić«, »zamykać koniec«.

koniec o czym (2): *RejPos* 346; Ale iuż o tym práwie wáłzym niechay koniec będzie *GórnRozm* K2.

W charakterystycznych połączeniach: pewny koniec; koniec cudom, czarom, części (cząstki) (3), czytania, dystynkcyjej, kapituły (2), ksiąg (ksiązek, książkom, książkam, księgam) (9), listu, mowy, pisania (pisaniu, pismu) (3), plotkam, prawie, prorocctwom, przypiskowi, rozdziału, (2), rozmowie, rozprawy, rymow, rzeczy (rzeczam) (5), sentencyjej, słow, wykładu, wywodowi (2), żalom; iść do końca, mowić (wymawiać) (3), (o)pis(yw)ać (4), przebić się, przeczyść (czytać) (7), przyść, śpiewać, trzymać się; przydać na końcu (2).

Fraza: »końca by nie było, nie stało« = *można by długo pisać [szyk zmienny]* (12 : 1): *RejWiz* 113v; *RejPos* 346, 354; Końcáby nie było/ gdybych chćiał inřze tákowe Hiřtorye przywodzić. *WujJud* 61, 52v, 134, 149; *CzechEp* 186, 230; *WerGořc* 222; Tu iá niehcę wřpomináć ſwiádectw Oycow ſ. boby temu końcá nie było. *WysKaz* 30, 36; Abym twoie mogł řpráwy wierřzem wymálowáć [...]. Nigdybymi y końcá/ y czáfu nieřtáło/ Pioro moię tymby fię záwřze zábáwiáło. *SapEpit* [B]2v.

Zwroty: »[czemu] koniec pokładać (a. układać)« = *kończyć* (2): *BielKron* 412v; Iuż ná ten czás tym rzeczám tu koniec pokładam ácz fie było iefzće więcey mogło co kthemu przypifáć *BielSpr* 75.

»ku końcu przychodzić« (1): Alie wrzecz fie niezawodzác Ku konczu richlo przichodzác Vprzedzil dworak prořtaka *RejRozm* 402.

»koniec (u)czynić« [*w tym: czemu* (8), *czego* (2), *czemu a. czego* (4)] = (s)*kończyć* [*szyk zmienny*] (15): A ták tą ſmierćią kozłową vczyniemy tym Křyęgam koniec/ pánu Bogu dziękuiać *SienLek* 163v; *CzechRozm* 212; *CzechEp* 126, 163, 317, 321, 404; *NiemObr* 66, 174; *KlonŻal* D4; *WysKaz* 38, 42; Zořtáwuiác tedy y to/ y wiele inřzych rzeczy tu opuřczonych/ baczeniu ludźi godnych [...]: temu piřmu řwemu koniec czynię. *PowodPr* 84, 54; *KlonWor* 81.

»zamykać koniec [czemu]« = *kończyć* (1): Tu iuż Ian ſwięty zámykáiać koniec tym prorocctwom řwoim/ wiedzy nam tu ná plác ořobę řámeo Pána nářzego. *RejAp* 193.

Szeregi: »miara i koniec« (1): Przeřoř by kto nie rozumiał řec niebá zayřrzemy/ Tu miáre řwym řalom iteř koniec vczyniemy. *KlonŻal* D4.

»początek i koniec« (1): A gdzie fię lepák co ináčzey w Graeckim á niřli w Láćińřkim náydowáło/ tom náznaczył tákim znákkiem w texćie ” ’ ktory początek y koniec řłow rořnych známionuie *WujNT przedm* 16.

Wyrażenia przyimkowe:»(ař) do końcá« = *usque ad coronidem Mącz; usque ad finem JanStat* (60): *MurzNT* 18v, 101; *RejWiz* 38; *RejZwierz* 18v; A gdy rzekł Ambroży Te deum laudamus/ Auguřtyn odpowiedzyáło/ te dominum confitemur/ tákże do końcá tę himnę áłbo to řpiewánie řłozyli. *BielKron* 160v, 329v, 330v; Translego, Przeczitam ář do końcá. *Mącz* 188b, 438c; *SienLek* T2; *RejAp* BB7v; *Grzegřm* 58; *CzechRozm* 118 [2 r.]; Bo ábyřmy do końcá trzymáli fię przykřádu od pokármow wřiętego [*Ut enim in exemplo a cibis sumpto persistamus*]/ nieiednákie pokármu káždemu ćiału řłużą *ModrzBaz* 45; *StryjKron* 380; Potym zacnoř zakonu Bořego opiřuie do końcá v 12. *CzechEp* 167,

166, 246, 314, 335, 365, 424; *KochMarsz* 155; *PudłFr* 68; *Phil* L3; Oycze náfz áz do końca. *LatHar* 58, 178, 506, 516 [2 r.], 524, 526, 533, 542; *WujNT przedm* 41, s. 124, 187 [2 r.], 298, 418 *marg*, 520, 751; *SarnStat* 25, 804, 816.

~*Zwroty*: »do końca prowadzić« = *pergere reliqua Mącz* [szyk zmienny] (4): *Mącz* 350d; A pan Myłzkowłki w tym czelie odpoczynie/ áby zálię/ gdy w.m. rzecz około trefności odpráwifz/ do końca fwoię prowadzić mógł. *GórnDworz* O; Ma y metáphorá dobrze wzięta/ niemałą grácią [...]: zwłáfzczá ná dawánin odpowiedzi/ á iefli ten kto odpowiedz czyni/ prowadzi też metáphorę do końca/ którą go potkano. *GórnDworz* Q5v, li8v.

»przyść do końca« (1): Ná kóniec/ ábys nie piérwéy ofádził przodek tego QVINCVNXA/ áliżbys przyfzedł do kónicá przez iego pośrzodek. *OrzQuin* A2.

»jako zacząć (a. począć) (tak) do końca [robić]; rzecz zaczęta do końca prowadzić« [szyk zmienny] (2; 1): *GórnDworz* li8v; ábyfmy żydowłkie wywody/ ktorými náfzego Iezufá Chrifufá fkálnią y zá Mefyfalfá przyznác niechcą/ do kónicá/ iákořmy záczęli rozebráli *CzechRozm* 82; *KochFr* 116.

Wyrażenie: »do ostatecznego końca« (1): Unde dicimus usque ad coronidem, Afz do ofátiecznego kónicá. *Mącz* 66b.

Szeregi: »od końca do końca« (1): Słuchayże zálię pílmá iego/ á przecźci fobie od kónicá do kónicá obádwa lífty iego *RejPos* 301.

»od początku (przez śrzodek) (aż) do końca« (1): á pytał go iefliby vmiał pácierz: A on mu rzekł: Vmiem. Y kazał mu ij przed fobą mowić od początku áz do końca. *HistRzym* 74; *OrzQuin* E4v; *Calep* 784a.

»z przodku aż do końca« (1): kto ié [książki] ma czytać/ potrzebá áby ié porząd czytał/ z przodku poczawłzy áz do kónicá *GrzepGeom* B4. ~

»[który] od końca« (1): Líft 112 b v wtory od kónicá ma w fobie defekt *CzechRozm* **7v.

»ku końcu« (1): abowiem ludzie maiący taką niemocz, mowią wiele: zagęłzczáiąc rzeczami, tak iż żadney rzeczy ku kóniczu nie powiedaią *FalZioł* V 76v.

»na końcu« (2): Bo gđzie co więcey w Graeckim niż w Lácińłkim było/ tom gwiazdką náznaczył w texcie y ná brzegu/ przydawłzy ná końcu literę G. która znaczy że Graeckie księgi Krolewłkie tak máią. *WujNT przedm* 16, *przedm* 16.

α. *Sygnál umowy stawiany po ostatnim słowie tekstu włáściwego (lub w jego poblizu) (186)* : *Koniecz.* *TarDuch* E4; *BielŻyw* 171; *RejRozpr* K4; A to *Konecz RejKup* ee6, ee6v, ee8; *KochSat* C2v; *RejAp* Ff4v; *RejPos* 356v; *BielSpr* 76; *KochMon* 35; *WujJud* 215v, 264v; *HistHel* D3v; *BudNT* h3v; *SkarJedn* [d10]; *CzechEp* 427; *KochJez* B4v; *KochMuza* 28; *KochPhaen* 24; *KochSz* C4; *KochMRot* C2v; *BielSjem* 41; *KochPam* 88; *PudłFr* 76, 79; *BielRozm* 34; *KochProp* 16; *ZawJeft* 48; *WyprPl* C4; *JanNKar* H4v; *CiekPotr* 91; *CzahTr* L4v; *RybWit* C2v.

koniec czego (50): A przytim koniec tey wtorey częłci o rządzeniu człowięczym. *GlabGad* L7; *MiechGlab* *5v, **7v; *RejPs* 188v; *MurzOrt* B3; *RejWiz* Dd5v; *Leop* Aa2, Ff2, Kk5v, L14v, Nn5 (13); *Koniec Hifloriey.* *KochZuz* A5; *RejZwierz* bb4v; *BielKron* 73v, 408; *GórnDworz* H4v, Mm7v; *GrzepGeom* Q3v; *HistRzym* 134v; *Ewánieli.* ś. *Lukałzá koniec.* *BudNT* a4v; *CzechRozm* 268v, **6v; *ModrzBaz* 128, 137, 144v; *KochPs* 216; *KochTr* 25; *KochFr* 134; *Koniec tych žalow.* *KlonŻal* D4v;

KochMRot B4; *PudłFr* 65, 74; *GórnTroas* 75; *LatHar* 751; KONIEC REGESTRV. *WujNT* Ddddddv, 508 marg, 509, 575, 890; *SarnStat* 1305, 1314; *KlonWor* 82.

koniec czemu (2): koniec wodkam. *FalZioł* II 13c; *LudWiś* B3v.

koniec o czym (2): A z tym koniec o Pulcie: na ten czas. *FalZioł* V 12v, IV 16d.

W charakterystycznych połączeniach: koniec części, Dworzanina, *Dziejow Apostolskich* (2), *epistoły, Ewangeliji, Fraszek, historyjej* (2), *jeometryjej, ksiąg (księgi)* (13), *listu* (3), *Objawienia, Ortografijej, prorocstwa (proroka)* (3), *przydatku, psalmu, Psalterza, rejestru* (8), *roku, Rotuł, Rozmow, Snu, trajedyjej, Trenow, Worka Judaszowego, Żalow; koniec Ludycyjam, wodkam; koniec o pulsie, o zwierzętach.*

Szereg: »początek, (i) koniec« (98): (marg) Początek. (-) (marg) Koniec. (-) *Leop* YY4v marg, YY4v marg [15 r.], ZZ marg [16 r.], ZZ3v marg [18 r.], AAA2 marg [13 r.], AAA4v marg [16 r.], BBB3 marg [19 r.].

b. *Fragment końcowy; calx, finis Mącz* (221) : *RejZwierz* G8; Była burdą zawnždy o ty łowá [Bóg, Ociec, Syn] iákoś łyżzał/ Y gdy Arriani ciągnęli zá łobą the łowá/ Ieden iefth Bog/ Ociec. Tedy ORTHODOXI drugi koniec zá łobą także bráli *SarnUzn* Gv; *CzechEp* 298, 317; Tragoedia – Tragoedia, w ktorei zacne ósobi mowia, alie koniec miewałmętni *Calep* 1076b.

koniec czego (68): *FalZioł* +2v; Koniec wyrwany Sálomoná/ godny dziewetzkom ku polłftzyznie. *March*³ Xv; *BibRadz* I 453c marg, 546b; *BielKron* 80v; A ieflic ízátan nie zepłował końcá wiary Apóstołłkiego íkłádu *GrzegRóżn* E2v, E [2 r.]; *Mącz* 32c, 111b, 160d, 270a, 460c; *SienLek* 75v, 78v, Sv, T2, X3v; *RejAp* 190v; *GrzegŚm* 14 [2 r.]; *WujJud* 60; *BudBib* c4, I 1 marg, 8d marg, 84d marg, 231c marg; *BudNT kt; CzechEp* 140, 179 [2 r.], 210 [2 r.], 273, 298 marg, 302, 408; *ReszPrz* 26; *LatHar* 184 marg, 370, 664; *WujNT* 193, 298, 557; *SarnStat* *4, *5, *6, 25, 101 (12); *KmitaSpit* Bv; *CiekPotr* 91. Cf L sg w funkcji okolicznika miejsca.

L sg bez przyimka w funkcji okolicznika miejsca [czego] (8): *Blaywais/ ízukay* końcu vkażaczá *SienLek* X, Xv [2 r.], X2 [2 r.], X3 [2 r.], X3v.

W przeciwstawieniach: »koniec ... początek (4), przodek (4), śrzodek« (9): Lepšzy iefst koniec modlitwy/ niżli przodek (v *Zydow* łtoi potrzeby ółátνια część.) *BielKron* 80v; *GrzegRóżn* E [3 r.]; Tragoedia, Stárołwiecki wymysł ípráwówánia gier [...]/ írzodek gry bywał pyłzny okazáły/ ále koniec ímutny. *Mącz* 460c; To też niechayci nie będzie táyno: że włzytkie te pokntne Płálmy początek ímutny máią/ koniec zálię wesoły. *LatHar* 158; *SarnStat* 804, 816; *CiekPotr* 91.

W charakterystycznych połączeniach: koniec dobry (2), godny, smętny (smutny) (2), wesoły, wyrwany; koniec *Biblijej* (3), *Ewangelijej, kapituly, ksiąg (ksiązek)* (2), *listu, modlitwy, Salomona, sentencyjej, Starego Testamentu, ukazacza* (8), *wiary, wiersza; do końca pojsć, przystąpić; ku końcowi dokładać, zamykać się; na koniec odłożyć, opisywać (przypisać, wypisany)* (3), *opowiedać, przydać, rzecz* (2), *zamknąć (zamykać)* (4), *znieść, zawiązać* (4).

Zwrot: »koniec zakładać« (1): Koniec [*Pisma św.*] tedy zakłádam w liściech Apóstołłkich/ ktore powłzechnymi zowę/ także y w Obiáwieniu Ianowym *CzechEp* 317.

Szereg: »początek, śrzodek i koniec« (5): Ani o początku/ śrzodku y końcu *Biblijej* mowić teraz będę *CzechEp* 179, 210, 273, 302; *GórnRozm* E2.

Wyrażenia przyimkowe: »od końca« (1): Abowiem ktorzi kxięgi nieporządnie czytaią/ teras od konca czynią počzątek/ zaś pośrzodek czytaią *KwiatKsiąż* L.

»z końca« (1): *Altius ordiri et memoriā repetere, Z kóncā počząć powiedać. Mącz* [267]d.

»ku końcowi« (9): Też fie w tym Pfalmie ku końcowi zámyka prózbá [...]/ áby zaś Pan Bog raczył go [*wiernego*] przywieść ku znáiomosci pirwey *LubPs* E2v, aa3, dd2; Chcąc też ielźcze na oftátek być tym więczłzą ku pilności pobudką Krześciańskiemu czytelnikowi/ Íprawilichmy ku końcowi Reieftr/ ku předszemu mieyc potrzebnych znaleźieniu *BibRadz* *6, *Ps* 89 *arg*; *RejAp* 187v; *BiałKat* 271; *BudNT przedm* b6v; *GórnRozm* E4v.

»na koniec« = *do części końcowej* (4): *LatHar* 682; Bo rzeczy té/ które były nie ták potrzebnie w Státut námiészáné vprzátanátem/ y do Metriki ná koniec kśiąg zniółtem *SarnStat* *4; *PowodPr* 54.

~ *Wyrażenia:* »na koniec zachowanie« (1): *Hyperbaton* [...], *Przeftápienie/ álbo słowá ná koniec fentenciey záchowánie/ które rzecz ípełná czini. Mącz* 160d. ~

»na koniec« = *w części końcowej* (19): *FalZioł* V 85v; *RejPs* 219v; *GroicPorz* hhv; *Utar ea clausula qua soleo, Ná koniec to rzekę á ták rzecz zámknę yákom zwykł. Mącz* 56b; *RejAp* 167, 188v; *RejPos* 130v, 294v; *RejZwierc* 5v; *SkarJedn* 186, 189, 291; *SkarŻyw* A4v, 583; Stára to bayká mnichowfka/ którą nákoniec drukuią przy xięgách íwyc rozmáitych/ y náfzych Polfkich ktore żywotem Iezufowym zowią *CzechEp* 187; *WujNT przedm* 11, s. 838; *SkarKazSej* 704b.

~ *Szereg:* »naprzod i na koniec« (1): *KTóręgo Bohátérá/ będzie wola twoiá/ Albo królá/ dźiś wípomniéc/ złota lutni moiá? Bogu cześć ma bydź/ naprzód y nákoniec/ dáná KochFrag* 41. ~

»na końcu« = *in calce Mącz; in fine JanStat* (131): bo ítraffliwé znamiona (iako na kontzu wypowiemy) będą. *OpecŻyw* 190v; Iakofz tho Florian na końcu ninieyfzych kxiąg przeftro no rozważa *FalZioł* +2v, †7f, + + 6e, V 71; *KromRozm II* d2; *KromRozm III* P2v; *Diar* 31, 33; *LubPs kt*, Dv, E3v, F3v, I4 (13); *KrowObr* 63v, 110v, 124; *Leop Gen* 22 *arg*; *OrzList* b4; *BibRadz* I 546b; *Exodium*, [...] pieśń á ípiewanie nieyákie/ które ná końcu gier zwykli v ítarych ípiewác. *Mącz* 111b, 32c, 270a; *SienLek* 75v, 78v, Sv, T2, X3v; iáko to iáfnie poznác może s tablice lat od ítworzenia świátá ná końcu nápiśanéy *LeovPrzep* H2v; *RejAp* 53v, 150v, 190v [2 r.]; *GórnDworz* O5, S2; *RejPos* 248; *GrzegŚm* 14 [2 r.]; *WujJud* 60; *BudBib* c4 [2 r.], I 1 *marg*, 8d *marg*, 84d *marg*, 231c *marg*, 445b *marg*; *BudNT kt, przedm* c, c4v, k. A *marg* [2 r.], Ff6; *CzechRozm* 253 *marg*; *SkarJedn* 182; *SkarŻyw* 393; *CzechEp* 140, 197, 298, 408; *ReszPrz* 26; Tákże też y *Hymn Te Deum laudamus*, ná końcu rozdziału ósmego położony. *LatHar* 370, +9, 8, 137, 184 *marg*, 331 (9); *WujNT kt, przedm* 23, 26, s. 298, 509, 557; *WysKaz* 3; Co fie tycze litery ypíylon, ná końcu mieć będziemy. *JanNKar* F, D4v; *JanNKarKoch* Ev, F4v; *SarnStat* *5, *5v, *6 [3 r.], *6v, (34); *KmitaSpit* Bv.

~ *W przeciwstawieniu:* »na (a. z) przodku ... na końcu« (2): Weźmi thákże s they fentenciey też dwie ílowie/ s przodku *tres* á ná końcu *vnum*. *SarnUzn* B3v; *WujNT przedm* 13.

W charakterystycznych połączeniach: na końcu *Biblije* (4), *gier, kapitulum (kapituły)* (4), *ksiąg (książek)* (12), *lista, metryki, obiecadła, praw, przywileju* (2), *rozdziału (rozdzielenia)* (5), *rzeczy, statutu* (2), *ukazacza, uniwersału, wykładu; na końcu czytać* (5), *dokładać (kłaść)* (4), *mowić* (3), *(na)piśać (napisany, wypisan)* (8), *napominać (upominać)* (2), *(o)powiedać (powiedzieć)* (4), *położyć (położony,*

złożyć (7), postanowiony, przyda(wa)ć (przydany) (13), przypominać (przypomnieć) (2), przystawić, stać, szukać (2), (w)spominać (2), wyliczać, zamykać, zawięzać (2), (z)należć (najdować się) (17).

Wyrażenie: »na samym końcu« (1): A ia skoro otworzę Biblią/ ali ná początku/ w pośrzodku/ y ná łámyim końcu iey świádectwá dofyć iálne o tym baczę *CzechEp* 210.

Szeregi: »(bądź) na początku (a. początek), ((w) (po)śrzodku) i (bądź, jako i na) końcu« [szyk 4 : 1] (5): Ze tego dowieść chce: iż Bołtwo Páná Chriřtułowe/ ná początku/ śrzodku y końcu Bibliey ieft wyráżone *CzechEp* 179, 158, 210; Wyznánie wiáry y Kredo przyłączamy do tego Zołtarzá/ bądź ná końcu/ bądź ná początku *LatHar* 508; *WujNT* 193.

»tak na przodku jako we śrzodku i na końcu« (1): Gdyż káždéy Iurifdiciiey/ których ieft dwánaście práwo ieft ósobno á ósobno kuńsztownie iáko w łzkátułách łwych zówárte: poniewáz od siebie *reali et notabili differentia* rozdzielone ták ná przodku/ iáko we śrzodku/ y ná końcu także. *SarnStat* *4. ~

»przy końcu« (4): PRzy kóncu tych tu Książek/ mam cię vpomiónąć Czytelniku miły/ iż Figury nie wřzędzie ták iákoby miály być/ łą vczynióné *GrzepGeom* Q4; *NiemObr* 76, 143; *WujNT* 299.

α. Ostatnia litera, końcowa sylaba, wygłos, końcówka gramatyczna [w tym: czego (7)] (11) :

W przeciwstawieniu: »koniec ... przodek« (1): A co w dzióráwych łkálách Echo żyie/ Oddáiąc kóncé łów/ á przodki kryie: Tu niechay łáment oddáie zupełny *GórnTroas* 13.

W charakterystycznym połączeniu: koniec słowa (6).

Zwrot: »na końcu schylać; końca nachylać« = *deklinować* (1; 1): wřzytkie á wřzytkie [*hebrajskie imiona własne*] ták iáko náłze Polkie ná końcu łchylam/ to ieft / iáko Grámmátykowie mowią deklinuię ie *BudBib* c, cv.

Wyrażenia przyimkowe: »od końca« (1): Apocope, Odyęcie/ álbo odrzucenie yedney litery od kóncá słowá. *Mqcz* 12c.

»z końca« (1):

~ W przeciwstawieniu: »z przodku... z końca« (1): Weźmi s przodku tę řyllábę trzey/ á s kóncá drugą řyllábę iednego/ złoż to/ ali znaydziefz to łowo *Trinitas*. *SarnUzn* B3v. ~

»na końcu« (4): Takié [w] gdy się trafi na końcu łowa/ iako f wymáwiámy *MurzOrt* B3, B3; *JanNKarKoch* G2. Cf Zwrot.

»przy końcu« (3): ' Roženek zálie znáczy/ że te łowá ktore zá nim idą w texcie aż do pułkołká ná wierzchu przy końcu łowá położonego/ nie náyduią się w tych księgách *WujNT przedm* 29, *przedm* 28, 29.

β. Końcowa część wiersza (kadencja lub rym) (4) :

koniec u czego (1): Iam się też tu práwie werwał z motyką ná łońce/ Tylko rymem zawięzuiąc v wierřzykow kónce *KlonŻal* D4.

Wyrażenie przyimkowe: »na końcu« (3): Choliambus, Versus claudicans, Nie zupełny wierřz/ yákoby chramiący ná końcu. *Mqcz* 52a, 355c.

~ W przeciwstawieniu: »na końcu ... na przodku« (1): Epanalepsis, Repetitio, vel Resumptio, Powtarzánie yednego słowá ná końcu wierřzá/ które ná przodku wierřzá yeft położono. *Mqcz* 106a. ~

γ. Konkluzja, wniosek (5) : *RejPos* 267v; Kóncá tedy wřzyłcy łpołem łłuchaymy: Boy się Páná Bogá/ á przykázánie iego záchoway [*Eccle* 12/13] *WysKaz* 48.

koniec czego (1): *RejPos* 338 *cf Szereg*.

Zwrot: »k [jakiemu] końcu przyść« (1): ale gdy iuż wten cel vgodzili/ á ktemu końcu przyfzli/ iż Kriřtufá vkaźáli być ołtarz y w řpomozienie y zdrowie náłze [...] / teraz tá náuka iáľna obudzona ieřt w vmyřlech ludzkich *BielKron* 200v.

Szereg: »koniec a summa« (1): A to ieřt koniec á řumma wřzytkiego: Iż kto tey ták iáľney á iáwney řwiáťłości odfťapi [...] / iuż muři chodźić w ciemności *RejPos* 338.

Wyrażenie przyimkowe: »do końca« = *wyciągając konieczny wniosek* (1): przydáia teź ktemu/ Bog Ociec/ Bog Syn/ Bog Duch s. Bog/ Bog Bog/ ktemu mowia *tres funt numero*, drudzy mowia *tres spiritus*. [...] co im ieřt ná przekázie/ pytamy ich/ że iuż nie domowia do końca/ álbo nieřmieia rzec/ trzech Bogow mamy? *SarnUzn* H.

4. *Cel, zamiar, zamysł; sens istnienia; finis, scopus Mącz; consilium, intentio, mens, propositum Cn* (198) : *GliczKsiąż* O2v; *OrzQuin* C; *GórnDworz* I6, Ee2 [2 r.], Hh2; *CzechRozm* 261 v; *WItalis* [...] / wziął to przed řię/ áby ofiarę Pánu Bogu znáwrocenia grzeřlnych czynił: á řam řiebie v ludzi dla tego końca zelżył. *SkarŻyw* 106, 16; *WerKaz* 285 [2 r.]; *GórnRozm* D2v; *ZawJeřt* 33; TEńże to koniec/ coř przeń wiek moy řpráwił *GrabowSet* T2v; *LatHar* 619; *KoľakSzczęřl* A3v; *WysKaz* 11; vpominałem áby obie máťce řwoie kořcioľ Boży y oyczyznę/ w iednym końcu zľáczone/ wiernie y vprzeymie miľowáli *SkarKaz*)(2v, 637a.

koniec czego [w tym: z orzecznikiem w formie sb N (14), inf (5), zdania zaczętego od „aby” (7)] (51): yřch bog na umyřl patrzy uyáczey nyřch nauczynky bo umyřl konyecz nczynku uřtauya *PatKaz III* 145v; *BielŻywGlab* nlb 10; Táć ľáľká řpráwuye w nas miľoľć ku bogu y ku bliźnyemu/ ktora yeřt/ konyecz przykazánya *KromRozm II* n2; *RejWiz* 20v, 49v, 53, 165; *Leop* 1.Tim 1/5; *BibRadz* I 303d marg, 353v, 1.Tim 1/5; *OrzRozm* M [2 r.]; *Mącz* 375c; *OrzQuin* C, N2v; *RejAp* 120v marg, 121, Ee; *GórnDworz* Kk3v, Mm6v; Iż tho ieřt koniec wřzytkiego żywothá wiecznego/ ábyřcie poználi Bogá řwego żywego *RejPos* 326, 143; *RejZwierc* 148; *WujJud* 110v; *WujJudConf* 102v; *RejPosRozpr* c [2 r.]; *RejPosWstaw* [21³]v, [143²]; *BudNT* 1.Tim 1/5; *SkarJedn* 298; *SkarŻyw* 92, 153; *CzechEp* 5, 134; *GórnRozm* D2, Ev marg; *LatHar* 158 marg; *WujNT* 1.Tim 1/5, s. 722; Koniec małżeńťwa řá dźiateczki *SkarKaz* 421a, 421a [2 r.], 455b, 634b; *SkarKazSej* 684a, 698b, 701b [2 r.]; *SzarzRyt* B4v.

koniec czemu [w tym: z orzecznikiem w formie zdania zaczętego od „aby” (1)] (4): Bo by mowy nie byľo á rąk ieřzcze ktemu/ Iuźby końca nie byľo źwirzęciu tákiemu *RejWiz* 52v; *RejAp* 177v; Czym rozny rzeźány obraz od malowánego/ niewiem: iáko tu drewno/ ták tám farbá. A obiemá koniec ieřt/ áby znáczęly żywe oľoby. *SkarJedn* 237; *GostGospSieb* +3.

koniec w czym [= czego, uczestnicząc w czym] [w tym: z orzecznikiem w formie sb N (2)] (3): Thoć ľobie pořpolicie ludzie zá koniec w miľoľci kľáďá. *GórnDworz* Bb5. *Cf koniec czyj w czym*.

koniec w czym [=w postaci czego] (1): gdyź y miedzy rodzicy máľo řie ich náyduye/ ktorzyby řtáťecznie w wychowániu dzyatek práwy cel á koniec v řiebie vwaźáli *RejPosWstaw* [41²].

koniec czyj w czym [= gdy ktoś uczestniczy w czymś] (2) : Abowiem iáko niewolnych a grubych dowćipow/ w wyzwolonych naukach koniec ten ieřt/ zyřk á rořkoľz: takźe teź řwobodnych cznota á chwála konczem ieřt. *KwiatKsiąż* E2.

W połączeniu szeregowym (1): gdzie the łowá nicz inego nie znaczą/ iedno on vrząd/ on cel/ on ofthátni kres/ á koniec ktorego dworzánin doić ma. *GórnDworz Kk5*.

W charakterystycznych połączeniach: *dobry koniec, jeden(że) (2),znaczony (2), pewny, rożny, sam, swoj (2), wypisan, zły; koniec budowania, cnot, dobrego, Ewanjelijej (3), małżeństwa (3), (nie)sprawiedliwości (2), ofiary (2), opisania, poddanych, praw, przykazania (5), psalmow, rozkazania (2), rzeczy (rzeczam) (4), skarbow, spraw, skupienia się, starania, uczynku, urzędu (3), usługowania (2), walki, wszy(s)tkiego (3), wychowania, zakonu (2), zborow, zwierzchności, zwirzęciu, żywota; końca dopierać się; koniec brać, ukaz(ow)ać (2), ustawiać, włożyć; kłaść na koniec.*

Zwroty: »koniec (przed sobą), za koniec mieć« [szyk zmienny] (5 : 1): Swawola ieft/ rozkiełznána/ á bez rozumna wola/ máiąc zá koniec íwoy/ rofkołz/ y do tey wśyftkie íwe kieruiąc íprawy. *GórnRozm B3*; iż w tym Páństwie/ w ktorem ieft ieden/ bądź Xiążę/ bądź Krol przełożonem/ nie tęten koniec przed łobą on ma/ ktory poddáni máią/ lecz práwie poddanych końcowi przeciwny *GórnRozm D2*, *Ev*, *Gv* [2 r.]; *OrzJan* 97.

»obrać koniec« (1): áby człowiek łobie obrał pewny koniec/ ku ktoremu prowadzić myfli íwe/ y íprawy ma *GórnDworz Ee3v*.

»przyść (a. przychodzić) ku końcowi, do końca; dojsć końca« (3 : 1; 1): druga rzecz ieft/ vmieć náleść thákie drogi/ iákiemi byś mógl łatwie przyść/ ku temu náznáczonemu końcu *GórnDworz Ee3v*, *Ee8*, *Hh3v*, *Ii2*; *SkarJedn* 54.

Szeregi: »koniec, (a, i) cel« [szyk 7 : 2] (9): *RejWiz* 49v; *BibRadz* *5v, I 353v; *Scopus Metaphorice*, Koniec á cěl ku któremu íe kto bierze y skłánia/ przedfiewzięcie vmysłu. *Mącz* 373d, 375c; *GórnDworz Ee2v*; *RejPosWstaw* [41²], [143²]; *CzechRozm* 98v. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r., przy innym szeregu 1 r.*].

»koniec i (albo) intencja« [szyk 1 : 1] (2): Może wianek tymże końcem y intencją mowić/ ktorym y Zołtarz. *LatHar* 509, +10v.

»kres, koniec« (1): Otoż gdy Dworzánin wzywác w ten ípofob będzie thych rzeczy lubych [...]/ doidzie onego krefu/ onego kończá/ ku ktoremu był myfl íwą obrocił *GórnDworz Ee8*. [*Ponadto w połączeniu szeregowym 1 r.*].

»ostatni punkt a koniec« (1): thák y ten Dworzánin/ kthory przy takim pánie miefzkác będzie/ ktory ieft wśzech cnot pełen / (á to ieft wśzytkiego ítáránia Dworzáninowego oftátni punkt/ á koniec/ iáko iefth czel lekárzow wśzytkich/ zdrowie ludzkie) dofyc vczyni vrzędowi íwemu *GórnDworz Kk3v*.

»(nie) początek i (ani) koniec« (3): *GórnDworz Mm6v*; *KuczbKat* 5; Co náłze ímyfły záczną/ kończ Oycze łáfkáwy/ Niech początek y koniec/ z ciebie biorą/ íprawy *GrabowSet E2*.

bibl. »początek i koniec« = symbol transcendencji Boga względnie Chrystusa jako początku i celu wszechrzeczy (tu też o Matce Boskiej); *principium et finis Vulg*, *PolAni* [szyk 15 : 2] (17): *KrowObr* 173, 217v; *RejWiz* 165; Ia ieftem Alfá y Omegá: pierwfśy y oftáteczny: początek y koniec. *Leop Apoc* 22/13; *BibRadz Apoc* 22/13; *RejAp* 7v, 177v [2 r.], 193, 193v, 197v; *CzechEp* 230; *WujNT Apoc* 1/8, 21/6, 22/13, Xxxxx3, Xxxxx4.

»koniec abo przedsięwzięcie« (1): ktorego [*Pisma św.*] ten iest koniec/ ábo przedsięwzięcie/ áby nie opuścziąc nie potrzebnego [...] prawdy nas vczyło. *CzechEp* 134. [*Ponadto przy innym szeregu 1 r.*].

»przodek i koniec« (1): że then iest Krolewkiego vrzędu przodek y koniec/ áby Krol w Krolefthwie fwym Kościoł Swięthy Krześcijánki/ Mieczem fwym Krolewkim/ w mierze á w pokoju záchował. *OrzRozm* F2v.

»przyczyna i koniec« (1): y tá iest przyczyná Niemieckieý woyny y ten koniec/ do którego [*Turczyn*] mierzył/ y co ieno czynił/ nie áby do Niemiec puścić sie miał/ ále áby Niemce z Węgier wyładził *OrzJan* 83.

»koniec i wypełnienie« (1): Koniec y wypełnienie Zakonu iest Miłość *WujJud* 110v.

Wyrażenia przyimkowe: »do końca« [*w tym: ze zdaniem zaczętym od „aby” (2)*] (7): Do iednegośmy końcá z Anyoły fтворzeni *SkarKaz* 634a.

~ *Zwroty:* »do [*jakiego*] końca ciągnąć« (2): *WysKaz* 11; Przeto żeby ludzie [...] nie turbowali ziednoczenia ludzkiego y ciálá Rzeczypospolitey dla zylku y korzyści swoiey: do tego końcá ciągnie to zwierciádło fortelow ludzkich y ten worek Iudařzow. *KlonWor ded* **3v.

»do [*jakiego*] końca prowadzić, wiodący« (1 : 1): gdy [...] ieden drugiego nie gániać/ fwe prowadzi/ ktoremu fię lepszym być zda [...]: nieieft żadna niezgodá/ ále piękna rozliczność/ y rozmáitość drogi/ do iednegořz końcá wiodącey. *SkarŻyw* 538; *KlonWor ded* **2.

»przyść do końca« *cf* s. 555.

»do [*jakiego*] końca zmierzać« (1): bo do tego końcá czárt zmierza/ y dla tego řzkody czyni/ áby mu fię ludzie pokłonili *SkarŻyw* 36.

Wyrażenie: »do końca ostatecznego« (1): Pan Bog wřzechmogący iest tym miáftem/ do ktorego iáko do końcá ořtátecznego/ nędzny człowiek ciągnie *WysKaz* 11. ~

»ku końcowi« [*w tym: ku temu końcowi = w tym celu (27); ze zdaniem zaczętym od „aby, żeby, jakoby” (28)*] = (*quem*) *ad finem* *Modrz* (66): *KromRozm III* A8v; *GroicPorz* gg4; ábowiem oney prawdy [*Antykryst*] niemowi/ iedno tylko ku vpaści/ y ku temu końcowi/ áby zwiodł/ zábił y zátrácił. *KrowObr* 52v, C3v, 81v, 239; *RejWiz* 20v; *BibRadz I* 1c marg; *GórnDworz* X6, Ee8, Gg7v, Hh7v, Ii8; *RejPosRozpr* c [2 r.]; Pirwřzy tedy on Kořcioł trwał w řprawówaniu Wiečerzey Pánfkiey/ obchodząc iá thym křtałtem y ku temu końcowi/ ku ktoremu iá Pan pořtánowić raczył. *RejPosWstaw* [143⁴], [143³]v; *BiałKaz* K2; *CzechRozm* A3v, 37v, 220, 233, 244 (10); *ModrzBaz* 59, 86v, 99v; *CzechEp* *3v, 9, 21, 30 [3 r.], 77 (11); *CzechEpPOrz* **4; *WerKaz* 280, 285; iżby to co fię czyni ku dobremu końcowi/ ku złemu obrácáne byđż nie mogło. *GórnRozm* Ev.

~ *W charakterystycznych połączeniach:* *ku dobremu końcowi* (7), *jednemu* (4), *ślawnemu* (2), *swemu*, *wyższemu*; *ku końcu (końcowi) mówić* (5), *pisać*, *postanowić (postanowiony)* (4), *przygodzić się*, *sprawiony* (2), *sprawować*, *toczyć się*, (*u*)*czynić* (4), *ustawiony* (5), *uży(wa)ć* (2), *wymyślony*, *zgotowany*.

Zwroty: »ku [*jakiemu*] końcowi biec (*a.* *zbiegać się*)« (2): Abowiem wřzytki řpráwy Boże kthore dla nas vczynil/ ku tym dwiema końcam [*stworzeniu i naprawieniu*] fię zbiegáią *GrzegRóżn* C; *GórnDworz* I5.

»ku [jakiemu] końcowi obracać« (1): á nie możefz rozeznąć vmyśłu fercá cudzego/ co on czyni/ ábo ku ktoremu końcowi obráca myfli swoie. *RejPos* 172v.

»ku [jakiemu] końcowi prowadzić, przywodzić (a. wieść)« [szyk zmienny] (2 : 2): A Ariftoteles mimo to/ że Alexándrá wiodł ku ták fławnemu kończu/ to ieft/ iżby świát wżyték był iáko iedná Pátria/ [...] iefzczé ktemu/ ták go dobrze w przyrodzonych náukach [...] wyćwiczył *GórnDworz* Kk5v, Ee3v, Kk6v; *RejZwierc* A3v.

»przyść ku końcowi« cf s. 555.

»ku [jakiemu] końcowi (się) ściągacć« [szyk zmienny] (5): *KromRozm III* F8v; *RejPos* 84, 323; mużá Plebani wykłádácć/ że włalność iego [małženstwa] dáleko ieft zacnieyfa/ y ściága się ku wyższemu końcowi. *KuczbKat* 255, 5.

»zacho(wy)wać ku końcowi« = (con)servare in finem *Vulg* (2): Tenći ieft tego wykłád iż to ci fą kthore záchował Nawyższy ku końcowi fwemu *BibRadz* 4.*Esdr* 12/30, 4.*Esdr* 12/32.

Szeregi: »nacz a ku [jakiemu] końcowi« (2): á vważ fobie zázwždy pirwey kázdą rádę y kázdą próbę v siebie/ nacz á ku iákiemu się końcowi ściága *RejPos* 323, 84.

»[jakim] umysłem i ku [jakiemu] końcowi« [szyk 2 : 1] (3): iuz onego chlebá y winá nie bierzemy tym vmyśłem y ku temu końcowi/ áby się głód y prágnienie od żołádká zágnało *CzechRozm* 261 v; *CzechEp* 27, 55. ~

a. Sens, rozumienie, zasada, główna myśl (14) :

koniec czego (1): Początkiem tedy kázdą naukę obaczić mamy á koniec iey poznać. *BielŻywGlab nlb* 11.

koniec czemu (1): IVż się dofyc mowiło/ o gadkách Zydowfkich/ ktorým oni fámi w Tálmutzie fwym/ y w rozmowách końcá niewiedzá *CzechRozm* 176.

Zwroty: »ku [jakiemu] końcowi obrocić« (1): fwárzá się o wiaré/ á niewiedzá fład iá począc/ ku ktoremu iá końcowi máią obrocić. *SarnUzn* F5v.

»ku [jakiemu] końcowi prowadzić« (1): pátrzaży ná początek kápituły tey wżytkiey y ná przedfięwzięćie/ to ieft/ fład rzecz fwą záczyzna/ czym iá y ku ktoremu końcowi prowadzi *CzechRozm* 36v.

»ku końcu przywodzić [jakiemu]« (1): Lecż przedfię krol Iozáphát/ nie dowierzał temu/ Ale wżytko ku końcu/ przywodził pewnemu. *HistHel* D2.

»ku [jakiemu] końcowi się ściągacć, ściągający się« (1 : 1): *CzechEp* 30; Lecż do fprawienia tey rzeczy/ niemoże być żadna fnádnieyfa drogá/ iedno/ iefli práwá ku temu końcowi się będą ściągály [quam si ad regulam illam ... erunt directae]/ ktory rofkázuie to drugim czynić/ cobyfmy rádži widzieli áby nam czyniono *ModrzBaz* 71.

Wyrażenie: »mający dwa końca« = dwuznaczny (1): Perplexum responsum, Odpowiedź máyąca dwa końcá/ niewiedzićé yáko yá rozumiec. *Mącz* 304b.

Szereg: »ani początku ani końca« = bez sensu, chaotycznie; nec caput nec pes *Mącz*, *Modrz*; sine principio et fine, praeter praefationem et coronidem *Mącz* (3): *Mącz* 37c, 66b; Y bywa to/ iż gdy chcą áby się zdáli być mędrfzymi/ okázuią się być głupfzymi/ á iych rzecz áni początku áni końcá niema: fám co mowi/ máło tego rozumie/ á owi co słucháią/ dáleko mniey. *ModrzBaz* 28v.

Wyrażenie przyimkowe: »ku [jakiemu] końcowi« (8): Nie iżby żołnierz nie mógł być wykładan ku infzemu wyrozumieniu/ iako też j prorocztwa infze mogą być ku rozlicznemu kończu wykładane *WróbŻółtGlab A3v; CzechRozm 144; CzechEp 243. Cf Zwroty.*

5. Wyrażenia przyimkowe w funkcji przysłowka, partykuły lub wskaźnika nawiązania (1310) :

»do końca« (284) :

a. Całkiem, zupełnie (250) :

α. W zakresie ilości (lub części jakiejś całości): tak, aby nic nie zostało, wszystko, bez reszty, w całości (47) :

Z czasownikiem i imiesłowem (46): Wezmi prochu tego korzenia s kielko łyżek á warz trochę w winie iż by niedokończa wyrwało *FalZioł I 54b; Ieſtliby* tego wczynić á k temu ſnadnie przydz nie mogła/ tedy iuż tak niechay gidzie [*dziecko przy porodzie*] noſzkami/ rączki przychylaiącz do wdzikow/ iefſtliby też nie mogła rączek nachylić/ tedi iuż thak zwiázawſzy noſzki rowno chuſteczką mięką: pomagać leguchno wyciągaiącz z żywota aże do końca. *FalZioł V 21b, V 16c; KromRozm II h2, v3, v4v; Idz do wſzyſthkich ſtudnic/ y do wſłyſthkich padołow/ áwobyſmy wždy mogli kędy náleść trawę/ á záchować konie y muły/ áby tak iuż do końca [penitus] dobytek nie záginął. Leop 3.Reg 18/5; Z winnice twej nie do końca będziefz obrzynał gron/ áni zbierał iągód twych/ ále ich zoſtháwifz nieco dla vbogich *BibRadz Lev 19/10, Lev 19/9, 23/22, 2.Esdr 9/31; BielKron 69, 234v, 336v; co nie było dano onym pierwſzym rycerzom/ áby do końca oczyſcili Koſcioł od Antykryſtyánſkich/ y Sofiſtyckich zgniłych wynalaſkow *GrzegRóżn F4v; Mącz 59d, 377c [2 r.]; RejPos 102; BielSat G2, Hv; RejZwierc 88; WujJud 66 [2 r.], 156v; BudBib 2.Esdr 9/31, 1.Mach 3/22; CzechRozm 118, 169; SkarJedn 383; KochPs 125; Bo iáko nie zarázem Antychryſt wroſł/ y gory wzięł/ ták też zniacká niſzczec ma/ y áz w przyſcie páńkie do końca zniſzczony/ y zgładzony być muſi *NiemObr 165, 152, 162, 166, 171; A kiedy z Oceaná wychodzi Lew frogi/ To co był Rák ná morze wegnał wielonogi: Wſzytko znika do kónca *KochPhaen 21; BielSen 6, 15; GórnRozm N2v; WujNT 103; Bo iáko zegárek gdy go przewrociſz/ ciecze bez przeſtánku/ áz do końca wyćiecie. WysKaz 45; PowodPr 13, 27; SarnStat 1185; SkarKazSej 688a.*****

W charakterystycznych połączeniach: do końca obrzynać (oberznąć, dorzynać, wyrzynać, rozrzeszować) (5), oczyścić (wyczyścić) (2), odbić, odrzucać, podać, podawić, pokazać, popłokać, porazić, poſiąść, rozgraniczony, rozpruć, rozsiekować, skażony (2), splundrować, spustoszyć, starty, ſtłumić, wyciągać, wyciec, wygładzić (wygładzon, z(a)gładzić) (7), wykorzenieć, wylać, wyniszczyć (zniszczyć) (2), wynieść, wyprawić, wysączać, wytracić (4), wyrzucić, (z(a))ginąć (4), zniknąć, zniszczony.

Z rzeczownikiem (1): á Plato do Sycilii przyiechawſzy/ nálażł tego/ iáko fáłſzywie piſaną kſięgę/ kthora/ bárziewy do końca pomázania/ niź popráwy potrzebowała *GórnDworz Kk6.*

β. W zakresie stopnia: zupełnie, bardzo, do reszty, do granic możliwości, w pożądanym i zaplanowanym stopniu; prorsus *Calep (203) : Prorsus – Prawie aż do końca, do ſzczędu. Calep 863a.*

Z czasownikiem (146): *FalZioł V 39v, 109; RejPs 26, 87, 99, 101, 116 (8); A też ſie tráfi drugiemu Miáłto lekártwá chromemu Przetrzeć do kończá nogę *RejRozpr E2; LudWieſ A4v; RejJóz D3; Abi S Seymye yego Kro. mczi Pan Woyewoda Waláſky biwacz myal. nyedokonycza ſzye tho ſgadza fthem czoſzi na przodkv ymyenyem pana Voyewodzynem powyedzyl. LibLeg 11/170v; MurzHist L2v;**

KromRozm III A7v, B4, I8v, L7; *BielKom* D5v; *LubPs* A5v, B3, C2, D, N4v (14); *Leop* 4.Esdr 12/6, *Ps* 37/7, 51/7, 76/9, *Sap* 19/1, 2.*Mach* 8/29; *BibRadz* *2v, *4, *Gen* 15/16, *Num* 4/15, 4.Esdr 12/6, II 59d marg; Pátrzay że W. M. iákich nam Krolow Philozophow ieft teraz potrzebá/ ktorzy by żywot náfz z gruntu vpádły/ dźwignęli/ á nas do końcá płowác tym nie dopuřczáli *OrzRozm* A2v, E4v; Iefli Pan Bog ieft prawdziwy Izráelfki/ czemuřz go nie náfláduiecie? A iefli teř Báálim/ czemu go iuř rádniey nie prziiymiecie do końcá iáko ini pogáni? *BielKron* 84v, 30v, 49, 57v, 70, 125 (15); *KochZg* A 2v; *Mącz* 376b; *RejAp* CCv, 35v, 44v, 69v, 106v, 136v; *GórnDworz* E3, G6v, Ff7 [2 r.], Ff7v; *RejPos* 112, 160, 191v, 197v, 223v (8); *BiałKat* 166; *GrzegŚm* 52, 57; *RejZwierc* 127v, 192, [193]; *WujJud* 2, 95, 251; *WujJudConf* 251; Bo iáwno mowi/ iř to tedy miało być/ gdy iuř do końcá moc ludu Izráelfkiego miáká vpářć. *BudBib* I 445a marg, *Num* 14/24, *Iob* 14/20; *HistHel* B2; *MycPrz* I A2; *BiałKaz* K2, L2; tedy fie mnie tá poprawká choć dobrym vmyřłem y od ludzi bogobynych vczynioná niedokońcá podoba *CzechRozm* 138, 184, 255v; *PaprPan* Ee2; Cřego iř w was nie dokońcá widziemy (brácia mila) źáłořć ferce nářze przenika. *KarnNap* A2v; *KochPs* 102, 206; *SkarŻyw* 108, 136, [237], 363, 385, 461, 576; *CzechEp* 293; *NiemObr* 180; *KlonŻal* C; *KochPhaen* 13; *BielSen* 12; *BielSjem* 4, 8; *PudlFr* 15; *ArtKanc* I3v, K3v; *GórnRozm* C2v; powiędzře mi/ iuřli mamy do kóńcá o řobie zwąpřić/ czy ieft iefcze iáka náđzieiá? *KochWr* 40, 26; *LatHar* +7v, 162; *WujNT* 237, 555, 2.*Cor* 1/13, 1.*Thess* 2/16; *WysKaz* 47; *JanNKarGórn* G4v; *SarnStat* 1276; *SkarKaz* 458b; lecz iefcze nięmogę obaczyć, Y iefzczem fię do kóńcá nie námyřliř, cobym Z tych dwu rzeczy miał rádniey obráć řobie *CiekPotr* 16, 17; *CzahTr* H3; *KlonWor* 26, 29, 62, 69 [2 r.].

W charakterystycznych połączeniach: do kóńca ciemiężyć, czynić, dognać (2), dojrzeć, dołomić, dořlepić (zaslepić) (5), ganić, gubić, iřć (odejřć, podejřć, przyřć) (4), mieć rozumu, namyřlić się (2), obalać, obracać (obrocić się) wniwecz (2), (ob)umrzeć (obumierać, pomrzeć) (6), odciąć miłosierdzie, odłóżyć na stronę, odmietować, odprowić się, odrzucić, okazać, oszaleć, oszukać, oszwabić, otworzyć wargi, pobić (zbić) (2), pochylić się, podobać się (2), pogrążyć, pojednać się, pomagać, pomierzyć się, pomřcić się, poprawić, porazić (dorażać) (3), posilić, potonąć (zatonąć) (2), pozbawić řwiebudy, poznać, przekąřać (pokąřać) (2), przemoc (2), przestrzegać, przetręcić, przyjąć, przyochędożyć, przypařć, przywalić, psować (2), rozpłoszyć, rozproszyć, rozrzucić, o ziemię rzucić, (s)kazić (się) (4), służyć, spalić, spełnić się, sprawić zbawienie, stać się, stłumić, trapić, ukoić, umocnić, umorzyć (2), upařć (4), uprzeć się, ustać (2), wdawać się, widzieć, wiedzieć, wierzyć (dawać wiarę) (4), wygładzić (z(a)gładzić) (4), wykorzeńić, wykroczyć, wymazać, wymotać się, (wy)nis(z)czyć (zniszczeć) (4), wypełnić, wysperować, wyważyć, wyzwolić (2), zabaczyć, zabi(ja)ć (2), zachować, zaćmić, zagasić, z(a)gasnąć (4), zamarznąć, zaniechać się, zapomnieć (2), zetrzeć, zgadzać się (zgodzić się) (2), zgarbić się, zginąć (4), zmiłować się, zwojować, zwyciężyć się (zwycięřtwo otrzymać) (2).

Z przymiotnikiem, imiesłowem i przysłówkiem (54): A przetořz wielu ludziem lepiej ieft do tego powietrza/ ktore acřkolwiek było zarařone: ale gdy iuř zafię do kóńcza dobrze včyřćione: idř/ bo to pewnieyřza rzecz ieft/ iř to powietrze ktore pierwej było zakařone: nie leda fie iako po wtore řkazi. *FalZioł* V 73v, I 109c; *RejPs* 186; Gdźye zá to prořię/ áby řye řaden tym nye obrażał/ [...] yefli řye komu bęđzye widźyáło iřeby řye gdźye nye dokońcá vtćiwą mową álbo teř dotknyenim yákim wřřczypliwym nyeco wykroczyło *KromRozm I* A2, B; *MurzHist* O4; *KromRozm III* B3, C4, D2, D4,

D4v, Q3v; *LubPs* bb6 marg, ee5 marg; *BibRadz Ps* 6/9, *Eccli* 2/3; *BielKron* 30v; *SarnUzn* E4; *RejAp* 69v, 83; *RejPos* 198v, 294v, 345; *KuczbKat* 225, 375; Y tu nie do końca właśnie Cyprianowe fłowá przywodźicie *WujJud* 153v, 64v, 202, L18v; *BiałKaz* C4; *BudNT przedm* b; *CzechRozm* 96v, 127v, 260; *PaprPan* Eev; *ModrzBaz* 44; *Oczko* 8v; *SkarŻyw* A4, 80; *CzechEp* 407; *NiemObr* 25; *ArtKanc* D16v; *GórnRozm* Nv; *PaprUp* H; *Calep* 1081a; Ale y wiele przyiaćiół łobie iednác/ nie ieft do końca dobrze *KochCn* B4; *LatHar* +5v, 216; *WujNT* 716; *SkarKaz* 3a; *VotSzl* B2; *KlonFlis* Bv; *KlonWor* 13, 71.

W charakterystycznych połączeniach: do końca chętny, chwalebny, czyst, dobry (dobrze) (4), doskonały, dostateczny (dostatecznie) (2), doślepiony (zaslepiony) (4), jaśnie, martwy (2), mądry (2), niesłuszny, otworzony, pewny (2), pilnie, prawdziwy, próżny (2), przystojnie, rozmnożon, rozny, skażon, smaczny, spokojny, szczerze, uczciwy (utciwy) (3); uczyściony, uniesiony, wierny, właśnie (2), wybawion, zagładzony, zagubiony, zanorzon, zatłoczony, zawarty, zganiony, zginęły, zły (2), zmorzon, znaczny, zniszczony, życzliwy.

Z rzeczownikiem (2): POłpolicie Więc głupki zowá Bydłówfkiemi/ Lecź náłz łtáry Bydłówfki nie zgodzi łie z nimi/ Bo nie do końca proftak/ lecz łynowcy iego/ Ledwie że łie nie zeydą do tytułu tego *PaprPan* L2v; *WerKaz* 288.

b. Dobrze, naleźycie (29) :

Z czasownikiem (19): Wielką dobrotliwością raczyłz łie obchodzić z łlugami łwemi náłz miły pánie/ á ták proflę áby y mnie do końca náuczyl pośluffeńftwá łwego *RejPs* 180, 183; *RejKup* aa2v; *KromRozm II* o2; *BielKron* 445v; *GórnDworz* X2v [2 r.]; *KuczbKat* 360 marg; *RejZwierc* 106v; Tegoć do końca nie pámiętam czym tego dowodzili/ iż to Ezáiałz mowil o źenie Acháłowey *CzechRozm* 135v, A2v, 12v, 83; *CzechEp* 7, 9, 357; *Calep* 776a, 777a; *WujNT* 354.

W charakterystycznych połączeniach: do końca nauczyć (wyuczać) (3), (o)baczyć (2), odpowiadać, pamiętać, poznawać, rozumieć (4), sprostac, umieć (2), widzieć, (wy)wiedzieć (się) (2), znać.

Z przymiotnikiem i imiesłowem (10): Bo ácz łámi nie do końca w ięzyk Polłki byli wprawnemi/ wźákże łię im na tym dofyc zdáło/ iż łłow á mow zwyczáynych Żydówfkich/ Greckich/ y Łacińłkich/ mocy y włáfnóci tym podawáli/ kthorzy w ięzyku łwym przyrodzonym pierwłze mieyłce miedzy nimi trzymali *BibRadz* *5, *5; *BielKron* 336v, 436; *GórnDworz* N4; *WujJud* A7v [2 r.]; A ták/ ábych ábo łam/ nie będac iefzće doftátęcznie wyuczony/ iáko niedołzły lekarz/ drugiego błędem iákim łzkodliwym/ [...] nie zaráził: ábo łłucháiac teź łam łádá kogo/ iefzće teź iáko y ia nie do końca vgruntowánego/ tákże zaráżony nie był: [...] łiebie teraz pilno proflę ábyś prace łwey y czáfu nie żáłował/ odpowiadać mnie ná moje pytánie. *CzechRozm* 1v, 223; *CzechEp* 163.

W charakterystycznych połączeniach: do końca biegły, ćwiczony, (nie)świadom(y) (3), uczony, ugruntowany (3), wprawny.

c. Nadal, w dalszym ciágu; znowu [z czasownikiem] (5) : *BibRadz Gen* 18/21; Co teź piłzełz ábych łtobą potwierdził przymierze/ to nie z práwego czyniź łercá/ iedno aby mię włowił chytrościámi w łiećciách łwoich/ z ktorzych ia zá twego oycá y łiebie nieraz iuź wychodził zá Bożą pomocą/ y vyde do końca *BielKron* 254v, 417; *BudNT przedm* a6v; zeby były do konca nasze consilia miały

miejsce, nigdy nostrae genti dotey zelzywosci nieprzyszło by było, która widzę ze ich barzo grizie. *ActReg* 183.

»**na koniec**« (1020) :

a. *W funkcji wskaźnika nawiązania lub wzmacniającej wskaźnik nawiązania; wprowadza fragment wypowiedzi zawierający nowy element treściowy pewnej całości tematycznej (zwykle ostatni w kolejności); poza tym, ponadto, też; demum, denique (ad finem) Mącz, Calep; ad extremum, ad postremum, deinceps, extremo, in summa, postremo, quod superest, tandem, ultimum Mącz; finite Calep (1014) :* Nakoniecz taka vrina mleczna zburzona/ albo zagąłczona. Znamionuie bolenie w tyle głowy vciążliwe *FalZioł* V 4, V 4v, 6, 26v, 80; *LibLeg* 10/153v, 11/[32³]v, 159; *KromRozm I* [H3]v; *KromRozm II* e2v, e4; *KromRozm III* D, E6v, G2; *GliczKsiąż* N5v; *KrowObr* 63; *RejWiz* 3v; *Ná koniec* fą tak odmienni/ iż y w nowinách fwoich/ dziś inną/ á iutro inną mowią/ vczą/ y dzierzą. *OrzList* d4v, e3; *OrzRozm* D4v, F2, G2v, L2v, M4v (8); *GrzegRóżn* Dv; *KochSat* A3v, B3; *Ná kóniec*/ Połpolitarzecz niema obrony/ *Ták wielé Nieprzyiaćiół máiąc z káždéy ftrony. KochZg* B; *Mącz* 3b, 80d, 81c, d, 112c [2 r.] (15); *OrzQuin* G3, K, L3v, N3v, O3 (8); *RejAp* 136v; *GórnDworz* Hv, H3, Lv, M2v, O5v (17); *RejPos* 35v, 64, 160, 240; *Ná koniec*/ iefliżeby thák nie było/ thedy Páweł fwięty [...] grzełzył przeciwko Bogu *RejPosWiecz*³ 96; *HistLan* A4v; *KuczbKat* 50; *RejZwierc* 129; *CzechRozm* 234; *ModrzBaz* 22, 105, 144v; *Ná koniec* ono bárzo iáłne piłmo o zleceniu owiec Chryftułowych Piotrowi/ ktore ich nabárziewy bodzie/ chćieliby fwym martwym wykłádem záglufzyć *SkarJedn* 77, 149, 216, 308, 340, 367; *SkarŻyw* 121, 141, 153, 178, [236], 271; *KochTr* 24; *NiemObr* 178; *KochFr* 75, 102; *KochSz* A3v, C3; *ReszPrz* 90; *Paprup* H; *Calep* 305a, b, 420b; *Nákoniec*/ widził/ że/ iáko ono połpolicie mowią/ ná fchyłku teraz włzytko *LatHar* +6, +11, 4, 6, 30, 77 (27); *WujNT przedm* 4, 26, 31, s. 16, 115 (19); *SarnStat* *4, 189, 205, 1042; *Nákoniec* o zmartwychwftaniu iáko plotą/ dotknáłem wyżłzey. *PowodPr* 35, 20; *SkarKaz* 82b, 241b, 387a, 485b, 517b, 519a; *VotSzl* B3v, Ev; *SkarKazSej* 662a, 670b, 675b, 687b, 690b.

Połączenia: »a na koniec« (67): bowiem drzeń thego ziela iefth zagrzewaiący w czwartym flopniu á tak iefth moci przenikaiący/ zarumieniaiący Yteż bębele cziniący á na koniec iefth rzecz iadowita *FalZioł I* 111c; *RejPs* 218; *KromRozm II* h2v, m4; *GroicPorz* hh4v; *KrowObr* 1v, 19, 59v, 60, 124v (9); *RejAp* 120v; *GórnDworz* Z3v; *A* ták iákości iuż o nim [o *Betlejem*] bárzo ftychác. *A* ná koniec y ci pogáni/ ktorzy tu przyfzli/ bárzo o nim powiedáią *RejPos* 36, A6, 2, 14, 130v, 150v (22); *RejZwierc* 5, 37, 53v, 111, 128v (8); *CzechRozm* 69v, 142v, 161v, 166v, 234v; *KochWr* 19, 30; *LatHar* 40, 158, 507, 665; *WujNT* 1.*Cor* 16 *arg*, s. 802 *marg*; *PowodPr* 26, 39, 74; *SkarKaz* 40b, 116b, 157a, 383a, 455a.

»a(l)bo na koniec« (7): *GrzegRóżn* C2v; *CzechRozm* 131; Niechby był ieden który z fąsiad vććiwych wyftawiony/ któryby to fprawiedliwie rzecz mógł/ [...] żełmy zdrádzili y vkrzywdzili? ábo żełmy nákoniec tákich między fobą ćierpieli/ ktorzyby nielpokoynymi byli *CzechEp* 12, 177; *LatHar* +2v, 131, 577.

»ale na koniec« (3): *Ale nakoniecz* o zwolenftwie tego miafta/ wiedz iżci iefth włzytkim przeftrono *ForCnR* A4; *CzechRozm* 222v, 252v.

»ani na koniec« (2): że nic tey rzeczy [słowa Izajaszowe] [...] nie służą: ani się ná koniec do Mefyszáz Iezulá súná Bożego ściągáią *CzechEp* 341, 164.

»na koniec i, i na koniec« = *et Vulg* (20 : 2): wlfyfy maćie dáwác wielkú chwałę iemu ná koniec y gory y wlfytki drzewá ták niłkie iáko wylokie nánich stoiące/ winny wam tego pomagác. *RejPs* 218; *DiarDop* 99; *KrowObr* 193; *Leop* 1.*Mach* 8/10; *KochSat* C3; *GórnDworz* S2v, Ce4v; *RejPos* 81, 218v, 262v, 338; *Strum* K2v; *CzechRozm* 127v; *SkarJedn* A3; Y ná koniec áby się pohámowali od pijańtwa/ tedy Duch święty przez tegoż Páwłá świętego/ ná pijánice tákí dekret wydał *WerGośc* 268; *LatHar* 14, 75, 277, 394, 576; *WujNT* 11, 579.

»naprzod ... na koniec« (2): Bo naprzod wiściłes się w wierze śwemv Krolowi [...]: Dałes znác káżdemu dobremu á vczonemu/ iákoś potężny w rozumie/ náuce/ y w wymowie. Ná koniec/ popiśaléa się przed naywyższym Sędzią *ModrzBazBud* ¶6; *LatHar* 257.

»naprzod ... (a) ktemu ... (a) na koniec« (3): Naprzod/ áby ich s'połeczność namniey wierze y nabożeństwu náłzemu niešzkodziłá. [...] Ktemu áby się z dobrego náłzego záchowania budowáli/ y do wiary Kotholickiey [!] wstęp mieli. [...] Ná koniec ábyłmy gwoli przyiázní ich žadney rzeczy nabożeństwu y wierze słužącey nie czynili. *SkarŻyw* 59; *WujNT* 872; *SkarKaz* 116b.

»naprzod ... potym ... na koniec« (1): TRzy rzeczy o nich krotko się tu przypomniá. Naprzod iż siedm ich p'policie liczą: [...] Potym iż nieumieiętnie człowiek p'opolity śmiertelnymi ie názywa. [...] Nákoniec iż te wšytkie grzechy mogą się s'nádnie do dzieięćiórgá przykazánia ściągác *LatHar* 130.

»oto na koniec« (1): Oto nákoniec S. Anyołowie/ wefelá się z pokuty grzeźzníká pokutuiącego. *LatHar* 326.

»teraz ... zasię ... na koniec« (1): Gdy tedy teraz w krześciáństvá wielkiey części/ á tym więcey w Polfzce/ náyduie się nowych s'ekt wielka rozliczność [...]: Gdy zásię drudzy/ p'oláńce Boże kápłany kátolickie prześláduiá/ vciłkáią/ wyganiáią/ y niekiedy morduiá: Gdy nákoniec przekłéta s'ektá Nowokrzeźeńskích Aryanow/ ná łámego súná Bożego dziedźictwo y Máiestat się tárgnęła: iákoż P. Bog tey p'życzáney (iáko Páweł s. przełtrzego) látorošli wykorzenić nie ma *PowodPr* 30.

»też na koniec« (2): Ma też nákoniec y mieśce Kálwáryiłkie/ gdzie ludzi s'ráconych głowy y inłze kości się waláły/ lekkość y hánbę s'woię. *LatHar* 319, 328.

Wprowadza człon zdania pojedynczego (67): *KromRozm II* e2; o kthorú krzywde mam ia z Biskupem práwo/ mam Arcybiskupá/ mam Papiežá/ mam też Concilium/ ná koniec mam KRolá Páná swego zwierzchnego/ náprzeciwko gwałtu y niełpráwiedliw'oci Biskupiey *OrzList* f3; *OrzRozm* Fv; *OrzQuin* B3, M3, M4v, Ov, R3v, Y3; *RejPos* 35v; *CzechRozm* 241 v; Rozdział p'irwízy. [...] 3. O przyczynách vrzędow/ á ktore rzeczy w'obie mieć powinni. 4. Ná koniec/ o powinności s'ędziow. *ModrzBaz* 137v, 110v; *ModrzBazBud* ¶6; *SkarJedn* 154; *LatHar* 34, 69, 208, 258, 324, 667; *WujNT* 576, 661.

Połączenia: »a na koniec« (19): *KromRozm I* K2v; Ale woliłz s'łuchác o Fránciřku/ Dominiku/ Benedyktu Mniřłkach/ Stániłławie/ á nákoniec/ o Dijable/ Swiećie/ y rołkořzách iego. *KrowObr* 66v, 16v, 159; *RejPos* 163, 219; *RejZwierc* 147v; *WujJudConf* 215; *CzechRozm* 238; Choroby náłze łá grzechy náłze/ pokuřy náłze/ á nákoniec s'ráfunki náłze. *LatHar* 201, +12v, ++2, 324, 378, 428, 476, 477; *PowodPr* 63; *SkarKazSej* 698b.

»a(l)bo na koniec« (6): *KromRozm I Lv*; *KromRozm III Q3v*; Gdyż tám cierpliwe/ cíche [...] zaleca: á nie ty coby wnet/ wet zá wet oddawali: coby nie vcierpieć niechcieli: ále by fie iáko nieme mrowki/ dotknieni będąc/ od kogo lámi fie zaráz vkaźlenim kordowym/ ábo ná koniec fłowkámí zemścili. *CzechRozm 234v*; *KochFrag 28*; *LatHar 514, 649*.

»ale też na koniec« (1): tedy nam y to ielzće trzebá tu będzie ludziom przed oczy wyftáwić/ nie z lámege tylko fłowá Božego ktore się w tym/ áni myli áni mieni/ ále też nákoniec y z niektórych ftárfzych/ pobożnieyfzych y bácznieyfzych Rzymkíey Kátoliki filarow *CzechEp 27*.

»na koniec ani« (1): y żadna go rzecz niezátrzyma/ nie przymiérze/ nie wiára/ nie nabożeńftwo/ nie práwo/ nakoniec áni obyczáie narodów infzych *OrzJan 89*.

»i na koniec, na koniec i« (8 : 7): *RejPs 218*; *KromRozm III M5*; Grześlzył tełz y Kryftus y nákoniec wřzyfcy Apoftołowie iego/ ktorzy ná fáłszywe Proroki írodze/ y vftáwítnie woáli? *KrowObr 70, 19*; *OrzList c*; *OrzRozm N2v*; Omnia aut scripta esse a tuis arbitror, aut etiam munciis aut rumore perlata, Mam zá to żeś wříztko częścíá z líftów przyyaciól twoych/ częścíá z pořów y ná koniec z pořpolitey sławy wyrozumíáł. *Mqcz 123d*; *OrzQuin O2v, T*; *GórnDworz Q5v*; *RejPos 195v*; *CzechEp 270*; *KochWr 21*; *ActReg 136, 147*.

»naprzod ... więc ... na koniec« (1): Pożytku tego Sákrámentu troiákíego dotknáł tenże Apoftól. Naprzod zdrowia vřyczenia áłbo przywrocenia [...]. Więc vlżenia tych ofobliwie trzech rzeczy [...]: fłábości duřzney/ ímutku y ftruchláłości [...]. Nákoniec odpuřczenia grzechow *LatHar 649*.

»potym ... na koniec« (1): A íż teź ciálem y krwiá páná Kryftuřowá názwaná bywa/ potym teřtámentem/ ná koniec ípołeczny m zláčeniem ciáłá y krwie Páńfkíey / toć fie przyrodzonym obyczáiem nie dzyeie *RejPosWiecz³ 96v*.

α. *Z odcieniem oceniającym dany fakt jako nie oczekiwany, nietypowy; często w ostatnim członie stopniowania: a co więcej, a nawet, a przynajmniej; deinde* *Modrz (358)* : Kto go słuha łam fie záwodzi/ Nákoniec ku ftráćie przychodzi *BierEz Lv*; *LudWieř B5v*; Tu na Swjecie niemały czas Wiele czierpiáł dlá grzeřnychnas A chcácz nám więczey przílpořízcz Dał fie na koniec vmorřízcz *RejKup 14v*; *KromRozm I M4v, O4*; *KromRozm III B*; *KrowObr 40v, 74, 79, 83v, 95v, 166v, 218v*; *RejWiz 50*; Mřzá tę ktorey vřywa wřzythko Krzeřciáńftwo/ báłwochwáłftwem mieni być. Ná koniec/ Ciáło Páńfkíe chlebem prořtym zowie *OrzList d4, d2v, h4v*; *OrzRozm Cv, Gv, I3, Kv*; *GrzegRóżn E3, K2v*; *OrzQuin Cv, C2v, P4v, Q4v, Z3*; Ale iesli fie wam zda płoche ich ćwiczenie/ Ná koniec mowić będzie to nieme kámiemie. *Prot A2*; *SarnUzn G8, H3v, H5*; *RejAp 16v, 166, 198v*; y pocźnie láíáć/ pocźnie oicá y mátkę przeklináć/ ná koniec fwięty m/ y pánnie Márie y nie przepuřcił. *GórnDworz T2, M5v, N4v, Aa4v, Aa5v*; *RejPos 76, 102, 139, 173v, 195v (9)*; *SkarJedn 253*; *Skarřyw 63, 259, 349, 355, 357 (9)*; *CzechEp 35*; *NiemObr 4*; *KochFr 40, 115*; *KochPam 86*; BYř ty mnie ínac ná koniec požyczył fwey głowy/ Tedy ia nie zrozumíem pewnie twoiéy mowy. *PudłFr 26, 72*; *ArtKanc E13v*; *LatHar 237, 242, 254, 490, 645*; *WujNT 68*; *SarnStat 1051*; *SkarKaz 204b*; *CiekPotr 15*; *CzahTr Bv*.

Połączenia: »a na koniec« (70): *BierEz F3*; *RejPs 160, 214v*; niechcial ly Krol yego M panem yakim fwim albo dworzany m fwim thedi chocia yego. C. M. bibil myesczanyna albo chlopa yakiego przílłal do mnie a nakoniecz bi y na chartha lyřth wviazal a przílłal nawiedzayacz mie *LibLeg 10/152, 11/160*; *KromRozm I D3v*; *KromRozm II y2*; *KromRozm III Bv, M4*; *GliczKsiąř N8v*; *KrowObr 43v*,

53v, 64, 79v, 193, 199v, 216v; *Leop Ps* 145 arg; *RejAp* 77v, 114, 146v, 189v; *GórnDworz* G4, S3, Hh8v; Iákim zálie zozumem [!]/ iáką ípráwá Pan go ozdobić raczył/ á dopuścił tym wízytkim ízáfowác iemu/ wízywác thego wedle myfli swoiey. A ná koniec/ dawízy mn záfnác na čás iáko iákim ímácńnym ínem/ íam ízedł gothowác dziwnych á dziwnych roíkoízy znowu iemu *RejPos* 222, 30, 103, 120v, 175v, 179 (18); *GrzegŚm* 24, 57; *RejZwierc* 60, 80, 130v [2 r.], 166, 192 (9); *CzechRozm* 6v, 52v, 96, 135, 172v (8); *SkarJedn* 100; *LatHar* 254, 331, 420, 581, 675; *SkarKaz* 123a; *CiekPotr* 18.

»a(l)bo na koniec« (2): *RejAp* 16; Bo y dlatego lámego we Włofzech y w Hízfpaniey ípalá/ gdyby kto bibliá czytał/ nie máiac od Papiezá pozwolenia/ ábo nákoniec y modlitwy iákie z íłowá Bożego íwym íęzykiem czytał. *CzechEp* 235.

»ale, aliż na koniec« (5 : 1): *OrzRozm* D2; *RejPos* 187, 319; *SkarŻyw* 477; Gdyż też potym porządkiem íwym íeízcze dáley [...]/ gdzie íedno o tym íeít zmiánká weyżrzemy/ tedy też nie tylko to wízytko wyżrzemy/ ále íię y ná koniec tegoż wízytkiego rękómá práwie domácamy. *CzechEp* 311; *ReszPrz* 45.

»na koniec ani, ani na koniec« (3 : 3): *OrzQuin* B2v; przeto tákiey íubtylney filozofiey wízywác muízá (iákiey nigdy przed tym Papieícy Skotyítowie nie wíywáli/ á nákoniec áni o niey pomyíláli *CzechRozm* 52v, 125, 172v, 187; *CzechEp* 51.

»na koniec i, i na koniec« (44 : 16): *KromRozm III* B; *KrowObr* C2v, 18, 64; *Leop* *A3v; *OrzQuin* B4; Ktho chce niechay íobie czcie żywothy thych oycow íwiętych/ iáko íie dawili/ iáko íie truli/ iáko íie topili/ iáko nákoniec y niewiáíty ná tych ítolcoch bywály *RejAp* 165v, 16, 55v; Lecż gdzieby dzííeíyízego íłowá nie było ná tę rzecż kthoráby dworzánin opiíác chciał/ nie telko íie/ nie obrázi íthárożytné íłowó/ ále íe wolę níż cudzoziemkie: nákoniec/ j Pruíkiem Káízubíkiem íłowem/ s ktrych íie wíęc ímieiey chczę/ áby íie Dworzánin nie hydził *GórnDworz* F5v, X, X7, Y; *RejPos* 30, 81, 123v, 171, 222v (13); *GrzegŚm* 24; *RejZwierc* 60, 156, 156v, 257v; *CzechRozm* 6v, 96, 135, 142v, 212, 215; *SkarJedn* 3, 149; *SkarŻyw* 58, 202; *CzechEp* *3v, 56, 61, 235, 311, 329; *KochFr* 107; *ReszPrz* 45; *ReszHoz* 135; *PudlFr* 6, 26, 43, 51; *LatHar* 57, 254, 381; *SiebRozmyśl* A2v; *CiekPotr* 18, 42.

»też na koniec, na koniec też« (4 : 1): Bych íie też ná koniec chciál przed tobá íkryć w natáiemnieyííe íiemnoíci ínádnie bych obaczył íż to moie prozne ítárání *RejPs* 206v; *GrzegRóżn* E3v; *CzechRozm* 6v, 182; *CzechEp* 88.

Wprowadza człon zdania pojedynczego (155): Sylam tu powiedal przikroíczy Dofyc thés nieczirplywoíczy Swárú íłow nákoniec ímrodu Naczyrpialem íyę y glodu *RejKup* n5v; aby to IchM przedíewzięcie mimo wszytkie prawa, nákoniec mimo rozum najproíszego człowieka nie przywiodło ku oíatecznemu upadkowi Korony tej sławnej za panowania WKM. *Diar* 46; *RejWiz* 50; *OrzQuin* D4v, Sv, Zv; *SarnUzn* Hv; *GórnDworz* Bb4v; *RejZwierc* 156v; *CzechRozm* 103v, 105v; *Abráhám*/ *Moiżefz*/ *Ezáiaísz*/ *Piotr*/ *Ian*/ *lákub*/ *Páweł*/ one obráne naczynie/ ná koniec Syn Boży vmárl/ á my íię gniewamy gdy kto z ciála wychodzi? *SkarŻyw* 196; *KochFr* 73; *KochTarn* 79; *PudlFr* 18, 72; *Paprup* L; y proíszá/ ábyície tym przymiérzem tureckim y przyiáźniá íego krzeíciánítwo wízyítko/ íiebie nákoniec íámych/ do mizernéy y nieíczęínéy niewoli nie wdawáli. *OrzJan* 65; *LatHar* 351; *SiebRozmyśl* E3; *PowodPr* 25; *CiekPotr* 54.

Połączenia: »a na koniec« (74): A przetoby też y łam Páweł álbo Pyotr S. á ná konyec Anyoł z nyebá [...] / powyedał nam co mimo to/v cołmy w tym álbo od tego kołcyoła przyyeli/ nyechay będye ánáthemá *KromRozm II* t2, c3, q; *KromRozm III* H6, L7v; *Diar* 48; *GliczKsiqz* C4; *KrowObr* B3v, B4, 34v, 49v, 55 (15); *BibRadz II* 120d marg; *SienLek* 1v; *RejAp* 14v, 17, 57, 61, 149v; Też dla tego Pan rofkazał im był iść do onych łthanow duchownych [...] / áby łie przypátrowáli łwiętey możności iego/ gdyż on niechce zginienia żadnego/ á ná koniec y łprzełwnego łobie. *RejPos* 214v, 13, 123v, 157, 173v, 175v (15); *RejZwierc* 8v, 50v, 87v, 143, 163v, 258v, 261v; *Zakon* zá grzełznego poczytał/ ktoby łie vmárłego/ trędowátiego/ nieczyłtego/ ábo częgokolwiek/ y kogokolwiek łplugáwionego á nákoniec łzátý iego dotknał *CzechRozm* 96, 65v, 74, 114, 226, 227, 229; *ModrzBaz* 51v; *NiemObr* 150; *ActReg* 161; *LatHar* 253, 287, 290, 396, 476 [2 r.] (10); *WujNT* 392, 520; *PowodPr* 60.

»abo na koniec, na koniec abo« (6 : 1): á łnadźby iuż zárázem máło nie łepiey w iáką kápice álbo w Kárthuzy wleść/ á nákoniec ábo łie obiełć á rázem odćirpieć/ niźli ták nędznego á zákwaśniáłego żywotá dłuęo vżywác. *RejZwierc* 87v; *CzechRozm* 183v, 212, 236v, 252; *SkarŻyw* 558; *LatHar* 214.

»ale na koniec« (1): YVżeł tu łłyłzał dziwną łpráwę tego ták możnego Pána/ iź on chcząc okázác dziwną możność Bołtwá łwego po przyłciu łwoim/ nie tyłkko [!] ná ziemi ná morzu álbo ná powietrzu/ ále iuż ná koniec ná onym krolu á ná onym kłiąęęciu łwiátá tego/ [...] iź go ten Pan vmiał łkárác *RejPos* 77v.

»ani na koniec, na koniec ani« (8 : 3): *DiarDop* 104 [2 r.]; Prožno tełż Doktorem Lutrem małz dowodzić iedney ołoby/ ábowiem my nie Doktorá Lutrá/ áni żadnego ná łwiećie tźłowieká/ áni na koniec żadnego Anioła łluchamy *KrowObr* 207; *OrzQuin* T4v [2 r.]; *RejPos* 123v; *RejZwierc* 143; *CzechRozm* 194v, 214; *CzechEp* 206, 273.

»na koniec i, i na koniec« (45 : 20): *RejPs* 129; *KromRozm III* H6, L7v; prze to zbytki wielkie urosły miedzy stanem tym nam ku złemu przykłađu i na koniec ku wielkiemu upadowi dusznemu i cielesnemu. *DiarDop* 107, 113; *KrowObr* 49, 55; O iákołz thedy tho żywothne a prawdziwe piłmo łwięthne ielt/ kthore nam thák z łobą wiele dobrego/ ná koniec y żywot wieczny przynołsi? *Leop* *A3v; *OrzRozm* B3v, B4, C2, N3, O3v; *GrzegRóżn* C4v; *OrzQuin* B4v, Z; *RejAp* 17, 61; *GórnDworz* Q3v, Gg6, Kk7v; *RejPos* 13, 77v, 157, 187v, 214v (8); *BielSat* D4v; *RejZwierc* 50v, 86v, 143v, 261v; *CzechRozm* 25, 64v, 114, 183v, 226 (10); *SkarŻyw* 81, 98, 111, 301, 487, 546; *CzechEp* 11, 53, 104, 137, 174, 226, 334; *BielRozm* 31; *ActReg* 161; *Phil* P; *LatHar* 30, 253, 287; *WujNT* 392; *PowodPr* 59.

»naprzod ... potym ... a na koniec« (1): A ták w tym nabożełńtwie záráz wyrázilz y odpráwilz duchownie/ troiákie one Zydowłkie ofiáry: to ielt naprzod zá grzechy oddáne/ potym łpokoyne/ álbo zá łzczęłliwe rzeczy potocznych powody vczynione/ á nákoniec zupełnie y cáło ná czełć y chwałę Bogá włzechmogácego/ palone. *LatHar* 507.

»pirwej ... potym ... aż na koniec« (1): pirwey vřaganiym/ potym łaianim/ aż na konietz łiła a gwałtem powłtál przełw P. Przigodźie *ForCnR* E.

»też na koniec, na koniec teź« (2 : 2): tedy sjemy bywác muszą, bo bez sejmu nie łię sprawowác starego ani nie stanowić nowego nie może, bo od wšytkich sądow koronnych, na koniec teź i od samej osoby KJM w niektorych causach jest na sjem apelacyja. *DiarDop* 113; *CzechRozm* 25, 252; *LatHar* 214.

β. Z odcieniem czasowym; *novissime Vuql* (269) :

αα. *Dotyczy zwykłego następstwa w czasie: następnie, potem* (67) : Iedno ty przed lię niekriy przedemną świętego oblicza twego/ á łnadz by też nieprzyłtało bywłły mi wielekroć nápomocy abyś mię miał nákoniec opuścić *RejPs* 39v; *LibMal* 1554/188, 190v; *GroicPorz* Cv; *Leop Gen* 42 arg, 2.*Mach* 5 arg, *Ioann* 1/22; *OrzRozm* I4, R3v; *KochSat* Bv; *OrzQuin* A3; *GórnDworz* S7v, Ii3; Dwoie ná dzień ludziom kazánie czynił [...]. Po kazániu próśby kázdego łłuchał/ á co mógl pomagał. Ná koniec łwary y niezgody/ y práwne niełnałki łpráwiedliwymi wynaláłki kończył. *SkarŻyw* 31, 167, 187, 200 [2 r.], 259, 385; *KochMuza* 27; *KochWr* 34; *LatHar* 80, 283, 320; *WujNT* 300.

Połączenia: »a na koniec« (9): *FalZioł* V 39; *KrowObr* 28v, 101; *Krol* Moábłki Bálák/ po dwa kroć Báláámá przyzywa/ áby złorzeczył ludu Iłráelłkiemu/ ále mu tego Pan Bog bronil/ á ná koniec Angioł go zgromil Ollicá przemowilá. *Leop Num* 22 arg; *KochZuz* A3v; *GórnDworz* S5; *CzechRozm* 235v; *KochProp* 12; *WujNT* 615.

»ale na koniec« (2): Nie słuchay nigdy pochlebce: Acz łci cudnie rzecz prowadzi/ Ale łcię nákoniec zdrádzi. *BierEz* K3; *Leop Eccli* 27/26.

»na koniec ani« (1): Ci tedi iednego czáfu w Wilnie/ gdi był owies nie pomáłu drogi/ á nákoniec áni go dołtác možono: vbráli dwu páchołkow/ nieznáiomych/ y wyuczywłszy ich włzytkiego: pofyláli imieniem I.M. páná Wierzylá Kálzthellaná Wileńłkiego/ od iednego do drugiego dworzániná *GórnDworz* S5.

»i na koniec, na koniec i« (1 : 1):ktery ácz był łákomym/ y złodzyeyem y ná konyec łtal łye zdraycá Páná y miłtrzá łwego/ yednáł przedłye był ápołtołem *KromRozm* III D3v; *Leop Gen* 1 arg.

»naprzod ... nazajutrz ... potym na koniec« (1): A włzakofz niłzi łie czo pocłnie/ thedy naprzod ma być purgacija wzięta/ tym obyczaiem. Wezmi diłaffiniconis poł vncijey [...]. Nazaiutrz wziác kołaczkow Diłarodon abbatis, za poł grołza razem po ranu we dwie godzinie przed obiadem. Potym małz na koniecz wylłzey napilánych lekarzłtw pożywać. *FalZioł* V 83v.

»naprzod ... potym ... (więc ...) a na koniec« (4): Naprzod takowemu dziecięciu ley ciepłá wodę z wylłoka na głowę z poł podziny [!]/ potym omoczywłzi palecz w przełnym miedzie/ omaży ięzyk dziecięczy, á nakoniecz lekko palcem porulz ięzyka *FalZioł* V 39; *GórnDworz* Ii4; *KochProp* 12; *WujNT* 615.

»(potym ... a) potym ... na koniec« (3): Wezmi Babki łilcia/ vtłucz iá w moždzerzu/ potym włoz do garncza polewanego/ y wley wody nie wiele á potym przywarzyc na ogniu/ na koniecz wycilni mocnie on łok z tey to Babki/ á daway człowiekowi opuchłemu po ranu trzy łyżki ciepłó pic *FalZioł* V 84, V 81v; *KochPam* 83.

»wprzod ... potym ... a na koniec« (1): ále wprzod gáłęzi okrzełze/ potym łkorę obije/ á nákoniec pod łznur łztáchuie/ y łiefze: á ocioławłszy heblem ołtátek gładzi. *CzechRozm* 235v.

Wprowadza składnik zdania pojedynczego (23): Niechay łye Wiar różnych ludzie kłániáią/ y zálécáią/ y miłostíwáią łobie iáko chcá/ przedłię tám ielłi nie iáwnie/ tedy táiemnie/ Káyem Ablá/ Chám Noégo/ Iłmáel Izááká/ Ezau Iákobá/ Abłolón Dawidá/ ná kóniec/ Iudałz przełláduie Kryłtułá *OrzQuin* K4v; *Strum* L2v; *CzechEp* 190.

Połączenia: »a na koniec« (7): *FalZioł* V 79; *OrzQuin* V4; *OrzRozm* 235v; Iż łámemu przyrodzeniu człowieczemu niepodobna po ták długim y wielkim przez vbicżowanie krwie wylaniu/ krzyżá dźwigác [...] á nákoniec po wżytkich onych mękách ná krzyżu głólem wielkim wołác *CzechEp* 184; *LatHar* 317; *SarnStat* 1167; *SkarKaz* 39a.

»naprzod ... (więc...) potym ... (po trzecie ... po czwarte ... więc ...po nim ... zasię ... tuż ... a) na koniec« (7): *OrzQuin* A2, H3, T, V4; *CzechRozm* 235v; dziewięćioráka lekkość y boleść Páná potkáłá. Naprzod wżytkiey roty/ ná więtlże násmiewińko [...]. Potym łromotne wtore Pánłkie obnażenie. Potrzenie w páwłokę z nátrząłaniem [...] obleczenie. Poczwarte bezmiernie boleśne y okrutne cierniowey korony [...] wciśnienie [...]. Więć trzciny w rękę podanie/ pośmiewińká pełne. Po nim zdrádlive y z wzgárdá złączone klękánie. Zálíę policżkowanie iuż w licżbie trzecie. Tuż dopiero wtore ná twarz Pánłką plwánie. Nákoniec trzciná głowy świętey iego/ y łromotne/ y boleśne bićie. *LatHar* 318, 316.

»na przodku ... potym ... potym ... potym ... na koniec« (1): Ná przodku łżeść tylo łokiet wyłoki był [*słup*]/ potym dwánaście/ potym dwádzieściá/ potym trzydzieści łżeść/ ná koniec czterdzieści. *SkarŻyw* 30.

»pi(e)rwej ... potym ... (a) na koniec« (5): Swyęty Máthulfz [...] napirwey nápiłáł żydom ich yęzykyem Ewányeliá ktorá im zá vpominek zołtáwił. Ponim S. Márek w Rzymie krotko zebrał to co od S. Pyotrá wełpołek z inemi łlyłłáł. Potym S. Lukálfz wedle podánýa/ nye łámego páná Kryłtułá/ ále vcznyow yego/ yáko łam łwyádlly. Ná konyec Yan S. przynamnyey we czterdzyełci/ álbo według drugich/ włfelcidzyefýł lecyech po Bożym włtápyenyu *KromRozm II* c2; *OrzRozm* Fv, L2; *OrzQuin* B2; *SkarKaz* 39a.

»(a) potym ... (a) na koniec (potym)« (3): Tedy ma niewiałtę onę wznak głowá nadoł á nogami ku gorze z łtołka nawrociwłzy: połózić A potym wetkawłzi w żywoth dziecię/ ma rułżác niewiałtá [...]. Na koniecz potym kazać oney Paniey na łtolczu łiedzieć á z nowotku fortuny w rodzeniu pokułić. *FalZioł* V 22c, V 79; *SkarŻyw* 76.

»przodkiem ... na koniec« (1): Ciefżąc potym dułżę człowieczá nędznicę/ częłto tę powtarzał wdźięczná obietnicę/ przez Proroki łwięte przodkiem Abrámovi/ nákoniec y łłużce łwemu Dawidowi. *ArtKanc* B19v.

ββ. *Dotyczy faktu, który nastąpił po dłuższym okresie poprzedzającym, zwykle traktowanego jako ostateczny, zamykający dany ciąg sytuacyjny lub rozpoczynający nowy; wreszcie, ostatecznie, w końcu; porro, tandem Mącz (202) : GlabGad* M3; y wi przyacziel nas o thakowe krziwdi wasche kyelka ras przifilaly polli wasche, abi bily poddany czy waschi [...] wolnie wi pvłczyeny A tak nam czo sye moglo stacz y ktorich naliezyono thich wipvłczono, y rzecz tha na koniecz łprawiona yełł *LibLeg* 10/92, 11/21, 108; *RejPs* 141; *ComCrac* 16; *RejRozpr* Ev, E2v; *RejKup* b3v; *MurzHist* T2v; Przełtań zwodzic bárzo prołżę/ Widziłz co iá na cię nołżę/ Twoy káráker przed tym chramie/ Nákoniec łie o cię złámie *BielKom* D3; *KrowObr* 37v, 38; *Leop* *B2; *BibRadz Iob* 20/7; *OrzRozm* C2v, C3, G, K4; *BielKron* 231 v; *GrzegRóżn* E2, Fv; Cum saepius replicasset tandem persuasit, [...] Gdy częłtokroć odmowę czinił/ Ná koniec przewiódlł. *Mącz* 305c, 439c; *Prot* C2v; *SarnUzn* H6v; *RejAp* AA3; y owłzem niewiem zá iákim niełzczęłciem połpolicie łie trefia/ że dwá/ żywác bárzo dułgi czás w

ferdeczney/ á wnierozdzielney miłości s łobą/ nákoniecz ieden drugiego zá ledá przyczyn á przez nogę przerzuci. *GórnDworz* Mv, D6v, D7, I7v, K, N6v (23); *HistRzym* 84; *RejPos* 73v, 135, 196v, 279v; *RejZwierc* 125; *HistHel* B; *CzechRozm* 169; ETeoklus Policinus chociaź brácia byli / Nigdy dobrej przyiáźni s łobą nie vżyli. Nákoniec áź drugiego ieden gárdłá zbáwił *PaprPan* Y3, Gg4 [2 r.], Hh5v; *SkarJedn* 155, 169, 209, 229, 243 (9); *KochPs* 4, 55, 73, 83, 143, 159, 190; *SkarŻyw* 47, 68, 165, 180, 188 (28); *CzechEp* 168; *KochFr* 68, 75; *KochSz* A2v, B2, C3v; *WerGośc* 249; *KochPam* 86; *KochTarn* 78; *GórnRozm* N2v; *KochFrag* 14, 16; *OrzJan* 103; *LatHar* 276, 650, 695; A by teź dobrze komu obiáwiono było/ że ieft z liczby wybránych/ á iź nákoniec ma vmrzeć w łáńce Bożey y ma być zbáwiony: iednákby on był powinien/ iáko Piotr S. vczy/ przez dobre vczynki czynić pewne wezwánie *WujNT* 505, 184, 393 *marg*, 512, 514, 560; *SarnStat* 1019; *PowodPr* 52; Niebieskim fię [kościól] zowie/ iź w niebie ma wietfzáz część y lepřzáz miefzczan řwoich/ y więcey rynkow/ vlic y obyvátelow řwoich. iź řtámtąd ma práwá/ náuki/ żywność/ y dořtátki řwoie. á iź tá m fię nákoniec wřzyřcy řkupić/ y wiecznego miefzkánia řpolnie záżyć máiq. *SkarKaz* 634a, 520a.

Połączenia: »a na koniec« (21): *MiechGlab* 45; *RejPs* 160v; *Leop* *B2; *GrzegRóżn* H2v; *SarnUzn* C2v; *RejAp* 77, 189, 195; To co tá m z nimi zá rořpráwę miał/ řzyroko o tym tenże Máttheufz s. Ewányeliřtá nápiřál. A nákoniec po inych rořpráwach tedy ich pytał *RejPos* 250v, 5, 200, 297v, 349; *RejZwierc* 125, 155v; *SkarŻyw* 273, 373; *WujNT Matth* 26/60, *Ioann* 20 *arg*; *SkarKaz* 242a, 348b.

»albo na koniec« (1): Iáć álbo zdrowia w tym fráfunku zbęde/ Albo ná koniec twoiáz żonáz będe. *KochFrag* 25.

»ale na koniec« (4): *GórnDworz* Ff4; Ale nákoniec iuź po wřzyřkich dziwiech řwoich á po wřzyřkich frogich plagách onych/ ktoremi narod on Egipřki káráć raczył/ [...] opowiedzieć raczył onemu ludowi řwemu *RejPos* 158; *KochPs* 161; *LatHar* 644.

»aź na koniec« (11): Tá k iáko y Páweł o tym do nas piřze/ Iź rozlicznie á rozlicznemi křtáły raczył z námi mowić Pan / áź iuź nákoniec ořtátecznieyřze pořelřtwo raczył do nas pořłác przez cźłowieczeńřtwo Syná řwego mięgo. *RejAp* 4, 113; *GórnDworz* S7v, Z4v, Ff; *SkarJedn* 141; *SkarŻyw* 184, 455, 527, 558; *WerGośc* 250.

»i na koniec, na koniec i« (11 : 5): *LibLeg* 10/91; Wkrotcze fię tak potem řtalo Iź było řwarow niemało. Bo pylnie řtrzegła řwich rzeczy Iam teź řwe miała na pieczy. Inakoniecz nato przyřło [...] Do grały fię řlobáz grzechu *RejKup* d6; *OrzQuin* L3v; *GórnDworz* F2; *RejPos* 81; *SkarJedn* 220; *SkarŻyw* 147, 414, 429, 444; *ReszHoz* 127; Lecz ia niewieřm przęc z ná tę řmierc tá k nářzékamy/ Gdyź iedná k nic ná źiemi wiecznégo nie znamy: Bo ná kóniec y Pánřtwá řzérokié vřtaiáz *KochTarn* 77, 74; *LatHar* 644; *WujNT* 864; *CiekPotr* 2.

»owa na koniec« (2): Owa nákoniec pan Kriřki powiedziál. *GórnDworz* L18, O7v.

»teź na koniec« (1): A przeto co zá wielka rzecz ieft/ iź białagłowá [...] widzącz niepomiernáz miłość onę/ że teź nákoniec řercze řwe kniemu przychyli? *GórnDworz* Bb5v.

Szereg: »na koniec albo koniecznie« (1): Misit porro orare ut venirem serio, Dálá mie ná koniec prořić álbo koniecznie ábych przyřzedł. *Mącz* 386c.

Wprowadza skłádnik zdania pojedynczego (14): bo pomázuiác Papięz Krolá Oleiem Święthym/ Koronę ná iego głowę kłádac/ Miecz/ y Sceptrum iemu dáiac/ ná koniec/ ná Stolec Krolewřki

onego ładowiać/ niemowił mu tak *OrzRozm* F3v; *GórnDworz* H6v; *SkarJedn* 277, 324; *SkarŻyw* 14, 56, 462; *CzechEp* 6; *LatHar* 680.

Połączenia: »aż na koniec« (1): Ządziwuię fię rzeczy oney Zoilus/ y długo fię z tego wymawiał: ałz ná koniec gdy go Pan długo tym tresktał/ przyzwoliwłszy: iáchał z Pánem łwym do Hieruzálem *SkarŻyw* 98.

»i na koniec, na koniec i« (2 : 2): To zebranie álbo ten kościoł Smirneńki był wielekroc od nieprzyacioł frogich ná koniec y od Rzymian złupion/ znędzon y vdręczon *RejAp* 21 v; *SkarJedn* 359; *CzechEp* 142; *KochFr* 68.

[*Granica między tym znaczeniem aznacz. αα. bardzo płynna.*]

γ. Z odcieniem czasowo-rezultatywnym (36) : Też mleko ciepłe często pite, vńmierza każdemu człowiekowi łzcżkawkę. A temu łie nie przeciw iżby zwrociło dziecie, tedi załię richło po zrzuczeniu daway pić często/ zadzierzy na koniec. *FalZioł* V 42v; *LudWieś* B3; *KromRozm III* N4v; *KrowObr* 28; *RejWiz* 80; *OrzList* c3; ku czemu wy też nas/ Ewángelią łye chełpiąc/ wiedźcie: ábyłmy z Ewángelią połpołu Krolełtwo vtráćili/ y byli ná koniec w Polłzce bez Krolá/ tak rołprołzeni iáko owce bez páłterzá. *OrzRozm* B, C3, E3v, Hv, I3v, N3; *BielKron* 148v; *GrzegRóżn* B2v, L2v; *SarnUzn* H5v; *SkarJedn* 264; *SkarŻyw* 570; Owa tak długo łpiéwał muzyk ón vbogi/ Ze musiał mieć ná kóniec po łwéy myłli bogi *KochTarn* 76; *KochWr* 28.

Połączenia: »a na koniec« (6): To mowi áby fię czuli/ á nákoniec łwoię proźną chwałę odrzucili gdy to łobie przyczyta w czym oni winni byli. *BibRadz* II 93b marg; *GrzegRóżn* H3v; *SarnUzn* F5v; *GórnDworz* M5; *SarnStat* 975; *PowodPr* 69.

»aż na koniec« (3): *RejPos* 342v; Tedy Symon długo chodząc okołu trupá/ nic vczynic nie mogł/ ałz nákoniec vćiec chćiał. *SkarŻyw* 436; *KochFrag* 28.

»na koniec i, i na koniec« (4 : 1): *LibLeg* 11/42; y trzebá łye tego bać/ ábyłmy nie bácznie Exekwuiąc/ włzytkiey Exekucyey nie łkázili/ á połpołu z Exekucyą y Polłki ná koniec nie łtráćili *OrzRozm* A3v, Lv; *KochSat* B4; *KochFr* 66.

»naprzod ... a na koniec« (1): któryby Komornik był w tym náleżion/ ten łzkodę naprzód dwoiáką nágródzić/ á ktemu dwie Niedzieli w więzieniu łiedzić ma. A ná koniec ná taką połługę połyłan bydź nie ma/ álbo będzie z reiełtru Komorniczégo wymázan. *SarnStat* 975.

»też na koniec« (2): O iákołz was ten Antykryłt Rzymłki łkiełznął y zmamił/ iż thełz nákoniec Swinię łmrodliwą tzynicie/ y vtzyćie/ być lekárłthwem zbáwiennym rodzáiu ludzkiego? *KrowObr* 98v, 115.

b. W funkcji partykuły wyrażającej zniecierpliwienie (6) : Ktore [łwiece] zowiećie połtáwnicámi/ kiownicámi Roratnicámi/ bráckimi/ Apołtołłkimi/ Grobownicámi/ Wiliownicámi/ Ołtarzownicámi/ Grołzownicámi/ Pułgrołzownicámi/ Szelągownicámi/ Kwartnicámi/ pieniężnicámi. A kto ie może ná koniec wlyłthki wylitycz y wypifáć. *KrowObr* 90; W czymże wđdy ná konyec tá yednoć kołcyoła zależy? *KromRozm III* F6v; *RejWiz* 119; *OrzRozm* T4v; *GórnDworz* Cc3v; *CiekPotr* 46.

»nie z końcem« = w zakresie stopnia: *niezupełnie, nie całkiem [z przysłówkiem]* (1) : Ale ielźcze nie włálnie á nie s końcem práwie/ Vmiał mi wypowiedzyeć o tey dziwney łpráwie. *RejWiz* 109v.

»**na końcu**« = w funkcji wskaźnika naiwiqzania wprowadza fragment wypowiedzi zawierający nowy element pewnej całości tematycznej (5) :

α. Z odcieniem oceniającym dany fakt jako nie oczekiwany: a co więcej, a nawet (1) : On ci ieft który fwym czarnoksięstwem/ przywioldl oyttza twégo ku gniewu/ ij zabil twych dwu bratu/ na końtzu to wczynil iże ij twégo oyttza vmorzyl. *OpecŻyw* 121 v.

β. Z odcieniem czasowym: po tym wszystkim (4) :

Połączenie: »a na końcu« (4): A nas więc przed fię karzećie Choć íami báráná drzećie Powiedáiąc iż imienie Przekaza dulfne zbáwienie/ [...] A nákońcu záwołáią Dáwaycie wíłák wam też dáią *RejRozpr* B4v; *RejZwierc* 28v; *SkarŻyw* 305; A potym był widżian od Iákubá/ potym od wízytkich Apoštołow. A ná końcu [*novissime*] po wízytkich był widżian y ode mnie *WujNT* 1.*Cor* 15/8.

*** *Bez wystarczającego kontekstu* (25) : Finis. Endt. Koniec. *Mymer*¹ 3; Effectus, Dokonánie/ Spełnienie/ Koniec/ Moc/ álbo Przemóžność. *Mącz* 115b, 56c, 127d, 419b, 442c, 450b, 495b; *Calag* 157a; *Calep* 205a, 233b, 420a, 1051a.

koniec czego (2): Meta, Kres koniec wízelákich rzeczy. *Mącz* 219a. Cf »koniec świata«.

W przeciwstawieniu: »koniec ... przodek« (1): Posterius priori non convenit. Nie zgadza fie koniec s przodkiem. *Mącz* 481d.

Wyrażenia: »końca nie mający« (1) : Infinibilis – Konca niemaiaici. *Calep* 533b.

»koniec świata« (1): Ende der Welt. Koniec światá. Finis mundi, terrarum. *Calag* 157b.

Szereg: »od początku aż do końca« = *a capite ad calcem, a carceribus (usque ad) metam* *Mącz* (3): *A capite ad calcem.* Od głowy do pięty/ to yeft od początku aż do końca. *Mącz* 32c, 38a, 219b.

Wyrażenia przyimkowe: »(aż) do końca« (6): *Decursum est ad calcem, Aż do końca fie zbieżało.* *Mącz* 74b, 96c; *Calep* 777b. Cf *Szereg*.

»krom końca« (1): *Nullo fine, Króm kónćá.* *Mącz* 253a.

»od końca« (1):

~ *Szereg:* »od początku albo od końca« (1): *Alte et a capite repetere, Odpocątku álbo od kónćá począć.* *Mącz* 296a. ~

Synonimy: **1.A.b.α.** *stark, szpica; β.* *członek, korzeń, łono, przyrodzenie; B.a.* *rog; b.* *bok, borta, brzeg, dzielenie, granica, kraj, krawędź, linija; 2.* *kres, ostatek; a.α.* *czas; β.* *śmierć, zeście; δ.* *postanowienie, wyrok; ε.* *skutek, wypełnienie; αα.* *pełność; 3.b.γ.* *konkluzyja; 4.* *cel, intencyja, kres, przedsięwzięcie, umysł, zamiar, zamysł.*

Cf **KOŃCZYNA**